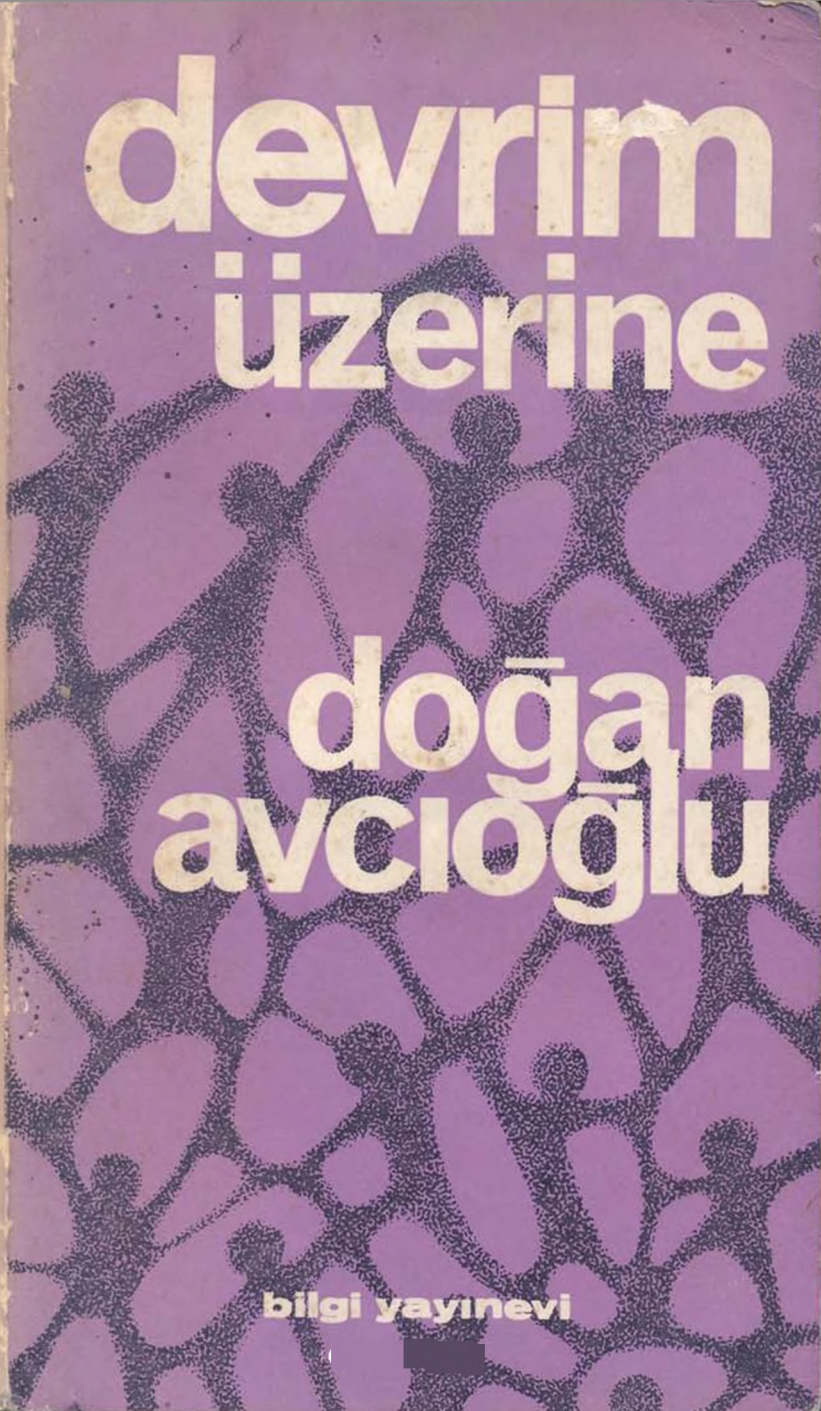
117

DOĞAN AVCIOĞLU DEVRİM ÜZERİNE

devrim üzerine



doğan avcıoğlu

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI : 117
DENEME, ANI DİZİSİ : 21

Birinci Basım
Şubat 1971

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi 8
Yenişehir, Ankara
Telf. : 17 74 03 - 12 50 67

DOĞAN AVCIOĞLU

DEVRİM ÜZERİNE

BİLGİ YAYINEVİ

Kapak Düzeni: Fahri KARAGÖZOĞLU

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA, 1971

İÇİNDEKİLER

I. Devrimi Bekleyen Sorunlar 9
Ulusal Kurtuluş Devrimi Nedir? 10
Devrim Toplumsal Bir Savaştır 11
Hasım Güçler 12
Emperyalist Oyunlar 14
Dış Yardım Tutsağı 15
Dünya Politikasında Türkiye'nin Yeri 16
Dost Güçler 17
Halk Güçlerinin İnşası 19
Memurla Devrim Yapılmaz 20
Her Alanda Gençleştirme 21
Halk Güçlerinin Örgütlendirilmesi 21
Devrimci Parti Zorunluluğu 23
Devrimin Büyük İmtihanı 24
Buğday Savaşı 25
Döviz Savaşı 26
Görünmeyen Döviz İsrafı 27
Dış Borçlar Sorunu 31
İşsizlik Tehlikesi 31
II. Türkiye Nasıl Kalkınabilir? 34
Azgelişmiş Ülkeler İçin Bir Kalkınma Modeli 34
Toplumsal Devrim Zorunludur 36
Devrimci Parti Kalkınmanın Öncüsüdür 38
Geniş Çapta Millileştirmeler Gereklidir 39
Kalkınmaya Yönelmiş Savaş Ekonomisi 41
Fiziki Planlama Gereklidir 42
İktisadî Suç ve Ceza 45
20 - 25 Yıl İçinde Kalkınılabilir 46
Karma Teknoloji 48
Sermaye Tasarrufu 48
Fabrikalar Okul Yapılmalıdır 49
III. Toprak Devrimi Sorunu 51
Feodal Kalıntıların Önemi 51

«Bize En İyi Ağamız Bakar» 53
Yarı Feodal İlişkiler Düzeyinde Demokrasi 54
Cici Demokrasi Koşullarında Toprak Reformu ... 55
Kalkınma Açısından Toprak Devrimi 56
Nasıl Bir Tarım Devrimi 58
İşgücü Seferberliği 60
Tarım Fabrikaları 60
Şehrin Köye Götürülmesi 61
Atatürk'ün Hayalindeki Köy 62
Dünyanın En Güç İşi 63
Tefeciliğe Paydos 66
Toprak Devrimi ve Sanayileşme 68
IV. Kalkınma Açısından Düzen Değişikliği 71
Türkiye'de Kötü Kaynak Dağılımı 72
Beyin İsrafı 74
Mutlu Azınlık Gelirini Nasıl Kullanıyor 75
«Tüketim» Toplumu mu, «Yatırım» Toplumu mu? 77
Millî Gelir Oyunları 77
Kökü Dışarda Bir Lüks Tüketim Sanayii 79
Otomontaj Sanayii 81
Milyarlık İsraflar 83
Gelişen Bir İşkolu: Reklâmcılık 84
Kalkınma Yolu 86
Milyonlara Yeni İş Alanı 89
Kurtuluş Ağır Sanayidedir 90
Nimet ve Külfette Eşitlik 92
V. Dış Ticaret Nasıl Devletleştirilmelidir? 95
Devletleştirmeyi Gerektiren Nedenler 95
Bugünkü Uygulama 96
Yeni Sistemin Esasları 97
Dış Ticaret - Planlama İlişkisi 99
Kurulması Öngörülen Başlıca Şirketler 102
VI. Planlı Kalkınmada Bankacılık: Bankalar Nasıl Devletleştirilmelidir? 104
Nasıl Bir Devletleştirme? 106
Devlet Bankasının Görevleri 108
Devlet Yatırım Bankası 110
İktisadî Devlet Teşebbüsleri 112

Sigortaların Devletleştirilmesi 113
VII. CHP'nin Düzen Değişikliği Programı 115
Amaç Kapitalizmi Geliştirmektir 115
Devlet Sağmal İnektir 118
Devletçilik Reddedilmektedir 120
İdare-i Maslahatçılar 121
VIII. Anglosaksonlar Açısından Türkiye'de Parlamentoculuk 127
Churchill ve Menderes 129
Gürsel ve Eisenhower 132
Ulusal Koalisyon 133
Kalkınma ve Parlamentoculuk 135
IX. Dikta 137
X. Ulusal Kurtuluş Devrimi 140
Ulusal ve Sınıfsal Bir Devrim 141
Eylem Birliği 142
XI. 27 Mayıs Üzerine Düşünceler 143
On Yılın Getirdiği 144
27 Mayıs Kolay Bir Devrimdi 145
XII. Dar Kapı 147
«Faşizm Gelir» Korkusu 148
Önümüzdeki Devrimci Tercih 149
XIII. Sol Tutuculuk 150
XIV. Yunan Cuntası ve Türkiye 150
Türkiye'de Devrimcilik 156
Yunanistan'da Tutuculuk 157
XV. Aşırı Uçlar 159
XVI. Soyuttan Somuta 162
Leylâ Aşkından Hürriyet Aşkına 162
Yüzyıllık Aydın Uykusu 164
Uyanış Yılları 164
Sorunlardan Kaçış 165
XVII. Bir Ulusal Savunma Stratejimiz Yok 167
James Madison Garett'in Tezi 168
Sovyetler Doğudan Gelir mi? 168
Trakya'dan Saldırı Kolay 169
Denizden İstilâ Tehlikesi 169
Havadan İstilâ 170

Muhtemel Taarruz Planı 171
Türkler Tehlikeyi Doğudan Bekler 172
Trakya'da Esnek Savunma 172
Askerî Yardımın Amacı 174
Türkiye Birkaç Gün Dayansa Yeter 175
Türkiye mi Savunulacak Ortadoğu Petrolü mü? 176
Nato, «Anadolu'yu Bırakın Boğazları Savunun» Diyor 178
Türk Tümenlerinin Nato'ya Devri 179
Trakya, Boğazlar, Anadolu 179
«Adana'da Tutunuruz!» 180
Türkiye Tek Başına Bırakılabilir 181
XVIII. İkinci Tez: Nato'nun Kanatları Tehdit Altında mıdır? 183
İktidarın Nato Tezi 183
Amerikan Generallerinin Horoz Şekeri! 184
Bir Bilimsel İnceleme 185
Norveç ve Danimarka'nın Durumu 185
Türkiye ve Yunanistan'ın Durumu 187
İncirlik Olayı 188
XIX. Bir Amerikan Görüşü: Devrim Stratejisi 191
Darbe ve Devrim 192
İktidar Temeli 193
Devrimci Liderlerin Dehası 195
Devrimciliğin Yedi İlkesi 196
Devrimin İki Aşaması 198
Karşı Devrim Tehlikesi 199
İlk Aşamada Şiddet Ağır Basar 200
Baskı Gücü 202
Polise Politik Bilinç Verilmeli 203
Devrimin Sinir Merkezi 204
Devrime Bağlı Ordu 205
Anayasa Öncesi Aşama 206
Restorasyon Tehlikesi 207
Kitle Örgütü 208
Yeni Anayasa 210

I

DEVRİM STRATEJİSİ

DEVRİMİ BEKLEYEN SORUNLAR

Devrim, en basit deyimiyle eski düzenin egemen sınıflarıyle birlikte yıkılması ve yükselen toplumsal güçlerin kendi düzenlerini getirmesidir.

Çağımızda iki tip devrim görülmektedir: Ulusal kurtuluş devrimleri ve sosyalist devrimler.

Türkiye, ulusal kurtuluş devrimi aşamasındadır: Tarımda ve tarım dışı alanlarda küçük mülkiyet yüzde 80 oranında egemendir. İşçi sınıfı daha yeni yeni bilinçlenme ve örgütlenme yolundadır. Toplumdaki sınıflararası kuvvet dengesi, dış yardımlar ve devlet fonlarıyle beslenen ve çoğunluktaki küçük üreticinin önemli bir kısmını da peşinden sürükler gözüken burjuvaziden yanadır. Burjuvazi kudretli dış desteklere sahiptir ve emperyalizm her alana elini atmıştır.

Kuvvet dengesinin hayli aleyhte gözüktüğü bir noktada, ulusal kurtuluş devriminin dahi başarıya ulaştırılması, çetin ve uzun sü-

reli bir mücadeleyi gerektirmektedir. Bu mücadele görüş ayrılıkları ne olursa olsun bütün devrimcilerin kenetlenmesi ve bilinçli ve örgütlü halk desteğini seferber etmesi sayesinde kazanılabilir.

Bunun dışında özellikle, devrimin yerleşme yıllarında akıllı bir strateji ve taktik izlenmesi hayati bir sorundur.

Biz bu kitapta daha çok yerleşme yıllarının ekonomik ve sınıfsal sorunlarını kısaca belirtmeye çalışacağız:

ULUSAL KURTULUŞ DEVRİMİ NEDİR?

Ulusal kurtuluş devriminin amaçları tam bağımsız ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmış bir Türkiye'yi en kısa zamanda kurmaktır. Çağdaş uygarlık ve tam bağımsızlık, Atatürk'ün baş hedefleridir. Ne var ki, Mustafa Kemal'in başlattığı ulusal kurtuluş devrimi, yarı yolda bırakılmış ve yolundan saptırılmıştır. Söz konusu olan Atatürk'ün başlattığı ulusal kurtuluş devrimini, günümüzün şartlarında bütün sonuçlarıyla gerçekleştirmektir.

Bu amaca ulaşabilmek için kapitalist yapıların kırılması gereklidir. Bir ulusal kurtuluş devriminin programı, ana çizgileriyle şöyle özetlenebilir.

— Tarımda modern büyük işletme yapısını kurmaya yönelmiş bir toprak devrimi,

— Dış ticaret, banka, sigorta ve büyük sanayiin devletleştirilmesi,

— Özel kesim içinde uyulması zorunlu bir kalkınma planı çerçevesinde ağır sanayiin temelini kurmayı amaç edinmiş sistemli bir devletçilik,

— Halk kitlelerine geniş demokratik hakların sağlanması,

— Bağımlı ilişkilere son verilmesi, ulusal ordu özleminin gerçekleştirilmesi ve bütün ülkelerle dostluğa dayanan Atatürkçü dış politikaya dönülmesi.

DEVRİM, TOPLUMSAL BİR SAVAŞTIR

Bütün bunlar, Türkiye'yi hızla kalkınma yoluna sokabilmenin asgarî gerekleridir. Ne var ki, kalkınmanın asgarî gerekleri, «bozuk düzen» diye anılan mevcut düzende önemli değişiklikler yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Yürürlükteki bozuk düzen, tesadüfen kurulmuş bir düzen değildir. Belli iç ve dış çıkar çevrelerinin işine öyle geldiği içindir ki, bozuk düzen ortaya çıkmıştır. Bu iç ve dış çıkar çevreleri, mevcut bozuk düzen değişmeden kalsın diye, her türlü direniş ve sabotaja girişeceklerdir.

İç ve dış çıkar çevrelerinin direniş ve sabotajlarının, akıllı fakat müsamahasız bir tutumla boşa çıkarılması gereklidir. Bu anlamda devrim, bir toplumsal savaştır.

Klasik anlamıyle savaş, ülkeler arasında bir silâhlı çatışmadır. Devrim ise, bozuk düzenin iç ve dış çıkar çevrelerine karşı verilen bir savaştır. Klasik savaşın strateji ve taktiği, devrim savaşında da geniş ölçüde geçerlidir. Toplumsal alanda savaş veren bir devrimcinin klasik askerî strateji kitaplarından öğreneceği çok şey vardır. Askerî savaş sanatını toplumsal alanda uygulama yeteneğini gösterenler iyi devrimci olurlar.

HASIM GÜÇLER

Bir savaşta, ilk göz önünde tutulacak husus, «dostlar kimdir, hasımlar kimdir, nötr güçler nedir» sorusunun iyi cevaplandırılması ve bunların güçlerinin doğru hesaplanmasıdır.

Ulusal kurtuluş devriminin dostları ve hasımları kimlerdir? Soruyu kısaca cevaplandırmaya çalışalım. Büyük arazi sahipleri ve tefeciler, toprak devrimine tabiatıyle karşı çıkacaklardır. Zengin köylüyü ve orta köylünün bir kısmını peşlerinden sürükleyebilecekierdir. Hattâ yoğun bir propagandayla ufak köylüyü bile ürkütmeleri mümkündür.

Dış ticaret, banka ve sigortacılık ile büyük sanayiin devletleştirilmesi, bundan çıkar sağlayan büyük burjuvazinin devrime karşı çıkmasına yol açacaktır.

İşbirlikçi büyük burjuvazi bir avuç insan-

dan ibaret değildir. Yaygın bir ticaret, bayilik, mümessillik şebekeleriyle yeni yükselen Anadolu burjuvazisini kendine bağlamıştır. Daha alttaki esnaf kesiminde de kapitalist gelişme, yan sanayi ve lüks hizmet, inşaat ve imalât kesimi olarak, iyi kazançlı yükselen bir «esnaf» zümresi yaratmıştır. Oto tamirciliği, mobilyacılık, lüks hizmetler ve lüks yan sanayi, vb. tatlı faaliyet alanları haline gelmiş ve işbirlikçi büyük burjuvazinin doğal müttefiki sayılabilecek bir tutucu zümre yetişmiştir.

Öte yandan işbirlikçi büyük burjuvazi, bürokraside, üniversitelerde kuvvetli dayanaklar sağlamıştır. Emperyalizmin ve işbirlikçi burjuvazinin ideolojisini benimsemiş ve çıkarlarıyle onlara bağlanmış olan bu tutucu bürokratlar, önemli mevkilerde bulunmaktadırlar.

Dikkat çekici başka bir nokta, Atatürk'ten sonra cici demokrasi yıllarında hızla gelişen şeriatçı akımlarla, işbirlikçi büyük burjuvazi arasındaki ittifaktır. Atatürk, İtalyan tehlikesi günlerinde şöyle konuşmuştu: «Biliyor musunuz ki Mussolini peşindekilerle buraya gelirse, nasıl gelecektir? Önünde dervişler, hacılar, hocalarla gelecektir. Din adamlarını, elinde silâh olarak kullanacaktır.» Atatürk'ün bu sözleri, emperyalizm ve işbirlikçi büyük burjuvazi için her zaman geçerlidir.

Demek ki işbirlikçi büyük burjuvaziyi bir avuç insandan ibaret sanmak hatalıdır. İşbirlikçi burjuvazinin toplumda yaygın bir temeli vardır.

İşbirlikçi büyük burjuvanın, özellikle son yirmibeş yılda güçlenmesi bir rastlantı değildir. Bu güçleniş, bir bakıma, emperyalizmin izlediği sistemli bir politikanın sonucudur. Emperyalizm, yurdumuza esas itibariyle askerî nedenlerle gelmiştir. Fakat iktisadî ve askerî yardımlarını, yabancı sermayeyle çeşitli yollardan işbirliği halinde olan bir kapitalist sınıfı yetiştirme ve güçlendirme yolunda kullanmıştır. Yardımlar için ekonomik planda ödenen en büyük bedel, kapitalist gelişmenin Türkiye'ye empoze edilmesi olmuştur.

Kuşkusuz, bunda yabancı sermaye için tatlı bir kâr alanı ve açık pazar yaratma hesaplarının payı vardır. Fakat daha önemli bir neden, emperyalizmin ilgilendiği ülkede, kendine bağlı sınıflar yaratarak, o ülkedeki hegemonyasını güvenilir temeller üzerine oturtma isteğidir.

Kapitalizmi zayıflatıcı millî devrimci, ya da sosyalist bir kalkınma yolu, yalnız kapitalizmin değil, emperyalizmin de temellerini zayıflatır. Bunun içindir ki, emperyalizm, yalnız sosyalizme değil, kapitalizme aleyhtar sistemli bir devletçi politika izleyen milliyetçi rejimlere de karşıdır. Milliyetçi ve devrimci rejimlere en azından kuşkuyla bakmaktadır.

Öte yandan sistemi gereği, emperyalizm, dış ülkelerdeki kendi yabancı sermayesini koruma durumundadır. Örneğin devrimci hiçbir

rejim, pazarlama ve teknolojik zorunluluklar gibi çok özel nedenler olmadıkça petrol ve madenlerinin yabancı ellerde kalmasına müsaade etmeyecektir. Fakat bu özel çıkarların devletleştirilmesi, emperyalist devletin o devrimci ülkenin karşısına dikilmesine yol açmaktadır. Örneğin Türkiye'de boraks madenlerinin, ya da yabancı rafinerilerin devletleştirilmesi, en azından Türkiye'nin döviz kazancını artırma açısından zorunlu olduğu halde, çeşitli baskı ve direnişlerle karşılaşacaktır.

DIŞ YARDIM TUZAĞI

En çok başvurulan usul, dış yardımların kesilmesi, ya da verilmesinin geciktirilmesi ve azaltılmasıdır. İktisadî ve askerî yardım kanunlarında söz konusu durumlarda yardımların kesileceği açıkça yazılmaktadır. Fakat en çok başvurulan usul, yardımları resmen kesmek yerine, yardımların akışını yavaşlatmak, ya da durdurmaktır. Örneğin Peru, büyük vergi borcu olduğundan bir Amerikan rafinerisini, tazminat ödemeden devletleştirmiştir. Yardım kanunlarına göre Peru'ya verilen yardımın kesilmesi gereklidir. Fakat bu yola gidilmeyip, fiilen yardımın akışı yavaşlatılmıştır. Uluslararası kredi kuruluşları da aynı yolu izlemiştir.

Her yıl yüz milyon doların üstünde borç ödeme durumunda bulunan; dış krediler için emperyalist bütün kredi kaynaklarına devamlı

avuç açan ve yıllardır milyonlarca ton buğday yardımı alan ülkemizin, bağımsız ve devletçi bir ekonomi politikası izlemeye yöneldiği takdirde, nasıl büyük bir yardım baskısı ve şantajı altında tutulabileceği açıktır.

«Devletçilikten vazgeçin, yabancı sermaye mevzuatına dokunmayın» gibi baskılara, dış yardımlar zorunluğuyla boyun eğildiği takdirde, bağımsız bir ekonomi politikası izlenmeyeceği ve devrimin daha başlangıçta iflâsa sürükleneceği kuşkusuzdur. Emperyalizm, dış yardım şantajlarında bazen «radikal fikirli bilinen» devrimcilerin sorumlu mevkilerden uzaklaştırılmasını isteyecek kadar ileri gitmektedir. Maksat devrimcileri bölmek, «nötralize» edebileceklerini umduklarını desteklemek, «nötralize olunamaz» saydıklarını ise, kendi arkadaşlarına tasfiye ettirerek, devrimi yozlaştırmaktır. Örneğin, birkaç yıl önce Bolivya'da, istenilen 12 milyon dolar yardımın verilebilmesi için ABD Dışişleri Bakanlığı «solcu» etiketini yapıştırdığı Maden ve Petrol Bakanı R. Anaya ile Planlama Bakanı Bonifaz'ın görevlerinden uzaklaştırılması tavsiyesinde bulunmuştur!...

DÜNYA POLİTİKASINDA TÜRKİYE'NİN YERİ

Öte yandan Orta Doğu ve Akdeniz'deki süper devletlerarası kuvvet dengesindeki aleyhte değişmeler, Türkiye'nin politik ve askerî önemini büyük ölçüde artırmıştır. Tutucu iktidarla-

rın uydu bir dış politikadan bir miktar ayrılmaları dahi hoşnutsuzlukla karşılanmakta, geçmiş yılların kayıtsız şartsız uyduluk politikasına dönülmesi için baskı yapılmaktadır. Devrimci bir yönetim ise, bir uyduluktan başka bir uyduluğa sürüklenmeyi hiçbir zaman kabul etmeyeceği halde, eskisinden herhalde çok daha bağımsız bir politika izlemek zorundadır. Bölgede hayatî çıkarlar söz konusu olduğundan, ne kadar dikkatli ve uzlaşıcı davranılırsa davranılsın, bağımsız tutum kuşku ve vehimleri artıracaktır. Bu kuşku ve vehimler emperyalizmi, direkt müdahalenin dışında, her türlü müdahaleye itebilir.

Devrimci bir politikanın en nazik ve hassas noktası burada yatmaktadır. İlk bakışta büyük bir dezavantaj gibi gözüken bu husus, devrimin her türlü müdahaleyi boşa çıkartacak kadar sağlam temellere oturduğu gerçeği kabul ettirilebildiği ölçüde, bir avantaj haline gelebilir ve bağımsız bir kalkınma politikası izlemeyi kolaylaştırabilir. Fakat devrimin gücünü teslim ettirene kadar geçebilecek olan uzunca bir zaman süresinde her türlü emperyalist oyuna ve çeşitli baskı ve müdahalelere göğüs germeyi başarmak devrimciliğin gereğidir. Bu nedenlerle devrimin ilk yılları kritiktir ve azamî uyanıklığı zorunlu kılar.

DOST GÜÇLER

Demek ki devrimci bir düzen değişikliğinin

karşısına dikilecek iç ve dış hasım güçler, hayli kuvvetlidir. Üstelik bozuk bir düzen bile yine bir düzendir. Bu düzenin acılarına az çok bağışıklık kazanılmıştır. Devrimci bir düzen değişikliği ise, ne kadar başarılı yürütülürse yürütülsün, bir ameliyattır. Sarsıntı ve ağrıları, belli bir süre kendini hissettirecektir. Bozuk düzenden yana güçler için, ilk zamanlar bu, devrim aleyhine kullanabilecekleri bir koz teşkil etmektedir.

Bozuk düzenden yana güçlerin bu avantajlarına karşılık, ulusçu güçlerin, bilinçli ve örgütlü sağlam bir halk desteğinden yoksun oluşu, ciddî bir zaaf teşkil etmektedir. Atatürk, büyük devrimci hamlelerin gerçekleştirilmesini engelleyen bu durumun ıstırabını devamlı çekmiştir. Cumhuriyet'in gençliğe emaneti ve Bursa nutku, Atatürk'ün bir avuç genç devrimciyle devrim yapma durumunda kalışının ifadesidir. Nitekim Atatürk 22 Şubat 1931 tarihinde Konya'da yaptığı bir konuşmada dayandığı sağlam güçleri şöyle açıklamıştır: «*Türk ulusu ne vakit yükselmek için bir adım atmak istemişse, bu adımın önünde daima öncü olarak, ulusal amacı gerçekleştiren kendi kahraman çocuklarından kurulu ordusunu görmüştür.* (...)

Ordudan konuşurken, memleketin gerçek sahibi olan Türk ulusunun aydın evlâtlarından söz ediyorum. Bu evlâtlar içinde şüphe yok ki, yarının kahramanlarını yetiştiren eğiticilerimiz dahildir.

Ben yüksek ordumuzun subaylarından ve

onlarla birlikte olan Türkün aydın evlâtlarından konuştuğum zaman, fikren, vicdanen, ilmen ulusal kahramanlığa hazır bütün Türk gençliğinden sözediyorum.

Atatürk ne yaptıysa, yukarıda tanımladığı devrimci ordu gücüne dayanarak yaptı. Türkiye'nin o günkü şartlarında, bilinçli ve örgütlü bir halk desteğinden yoksun kaldı. Devrimleri gerçekleştirme aracı olarak kurduğu Halk Partisi, saflarındaki eşrafın ve öteki tutucu güçlerin ağırlığı altında hiçbir zaman halkın ve devrimin partisi olamadı.

HALK GÜÇLERİNİN İNŞASI

Bugün Atatürk günlerinin olumsuz şartları, kapitalist gelişmeler sonucu bir ölçüde değişmiştir. Bir işçi sınıfı vardır. Topraksız ve az topraklı köylüler seslerini yükseltmektedirler. Tefeci ve aracı sömürüsü altındaki küçük üreticide bir kırpırdanış başlamıştır.

Devrimci rejim bu halk güçlerine dayanacaktır. Ne var ki bu güçler henüz örgütsüzdür. Ne gerçek sendikalar, ne de bu halk güçlerini gerçekten temsil edecek siyasî partilerin var olduğu söylenemez. Bu nedenle tutucu güçler koalisyonu karşısında halk güçleri zayıf kalmaktadır. Devrimci rejim, tutucu güçler koalisyonunu etkisiz kılabilmek için, bu halk güçlerini inşa etmek, örgütlemek ve bilinçlendirmek durumundadır.

Türkiye'de devrimci eylemin en büyük güçlüğü bu zayıflıkta yatmaktadır: Devrimci, dış destekli tutucu güçler koalisyonunu yenebilmek için, dayanacağı güçleri yaratmak zorundadır. Bu inşa işi tabiatıyle zaman alacak ve devrimciler, tutucu güçler koalisyonu karşısında belli bir süre yeterli güce sahip olamayacaklardır. Ne var ki, günümüzün şartlarında üstün güçlere karşı, ne istediğini ve nereye gittiğini iyi bilen tam dayanışma içindeki bir devrimci kadronun büyük engelleri aşarak devrimi başarıya ulaştırması mümkündür.

MEMURLA DEVRİM YAPILMAZ...

Bu bir toplumsal savaştır. En kaliteli uzmanların, en iyi yetişmiş memurların, savaşı bütünüyle görmeyi, nerede ve nasıl darbe indirileceğini bilmeyi, nerede gerileneceğini, nerede direneleceğini, nerede bütün güçlerle yüklenileceğini kavramayı gerektiren bir toplumsal savaş eylemini anlamaları kolay değildir. Devrim memur ve uzmanla değil, devrimciyle yapılır. Başka bir deyişle, devrim savaşı, devrimci strateji ve taktiği iyi bilen bir kumandanlık sanatını gerektirir.

Her sanat gibi, devrim sanatı da belli kurallara sığmaz. Kuralları çok aşan bir sezgi, anlayış ve değerlendirme gücüne ihtiyaç gösterir. Bununla birlikte, her savaşın kendine göre genel kuralları vardır.

HER ALANDA GENÇLEŞTİRME...

Türkiye'nin özel şartlarında bir devrim savaşı, toplumdaki kuvvet dengesi gerçekçi gözle değerlendirildiği takdirde, başlangıçta, Atatürk'ün tanımladığı anlamda bir «Devrimci Ordu Gücü»ne dayanacaktır: Asker, sivil genç devrimci aydınlar, öğretmenler ve üniversite gençliği, devrimin ilk andaki dayanaklarıdır. İdarenin her alanında girişilecek geniş bir gençleştirme hareketi, devrime bağlı genç aydınları kilit mevkilere getirerek, devrime bir güvenlik ve destek getirecektir.

HALK GÜÇLERİNİN ÖRGÜTLENDİRİLMESİ

Fakat, asıl amaç, en kısa sürede örgütlü ve bilinçli halk desteğini sağlamaktır. Kuşkusuz, devrimci yönetim, daha ilk andan halk güçleri yararına birçok tedbir alacaktır. Halk yararına zaman içinde gerçekleştirilecek tedbirleri en kısa sürede ilân edecek ve uygulamaya girişecektir: Tefeci borçlarının hükümsüz sayılması, tefeciliğin tasfiyesi, ürün fiyatlarının ayarlanması, kredi dağıtımının iyileştirilmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, sağlık işlerinin düzenlenmesi, gecekonduların ıslâhı ve ciddî bir sosyal mesken politikasına girişilmesi, ucuz ve süratli adaletin sağlanması, gelir dağılışındaki eşitsizliklerin azaltılması, ver-

gi sisteminin düzeltilmesi, toprak dağıtımı, vb. gibi halk güçleri yararına bir sürü tedbir en kısa sürede gerçekleştirilmeye çalışılacaktır. Bütün bunlar devrimi popüler kılan ve halka benimseten gerekli tedbirlerdir. Ne var ki, kudretli tutucu güçler koalisyonu karşısında, yalnızca popüler olmak yeterli değildir. Halk güçleri, ancak bilinçli ve örgütlü bir varlık haline getirilebildiği takdirde, devrimin başlıca dayanağı haline gelebilirler. Bu bakımdan işçi sınıfı başta gelen bir önem taşımaktadır. Türk sendikacılığı halen bir işçi aristokrasisi ve sendika ağalığı yaratarak olumsuz bir yönde gelişmiştir. Sendikacılık, işçileri bilinçlendirici değil, uyuşturucu bir rol oynamıştır. Bu nedenle, kısa sürede devrimci bilinç kazandırılan genç işçi liderlerinin öncülüğünde, Türk sendikacılığını yeni baştan kurmak gerekmektedir. Sayıca gittikçe büyüyen Türk işçi sınıfı, devrimci bilinç kazandırma ve örgütleme yolunda girişilecek yoğun bir çabayla, devrimin kısa sürede temel dayanağı haline getirilebilir. Örgütsüz ve dağınık tarım işçileri için de aynı yolda çabaların gösterilmesi gereklidir. Toprak devriminin yürütülmesinde, bilinçlendirilmiş ve örgütlenmiş tarım işçileri önemli bir rol oynayabilir.

Tarım ve tarım dışındaki küçük üreticilerin örgütlendirilmesi çok daha güç bir sorundur. Küçük üreticilerin bir kısmı devrime kazanılabilir, bir kısmıysa karşı devrimci safları güçlendirebilir. Bununla birlikte, nüfus yapısı

küçük üretici çoğunluğuna dayanan ülkemizde, küçük üreticiyi kazanmak, kazanılamayanları ise hiç değilse nötralize etmek için, özel dikkat ve itina göstermek hayatî bir zorunluluktur. Küçük üretici, yeni baştan düzenlenecek kredi, alım satım ve üretim kooperatifleri aracılığıyla örgütlendirilmelidir.

DEVRİMCİ PARTİ ZORUNLULUĞU

Meslekî planda örgütlenme önemlidir. Fakat halk güçlerinin asıl örgütü devrimci parti olacaktır. Devrimi başlatan güçler, işçi, köylü ve küçük üreticiyle devrimci parti içinde kaynaştıkları ve kenetlendikleri ölçüde devrimi sağlam bir temele oturtabileceklerdir.

Devrimci parti, sömürücülerin değil, halk güçlerinin partisidir. Partinin kapıları sömürücülere kapalıdır. Devrimci parti, kendi sağındaki partilere izin vermez. Sağ partiler gibi ulusal kurtuluş devrimini yok etmek değil, fakat daha ileri götürmek isteyen sol partilere ise, geniş faaliyet alanı tanıyabilir.

Devrimci parti, sınıfsal ve ulusal gerçekleri ön planda tutarak, devrimin, bilimin ışığında tutarlı ve gerçekçi olması gereken ideolojisini geliştirecek ve geniş kitleye benimsetecektir. Devrimin en büyük güvenliği, geniş kitlenin sağlam ideolojik eğitimidir. Fikirler, kitleye mal olduğu ölçüde, en büyük maddî güçtür.

Öte yandan, köklü bir düzen değişikliğini amaç edinen devrimlerin, memurlar eliyle gerçekleştirilebileceğinin düşünülmesi de bir ham hayaldir. Bürokrasiye yaslanarak hiç bir zaman devrim yapılamaz. Devrim, devrimci partinin aktif desteğiyle, halk kitlesini inandırıcı ve sürükleyici, bürokrasiyi de yönetici ve denetleyici eylemiyle başarıya ulaştırılabilir.

Halk güçlerinin devrimci partisi, devrimin anahtarıdır.

DEVRİMİN BÜYÜK İMTİHANI

Devrimi ilk zamanlarında tehdit eden iki büyük tehlike vardır. Bunlardan birincisi, emperyalizmin dış yardım tuzağına direnişitir. Kuşkusuz emperyalizm, hayatî çıkarlarının tehdit olunduğunu gördüğü takdirde, süper devletler dengesinin müsaade eylediği her türlü müdahaleye başvurabilir. Ufak devlet saldırıları, iç isyanlar ve karşı devrimler düzenleyebilir. Bu emperyalist oyunlara karşı devrimin güvenliğinin nasıl korunulabileceği bu kitabın sonuna aldığımız Amerikan Hükümeti'nin hazırlattığı «Devrim Stratejisi» raporunda ayrıntılarıyle açıklanmıştır. Raporda, devrimin güvenliğinin nasıl korunabileceği, gerçekçi bir dille anlatılmaktadır. Fakat uzun yıllar dış yardım dilenciliğiyle yaşamaya alışmış ülkelerde devrime en büyük tehdit, dış yardım şantajından ileri gelmektedir. Bir devrimci rejim, dış yardıma

hayır diyebilme cesaretini gösteremediği sürece, devrimi zedelemeyen şartlarda dış yardım alamaz.

Bir devrimci rejim, kuşkusuz, dış yardımlardan ve hattâ titizlikle seçilmiş belli alanlarda yabancı sermayeden yararlanabilir. Ne var ki, devrime zarar vermeden bu dış kredi olanaklarından faydalanabilmenin temel şartı, dış yardımlara hayır diyebilecek cesareti gösterebilmektir. Başka bir deyişle, devrimcinin dış yardımlardan vazgeçebileceğini kanıtlaması, en iyi şartlarda dış yardımlardan yararlanabilmek için gereklidir.

BUĞDAY SAVAŞI

Dış yardımlardan vazgeçme iddiası, bu yolda ciddî bir ulusal çaba gösterilmeden lafta kaldığı sürece, geçerli değildir. Bir buğday ve döviz savaşına ilk yıllarda en büyük öncelik tanınmadıkça, dış yardımlara hayır diyebilme iddiaları lafta kalmaya mahkûmdur.

Aç kalan nüfusuna ekmek bulabilmek için son yıllarda emperyalist ülkelerden milyonlarca ton buğday dilenciliği yapma durumunda kalan bir ülke, bu durumu değiştirecek köklü tedbirler almadığı sürece, hiçbir zaman bağımsız bir kalkınma politikası izleyemez. Bu nedenle, buğday üretimini hızla artırabilecek ve hava şartları gibi tesadüflerden tarımı mümkün olan ölçüde kurtarabilecek her türlü tedbiri

almak hayati bir önem taşımaktadır. Bu açıdan toprak devriminin yürütülmesinde üretim artışını engelleyebilecek coşkunluklardan kesinlikle kaçınmalıdır. Bir yandan üretimin daha büyük bir kısmının pazarlanmasını gerçekleştirecek tedbirler alınırken, öte yandan üretim artışını sağlayacak iyi tohumluk, bol gübre, hastalıklarla mücadele gibi tedbirlere en büyük öncelik tanınmalıdır. Büyük arazi parçalanırken, üretim üzerindeki etkisi dikkatle hesaplanmalıdır. Genişletilmesi zorunlu gözüken devlet çiftliklerinden buğday üretimini artırma yolunda azamî ölçüde yararlanma yolları araştırılmalıdır.

DÖVİZ SAVAŞI

Bu ve buna benzer akla gelen bütün tedbirlere rağmen, hava şartlarının azizliğini hesaba katarak, devrimci bir rejim, gerektiğinde dövizle buğday ithal etme olanaklarını hazırlamalıdır. Bu da bir döviz savaşını zorunlu kılar.

Herşeyden önce, bir devrimci rejim haysiyet kırıcı dış yardım dilenciliğiyle bugün körtopal sürdürülen büyük döviz israfına radikal tedbirlerle son verme durumundadır. Devrimci bir Türkiye'nin, haç ziyaretlerine ve büyük zenginliklerimizin turistik gezilerine harcanabilecek tek bir santim dövizi yoktur. Dış ticaretin devletleştirilmesi yoluyla, sermaye kaçakçılığı da sınırlanarak, bu yoldan döviz kanamasına

son verilebilir. Öte yandan her bakanlık, gücünün yettiği ölçüde dış ülkelerde «arpalıklar» kurmuştur. Yardım dilenciliğiyle yaşayan bir ülkenin, bürokrasinin dış arpalıkları yüzünden on milyonlarca dolar harcaması aklın alabileceği bir iş değildir. Hattâ Kıbrıs Türklerini destekleme yolunda her türlü çabanın gösterileceği açık olmakla birlikte, bir sonuca varılamadığından, onlara döviz olarak ödenen 20 milyon doların Türkiye için ağır bir yük teşkil ettiği kabul edilmelidir.

GÖRÜNMEYEN DÖVİZ İSRAFI

Bütün bunlar, asgarî bir hesapla, yüz milyon doların üstünde görünen döviz israflarıdır. Fakat bir de daha önemli olan görünmeyen döviz israfı vardır: Örneğin devletin, ya da özel kesimin rahatlıkla başarı sağlayabileceği alanlara, lüzumsuz yere yabancı sermaye sokulmuştur. Kalkınmaya ciddî bir katkıda bulunmadığı halde, yabancı sermayenin kâr transferi yıldan yıla hızla büyümektedir. Örneğin ilâç sanayiinde, bugünkü durumuyle yabancı sermayeye hiç bir ihtiyaç yoktur. Boraks zenginliklerimizin boş yere yabancı sermayeye peşkeş çekilmesi bir skandaldır. Türkiye'ye yüksek fiyatla ham petrol satma hesabına dayandırılan rafineriler ile aynı tatlı usulü uygulayan ilâç şirketleri gibi öteki yabancı kuruluşların bu durumuna son verilmesi gereklidir. En

azından bu şirketlerin hammadde ithalâtı serbest dünya fiyatları üzerinden yapılmalıdır.

Yerli sermaye de ithalâta dayalıdır ve lüks tüketime dönüktür. Planlamanın rakamlarına göre, imalât sanayiinin yıllık ithalât ihtiyacı 7 milyar lirayı aşmaktadır, bütün ihracatımız ise 5 milyar lira civarındadır. Son yirmi yıl içinde Türkiye sanayileştikçe, nispeten daha bağımsız olacağı yerde, dışarıya bağımlı hale gelmiştir. Hayatî dövizler, gereksiz lüks tüketim malları için harcanmıştır. Sanayiin yeniden düzenlenmesi yoluyla, bu döviz israfı önlenmelidir. Örneğin, ilâç sanayiinde çok sayıda firma, yabancı lisanslarla çok sayıda gereksiz ilâç imâl ederek yılda 30 milyon doların hayli üstünde döviz harcamasına yol açmaktadır. İlâç sanayiinin yeniden düzenlenmesiyle, bu döviz israfının yarı yarıya azaltılması mümkündür. Otomontaj sanayiinde bugün aşırı ölçüde bir atıl kapasite vardır. Türkiye önümüzdeki 5 yıl, kamyon montajı için döviz harcamayabilir ve bu 5 yıl içinde kamyon sanayiini kurabilir.

Montaj talimatnamesine uyarak otomontaj sanayiinde, yüzde bir kapasite ile çalışan büyük presler ithal edilmiştir. Hemen her firma, geniş ölçüde atıl tutulan presler ve tezgâhlar getirmiştir. Bu presler ve tezgâhlar, yatırım malları imâlat alanlarına kaydırılarak tam kapasiteyle kullanılabilir ve döviz tasarrufu sağlanabilir. Devlet kesiminde de, her ku-

ruluş, tam kapasiteyle kullanamayacağı halde, ayrı ayrı pres, tezgâh. vb. ithal yoluna gittiğinden, geniş bir atıl kapasite vardır. Bu nedenle, Türkiye'de sanayi yeni baştan düzenlenmelidir. Frenkçe deyimiyle sanayiin «reconversion»u gerçekleştirilmelidir. Mühendislerimiz ve plancılarımız, bu zorunlu «reconversion» üzerinde şimdiden düşünmelidir.

Yalnış bir ulaştırma ve enerji politikası yüzünden, Türkiye büyük döviz israfına uğramaktadır. Milyarlarca lira yatırımla kurulan demiryolları, karayolu taşımacılığı aşırı biçimle geliştirildiği için mühendislerce yapılan bir hesaba göre, otomotiv sanayii ve mevcut otoperk, teçhizat, yedek parça, lastik, akaryakıt vb. olarak, toplam ithalâtın dörtte birinden fazlasını yutmaktadır! Fabrikalara yatırılacak döviz lüks otomobillere akıtılmıştır. Oto imal ve ithalini kısıtlamak, taşımayı deniz ve demiryoluna kaydırmak zorunludur.

Enerji politikasında da dövize dayanan petrol tüketimi alabildiğine teşvik edilmiştir. Örneğin linyitle çalışabilecek elektrik enerjisi santrallerinde, yabancı baskılarla fuel-oil kullanılmıştır. Uzmanlar kısa bir süre sonra Türkiye'nin 200 milyon dolara yakın petrol ürünleri ithal etme zorunda kalacağını ileri sürmektedirler. Türkiye, enerji politikasını ithal malı petrole değil, yerli kaynaklara dayandırmak zorundadır. Petrol ithalâtındaki artışı sınırlayacak her türlü tedbir alınmalıdır.

Döviz tasarrufunun yanı sıra, döviz gelir-

lerini artırıcı her türlü tedbir hayatî önem taşımaktadır. İşçi dövizlerini artırmak için, hiç bir fedakârlıktan çekinilmemek gerekir. Ayrıca işçilerin yabancı uçaklarla taşınması önlenmelidir. THY'nin işçi taşıma tekeline sahip olması, sağlanmalıdır. Bundan başka deniz ticaret filosu hızla takviye edilerek navluna ödenen çok büyük miktarda döviz azaltılmalıdır.

Turizmde israflı yatırımlardan kaçınarak, bugün ancak birkaç ay kullanılan ve yılın büyük kısmında boş kalan tesislerin daha yüksek kapasiteyle kullanılması yolları bulunmalıdır. Planlı ülkelerle, uzun vadeli turizm anlaşmaları imzalama olanaklarının araştırılması bu bakımdan yararlı olabilir.

Bir ihracat seferberliği zorunludur. İhracatı artırmak, iç tüketimi kısmayı gerektirebilir. Türkiye, meyve, sebze, tekstil, ayakkabı, buzdolabı, vb. gibi malları daha az tüketerek ihraç etme fedakârlığını göze alma durumundadır. İngiltere'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uzun yıllar çukulata yemeyip ipekçorap giymeyip ihracata yöneldiği hatırlanmalıdır. Öte yanden, Türkiye her türlü ülkeyle ticaret yapma zorundadır. ABD'nin izlediği dış politika yüzünden, Türk - Çin ticaretinin engellenmesinin anlamı yoktur. Türkiye nereye ne satabilirse satması gereken bir ülkedir. Ayrıca uzun vadeli ticaret anlaşmaları imzalayarak üretimi bu anlaşmaların ışığı altında planlayarak, ihracat bir miktar artırılabilir.

Kısaca, bir döviz savaşı söz konusudur. Sa-

vaş ise her türlü fedakârlığın göze alınması demektir. Bu yapılmadıkça, «Bağımsız Türkiye» iddiaları lafta kalmaya ve devrim yozlaşmaya mahkûmdur.

DIŞ BORÇLAR SORUNU

Devrimci Türkiye, döviz savaşına yöneldiği takdirde, dış borçlar sorununu, kuvvetli bir durumda ele alabilir. Diyebilir ki, «Konsorsiyum'dan artık bir yardım istemiyorum. Fakat ağır bir borç yükü altındayım. Borçlarımı ödeyebilmem için bana zaman tanıyın. Ödemesiz bir süre verin ve borçları taksitlendirin.» Esasen şimdiden Konsorsiyum'dan sağlanan program kredileri, borç tecilleri ve ödemeleriyle eşit düzeye gelmiştir. Bu nedenle, Konsorsiyum'a son verilmesinin istenmesinde bir sakınca yoktur. Konsorsiyum'a hayır diyen bir Türkiye'nin, avantajlı şartlarda proje kredileri almakta devam etmesi mümkündür.

Döviz savaşını taviz vermeden başarıya ulaştıran bir Türkiye, bağımsız kalkınmanın ön şartını sağlamış olur.

İŞSİZLİK TEHLİKESİ

Devrimci bir yönetimin hemen karşılaşacağı başka bir ekonomik sorun işsizlik olacaktır.

Türk ekonomisi, önemli ölçüde, milli gelirin üçte birine yakın kısmını alan varlıklı azınlığın harcamalarına göre biçimlenmiştir. Bu harcamalara göre, bir eğlence sanayii ve lüks hizmetler kesimi aşırı ölçüde gelişmiştir. Montaj sanayii ve lüks inşaat kesimi geniş ölçüde varlıklı azınlığın harcamalarına dayanmaktadır. Devrimle birlikte bu harcamalar kendiliğinden duracaktır ve esasen durdurulacaktır. Fakat harcamaların azalmasıyle, yukarıda sayılan alanlarda bir bunalımın ve işsizliğin hemen başlayacağı açıktır. Büyük şehirlerde, önemli rakamlara ulaşan böyle bir işsizliğin ortaya çıkması zorluklar yaratacaktır. Nitekim zenginlerin harcamalarına dayanan benzer bir ekonomik yapıya sahip Şili'de sosyalist Allende'nin başkan seçilmesi üzerine, zenginler harcamalarını durdurmuşlar ve işsizlik Allende'yi bekleyen en büyük sorun haline gelmiştir. Sorunu inceleyen Prof. Balogh, bu konuda şunları yazmaktadır: «Sol plancılar tarafından bu temel konuya pek az dikkat gösterilmesi şaşırtıcıdır. Sol plancılar, çabalarını daha iyi bir toplum yaratmak için uzun vadeli strateji çizmeye harcamışlardır.» Fakat ilk anda çare bulmaları gereken temel bir sorun unutulmuştur. Bu nedenle, varlıklı azınlığın talebini kısmasından doğacak tehlikeye karşı hazırlıklı bulunmak gereklidir. İşsizleri başka alanlara kaydırmak için bir acil plan öncelikle hazırlanmalıdır.

Devrimci yönetim, iç ve dış çıkar çevrelerinin daha bir sürü sabotajlarıyle karşılaşacak-

tır. Servetlerin dışa kaçırılması, sunî darlıklar, karaborsa, ihracatı baltalama, fiyat oyunları, vb. bu engellerin ilk planda akla gelenleridir. Bu engellemelere karşı tedbirli, hesaplı, fakat müsamahasız olmak gereklidir.

Sıra daha sonra, bu incelemede ele almayacağımız inşa ve kalkınma savaşına gelecektir. İlk yerleşme yılları gibi, inşa yılları da çetindir, dikenlidir ve güçlüklerle doludur.

Devrim savaşı, uzun ve zor bir savaştır. Bu savaş, devrimci bir dayanışma içinde, sarsılmaz bir inat, irade ve cesaretle, müsamahasız bir savaş olarak yürütüldüğü takdirde kazanılabilir.

II

TÜRKİYE NASIL KALKINABİLİR?

AZGELİŞMİŞ ÜLKELER İÇİN BİR KALKINMA MODELİ

Türkiye'nin de içinde bulunduğu azgelişmiş ülkeler, sermaye kıtlığından değil, mevcut kaynaklarını israf ettiklerinden dolayı kalkınamamaktadırlar. Örneğin, kabaca bir hesapla, Türkiye'de millî gelirin üçte birine yakın kısmını alan egemen sınıflar, bunun pek az bir kısmını yatırımlara yöneltmekteler, büyük kısmını yurt içinde ve yurt dışında lüks tüketim için harcamaktadırlar. Yatırımlar da, genellikle, lüks mesken inşaatına ve tüketim sanayiine gitmektedir.

Bu durum, emperyalizmin dünya sistemi içinde bulunan azgelişmiş bir ülkede, kapitalist gelişmesinin doğal sonucudur. Yerli ve yabancı sermaye çevrelerinin çıkarlarına uygun düşen bu gelişme yolu, ülkenin kalkınmasını sağlayamadığı gibi, toplumsal adaletsizliği de arttırmaktadır. Günümüzde kapitalist yoldan kal-

kınmasını gerçekleştirme yoluna girmiş hiçbir azgelişmiş ülke mevcut değildir.

Kalkınmak için, kapitalist olmayan bir kalkınma yolunun izlenmesi zorunludur. Kapitalist olmayan bir kalkınma modelinin özellikleri nelerdir?

Model, üç bölümde incelenebilir:

1— Modelin ön şartları: Gelişmiş kapitalist ülkelerle olan sömürge ya da yarı-sömürge ilişkilerine ve yabancı sermaye egemenliğine son verilmesi. Bu, ekonomik ve politik gücün, büyük arazi sahipleri ile işbirlikçi sermayenin elinden alınarak, geniş halk kitlelerinin eline geçmesini gerektirir. Demek ki, kapitalist olmayan bir kalkınmanın ön şartı, politik ve ekonomik güce el değiştirten bir toplumsal devrimdir.

2— Modelin kuramsal özellikleri: Kapitalist olmayan bir kalkınma modeli, tarımda büyük kooperatif çiftliklere dayanır. Tarım dışında, devlet teşebbüslerinin egemenliği esastır. Gerek kamu, gerekse özel kesim için uyulması zorunlu bir merkezî planlama şarttır.

3— Kalkınma stratejisi: Sermaye birikiminde çok yüksek oranlara erişilmesi, temel yatırım malları sanayiine öncelik tanınması, hayatî alanlarda yoğun sermaye kullanan modern teknolojiye, ikinci derecedeki üretim faaliyetlerinde ise bol işgücü kullanan tekniklere yönelinmesi, uluslararası ticarette ithalât ikamesine dayalı bir politika izlenmesi, yılın büyük kısmında âtıl kalan tarım işgücünün ser-

maye birikiminde kullanılması ve insan sermayesine –onu yetiştirmek için– sağlık ve eğitim gibi alanlarda büyük çapta yatırım yapılması, kapitalist olmayan kalkınma stratejisinin ana çizgilerini teşkil eder.

Şimdi bu üç noktayı biraz daha ayrıntılarıyle görelim:

TOPLUMSAL DEVRİM ZORUNLUDUR...

I. Kalkınmanın ön şartı, politik ve ekonomik bağımsızlıktır. Hemen bütün azgelişmiş ülkeler, günümüzde politik bağımsızlıklarını elde etmişlerdir. Ne var ki, bu ülkelerin çoğunun ekonomik bakımından bağımsız olduklarını söylemek mümkün değildir. Yeni sömürgecilik, bu ülkelerde egemendir. Emperyalizm, dış yardımlar ve yabancı sermaye yoluyla, azgelişmiş ülkelerde tutucu egemen sınıflara yaslanmakta ve bağımlı bir gelişme yolunu empoze etmektedir.

O halde bağımsız bir gelişme yolu izleyebilmek için, bu bağımlı kapitalist ilişkilerden kurtulmak ve bu ilişkilerin geliştirdiği ya da tasfiye edemediği egemen sınıfları etkisiz kılmak gereklidir. Bu nedenle, Atatürk'ün «tam bağımsızlık» ilkesi, yalnız bir duygusal milliyetçi talep değil, kalkınmanın vazgeçilmez ön şartı olmaktadır. Öte yandan tam bağımsızlığın gerçekleştirilmesi, ülke içinde de sınıfsal

bir değişikliği, yani bir toplumsal devrimi gerektirmektedir.

Eski ABD Başkanı Johnson'un dış politika müşaviri olan W. W. Rostow gibi tutucu iktisatçılar, (*Ekonomik Kalkınma Aşamaları* kitabı) ile Edward Mason gibi liberal görüşlü ünlü iktisatçılar dahi, kalkınmanın ön şartı olarak bir devrimi zorunlu saymaktadırlar. Esasen Batı'da da kapitalizmin gelişmesi, politik ve ekonomik gücün aristokrasiden burjuvaziye geçişini sağlayan bir toplumsal devrim ile mümkün olmuştur. 1640 - 1688 İngiliz ve 1789 Fransız devrimi, Batı ülkelerinin kapitalist yoldan kalkınmasının ön şartını sağlamıştır.

Azgelişmiş ülkelere ise, kapitalizm, emperyalizm yoluyla dışarıdan gelmiştir. Emperyalizmin hegemonyasındaki kapitalist gelişme, dinamik ve yatırımcı bir kapitalist sınıfın gelişmesini engellemiştir. Tarımda modernleşmeyi güçleştiren feodal ve yarı-feodal ilişkilerin tasfiyesi çok yavaş olmaktadır. Yabancı sermaye egemenliğindeki kapitalist sınıf, Batıdakinin tersine, feodal ya da yarı-feodal nitelikteki büyük arazi sahiplerini tasfiye etmek yerine, onlarla uzlaşmaya gitmekte ve hattâ onlarla birlikte, hızla kalkınma ve modernleşme için zorunlu toplumsal dönüşümleri engellemek üzere bir «tutucu güçler koalisyonu» teşkil etmektedir. Bu tutucu güçler koalisyonu, yatırımcı ve kalkınmacı değil, tüketicidir. Ulusçu değil, işbirlikçidir.

Bu tutucu güçlerin önderliğinde, azgeliş-

mişlikten kurtulmak mümkün değildir. Bir toplumsal devrim, bunun için zorunludur.

DEVRİMCİ PARTİ, KALKINMANIN ÖNCÜSÜDÜR...

Çağımızda azgelişmiş ülkelerde toplumsal devrim çeşitli biçimlerde gerçekleşmektedir. Halk savaşları yoluyla toplumsal devrim, bunun en radikal biçimini teşkil etmektedir. Öteki uçta, parlmanter yoldan devrim denemeleri bulunmaktadır. Ne var ki, günümüzde parlmanter usullerle toplumsal devrim yoluna yönelebilmiş tek bir azgelişmiş ülke mevcut değildir. Devrimci partilerin parlmanter yoldan iktidara gelebilmeleri, pek ender görülmektedir. Geldikleri takdirde de, bu partilerin hiçbiri tutucu güçler koalisyonu çemberini kırmayı başaramamakta, aksine bu partiler yozlaşarak tutucu güçler çarkının bir dişlisi olmaktadırlar.

Son zamanlarda Orta Doğu ve Güney Amerika ülkelerinde, ilerici askeri rejimlerin, tutucu güçler koalisyonuna karşı cephe alarak, toplumsal devrime öncülük ettikleri görülmektedir. Fakat bu rejimlerin de toplumsal devrimi bütün amaçlarına ulaştırma şansı hayli sınırlı kalmaktadır. Bu rejimler, geniş halk kitlelerini seferber edip devrimci bir parti eliyle halkın bilinçli ve örgütlü desteğini sağlayabildikleri ve nihayet gerçek bir halk iktidarını kurabil-

dikleri ölçüde, devrimi başarıya ulaştırmaya namzet gözükmektedirler.

Bütün bu durumlarda «su içinde balık» gibi kitlelerle kaynaşmış, bilimsel halkçı bir ideolojiyi benimsemiş partiler, toplumsal devrimin vazgeçilmez aracını teşkil etmektedirler. Devrimci parti, dönüşümlerin gerçekleştirilmesinde, halka devrimci ideolojinin ve yeni değerlerin benimsetilmesinde, eğitim seferberliğinde ve halkın yaratıcı enerjisinin kalkınmaya yöneltilmesinde öncülük yapmaktadır.

GENİŞ ÇAPTA MİLLİLEŞTİRMELER GEREKLİDİR...

II. Tarım ve sanayide yeni kurumlar: Tarım ve sanayi alanlarında köklü dönüşümler, kapitalist olmayan bir kalkınma yolunun hareket noktasını teşkil etmektedir.

Azgelişmiş ülkelerde, tarım alanında feodal ve yarı-feodal ilişkiler günümüzde de yaşamaktadır. Tefecilik yaygındır. Büyük arazi mülkiyetinin yanı sıra, ilkel şartlarda tarım yapan cüce mülkiyet çoğunluktadır. Bu şartlarda, büyük arazileri kamulaştırıp köylüye dağıtma biçiminde bir toprak reformu, tarımın sür'atle modernleştirilmesine ve hızlı bir kalkınmanın desteği yapılmasına pek az yardımcı olacaktır.

Köylü kitlesinin büyük kooperatif çiftlikler içinde toplanması, tarımın modernleştirilmesi

ve işgücü, sermaye ve döviz sağlayarak hızlı bir kalkınmaya sağlam bir destek olması için gereklidir.

Ticaret ve sanayi alanında da, tutucu güçler koalisyonunun politik ve ekonomik egemenliğine son verebilmek, bunların elinde israf edilen kaynakları topluma mal edebilmek ve herkesçe uyulması zorunlu merkeziyetçi bir planın tam uygulanmasını sağlayacak şartları yaratmak için geniş çapta millileştirmeler zorunludur.

Gerçekten, azgelişmiş ülkelerde yatırılabilir kaynakların kısa sürede büyük çapta artırılabilmesi, mülkiyetten sağlanan, fakat yatırımlara gitmeyen gelirin topluma mal edilmesiyle mümkündür. Bir Birleşmiş Milletler incelemesine göre, Brezilya'da mülkiyet yoluyla sağlanan gelir, milli gelirin yüzde 52'sine ulaşmaktadır. Bu oran Seyland'da yüzde 47, Kolombiya'da yüzde 54, Ürdün'de yüzde 58, Peru ve Filipinler'de yüzde 55'tir. Venezuella'da nüfusun yüzde 5'i millî gelirin yüzde 30,7'sini, Seyland'da yüzde 31'ini, Rodezya'da yüzde 65,3'ünü, Kenya'da yüzde 50,9'unu almaktadır. Bu gelirin pek az kısmı, verimli yatırımlara gitmektedir. Millileştirmeler, bu kaynakların yatırımlara gitmesini sağlayacaktır.

Türkiye'de de Amerikan Yardım Teşkilâtı adına Prof. Enos tarafından yapılan bir inceleme, faal nüfusun yüzde 2'sinin millî gelirin üçte birine yakın bir kısmını aldığını göstermiştir. Fakat bu gelirin ancak dörtte biri kadarı

yatırımlara gitmekte, gerisi gösterişçi lüks harcamalarda tüketilmektedir. Yatırımların da yarısından fazlası lüks mesken gibi verimsiz yatırımlardır. Dış ticaret, bankacılık, sigortacılık, büyük sanayi ve hattâ belli iç ticaret alanlarında millileştirmelere gitmekle israf edilen bu kaynaklar topluma mal edilebilecek ve verimli yatırımlara yöneltilebilecektir. Öte yandan kalkınmaya pek az katkıda bulunan ve getirdiğinden çok fazlasını götüren yabancı sermaye talanına, millileştirmeler yoluyla son verilebilecektir.

Topluma mal edilen bu geniş kaynakların israf edilmeyip, en verimli biçimde hızlı sanayileşme yolunda kullanılması merkezî bir planlamayı gerektirmektedir. Kaynaklar, Planlama Örgütünün çizdiği temel önceliklere göre kullanılacaktır.

KALKINMAYA YÖNELMİŞ SAVAŞ EKONOMİSİ...

Gelişmiş kapitalist ülkeler dahi, savaş yıllarında bu tip merkeziyetçi bir planlamaya başvurmuşlardır. Bütün kaynaklar savaş amaçlarına yöneltilmiştir. Temel ihtiyaç maddeleri vesikaya bağlanmıştır. Otomobil ve buzdolabı gibi lüks sayılan dayanıklı tüketim maddelerinin üretimi yasaklanmıştır. Çalışma saatleri uzatılmış, işgücü prodüktivitesini yükseltmek ve çalışma disiplinini sağlamak üzere, çalışanların

vatanseverlik duygularına seslenilmiştir. Bu metotlarla, millî gelir içinde tüketimin payı ABD'de 1940 yılında yüzde 75,4 iken 1944'te yüzde 53,9'a düşürülmüştür. Tüketimin azaltıldığı oranda yatırımlar artmıştır. Yatırımlardaki büyük artış sonucudur ki, 1931 - 1940 döneminde durgunluk içinde bulunan ABD'de çok hızlı bir ekonomik gelişme görülmüş, millî gelir 1940 - 1945 döneminde bir kata yakın artmış ve ABD, savaştan çok güçlü ve rakipsiz bir sanayi devleti olarak çıkmıştır.

Azgelişmişlikten kurtulma, 1940 - 1945 savaşından çok daha güç ve çetin bir savaştır. Azgelişmiş ülkeler bu savaşta, başları sıkışınca ileri kapitalist ülkelerin dahi başarıyle uyguladıkları savaş ekonomisi metotlarını benimseme zorundadırlar.

FİZİKİ PLANLAMA GEREKLİDİR...

Savaş ekonomisi şartlarının başta gelen özelliklerinden biri, şu kadar lira tüketim, şu kadar lira yatırım, şu kadar lira millî gelir gibi genel plandaki millî muhasebe rakamlarıyle yetinmeyip, sınırlı demir, çelik, çimento, enerji döviz, vb. ni belli amaçlar uğruna en rasyonel biçimde kullanmaktır. İleri kapitalist ülkeler, bir savaş kazanmak söz konusu olunca, uçak ve tank imalinde ihtiyaç duyulan demir ve çeliğin binek otomobili ve mesken yapımında kullanılmasına izin vermeyi reddetmişlerdir. Oy-

sa Türkiye'nin bugün demir, çelik, çimento, vb. üretimi gereksiz lüks mesken inşaatında ve tüketim sanayiinde israf olunmaktadır.

Hızla kalkınma iddiasındaki bir ülke, sınırlı miktarda ürettiği demir, çelik, kömür vb.'ni bir an önce kalkınmayı sağlayacak alanlarda kullanma durumundadır. Bu malzemeyi villalar inşasına değil, motör, makina ve kimyevî madde üretimine yöneltmek zorundadır.

Piyasa mekanizmasına bel bağlayan ekonomistler, kaynakların piyasa mekanizmasını hiçe sayarak bu biçimde kullanılmasını eleştirirler. Ne var ki, azgelişmiş bir ülkede piyasa mekanizmasına bel bağlandığı sürece, kaynakların gerçek bir sanayileşmenin aleyhine olarak, gereksiz tüketim alanında israfını önlemeye imkân yoktur.

Kısa sürede kalkınma iddiasındaki bir ülke, piyasa mekanizmasına güvenilemeyeceğinden ve bir kilo demir ve çeliği bile kalkınmayı en çabuk sağlayacak biçimde kullanmak gerektiğinden, ülke çapında bir fizikî planlamaya yönelme durumundadır.

Ne kadar demir, ne kadar çelik, ne kadar kömür, ne kadar bakır, ne kadar petrol, ne kadar elektrik enerjisi, ne kadar ve ne vasıfta işgücü ve döviz var? Bunları motör, makina, kimya vb. gibi temel sanayii kurmak için nasıl değerlendirebiliriz? Merkezî Planlama Örgütü, parayla ifade edilen global rakamlarla yetinmeyip bu soruyu en iyi biçimde cevaplandırmaya çalışacaktır. Diyelim ki, 10 makina fabri-

kası, 20 enerji santralı, 15 kimyevî madde fabrikası, 2 çelik tesisi, 2 motör fabrikası vb. kurma kararı alınmıştır. Bunlar için yalnızca malî hesaplarla yetinmeyip gerekli demir, çelik, kömür, çimento, işgücü, döviz vb.'nın da ayrıntılı hesabını yapmak ve bu fizikî kaynakların ikinci derecede önemli alanlarda kullanılmasını yasaklayıp hayatî sayılan alanlara kaydırılmasını sağlamak gereklidir. Demek ki, şu kadar ton çelik, şu kadar ton kömür, diye ifade olunan kalkınma için, hayatî kaynakların ülke çapında fizikî planlamasını yapmak gereklidir.

Piyasa mekanizmasına göre düşünmeye alışmış Batılı ekonomistler kıt stratejik kaynakların idarî kararlarla tahsisine yönelinmesini reddederler. Oysa, gelişmiş kapitalist ülkelerde dahi, fizikî planlamaya ve idarî kararlarla tahsise dayanan savaş ekonomisi, belli amaçlara ulaşmada rasyonelliğini kanıtlamıştır.

Piyasa mekanizması çok daha kötü işleyen ve ürettiği mallar sınırlı bulunan bir azgelişmiş ülkede ise, «kalkınmaya yönelmiş savaş ekonomisi» metotları çok daha kolay uygulanabilir. Nihayet 1000 ilâ 1500 stratejik maddenin ve kilit teşebbüslerin girdilerinin, üretim ve yatırım sektörlerinin sıkı sıkıya planlanması ve belli miktarının fizikî olarak tesbiti söz konusudur. Ayrıca sistemin katılığı temel maddelerde stratejik ihtiyatlar tesisi ve aksamalar olduğu takdirde ikinci derecede önemli kesimlerden önemli kesimlere kaynak kaydırılması ve malların standardizasyonuna gidilmesi yoluyle yumuşatılabi-

lir. Böyle bir planlama mümkündür ve gereklidir.

Malî planlama ise, fizikî planlamaya tâbi olarak düzenlenir. «Şu kadar paramız var, şu kadar yatırım yapabiliriz» denmez, mevcut demir, çelik, kömür vb. ile istenen yönde ne kadar yatırım yapılabileceği hesaplanır, malî kaynaklar buna göre ayarlanır. Sınırlayıcı unsur para değil, fizikî kaynaklardır. Para hiç bir zaman kaynakların tam ve istenilen yönde kullanılmasına engel teşkil etmez.

İKTİSADİ SUÇ VE CEZA

Teşebbüsler düzeyinde de fizikî planlama etkin bir çalışma ve denetleme sağlar. Bu teşebbüslerin ne miktar malzeme, işgücü, vb. kullanarak ne miktar üretim yapacağı önceden planlanmış bulunmakta ve gerekli kaynaklar onlara öncelikle sağlanmaktadır. Bu şartlarda teşebbüs yöneticilerine geniş inisiyatif bırakılmakta, çeşitli tedbirlere başvurulmakta, fakat onlardan plan hedeflerine erişmeleri beklenmektedir. Plan hedeflerine erişemeyen yöneticilere ise hesap sorulmaktadır. Bir «iktisadî suç ve ceza» söz konusudur. Türkiye'de bugün 3-5 kuruş çalan cezalandırılmakta, fakat kötü ve beceriksiz yönetimiyle yüz milyonların kaybına yol açanlara hiçbir şey denilmemektedir. Devlet teşebbüsleri, bu sorumsuzluk yüzünden kötü işlemektedir. So-

rumsuzluk, cezalandırılmalıdır. Başarı ise mükâfatlandırılmalıdır.

20 - 25 YIL İÇİNDE KALKINILABİLİR...

III. Kalkınma Stratejisi: Strateji ile, belli bir uzun vâdeli hedefe ulaşmak için kaynakların kullanılış biçimi kastedilmektedir. Uzun vâdeli hedef, hızla kalkınma ve hiç değilse 20 - 25 yıl içinde kalkınmış ülkeler grubuna dâhil olmaktır. Kaynaklar, gereksiz harcamalardan kaçınarak, 20 - 25 yıl bu hedefe ulaşma yolunda seferber edilecektir.

Böyle kalkınma stratejisinin ana çizgileri şöyle sıralanabilir:

1) Kalkınma programlarında öncü sektör sanayidir. Bu, tarım ihmal edilecektir anlamına gelmez. Fakat tarım yatırımları asgarî sınırda tutulacaktır. Genişleyen sanayi işgücünü besleyecek fazla ürünü, gerekli hammaddeyi, ihracat ihtiyacını sağlamak ve sanayie yeteri kadar işgücü vermek, tarım yatırımlarının amacıdır. Tarım yatırımları bu sınırlar içinde tutularak, yatırılabilir kaynakların büyük kısmı sanayie akıtılacaktır.

Türkiye'de 1958 yılında nüfusun 25 ilâ 30' milyonunun şehirlerde yaşayacağı hesaplanmaktadır. Şehirlerin birer sefalet ve aç insanlar merkezi olmasını önlemek için de, mümkün olan bütün kaynakların sanayie akıtılması zorunludur.

2) Çok yüksek bir yatırım ve tasarruf oranı sürdürmelidir. Türkiye'nin bugün milli gelire göre yüzde 20'nin üstünde bir tasarruf ve yatırım oranına eriştiği iddia edilmektedir. Bu rakamlar şüpheyle karşılanabilir. Fakat egemen sınıfların gereksiz tüketimini kısmak ve tarımda büyük kooperatif çiftlik yapısını gerçekleştirmek suretiyle, geniş kitlenin yaşama düzeyi iyileştirildiği halde, yatırım ve tasarruf oranını yüzde 20'nin çok üstüne çıkarmak, yüzde 30 oranına ulaşmak mümkündür ve gereklidir. Ne kadar fazla yatırım yapılabilirse, o kadar kısa sürede kalkınılacağı açıktır.

3) Sanayie ayrılan kaynakların çok büyük bir kısmı, ağır sanayie yöneltilmeli, Batılı iktisatçıların deyimiyle «dengesiz bir gelişme modeli» izlenmelidir.

Hirschman'ın adıyla anılan bu görüşe göre, isabetli kalkınma stratejisi, belli bir zamanda kaynakların optimal dağılışını araştırmak, ya da her cephede aynı anda ilerlemeye çalışarak kıt kaynakları dağıtmak değildir. İsabetli strateji bâzı sektörleri belli bir süre ihmal etmek pahasına, kaynakları, ekonomiyi daha yüksek bir aşamaya ulaştırmaya elverişli birkaç büyük hedef üzerine yoğunlaştırmaktır.

Kaynaklar, ağır sanayie ve özellikle makina yapan makinalar sanayiine yöneltilmelidir. Metalürji, enerji, kimya ve elektronik sanayii kesimlerine büyük ağırlık tanınmalıdır. Bu dengesiz gelişme sık sık dar boğazların ortaya çıkmasına, bir dar boğaz kaldırılsa bile, yeni dar boğaz-

ların doğmasına yol açacaktır. Kalkınma Planı, birbiri ardına bu dar boğazlara taarruz ederek önemli dengesizlikleri giderecektir. Böylece ağır sanayi temeli atıldıktan ve kalkınmanın temel güçlükleri yenildikten sonra tüketim malları sanayiini ileride geliştirmek kolay olacaktır.

KARMA TEKNOLOJİ

4) Alternatif üretken tekniklerin seçiminde en ileri teknoloji kullanılacaktır, fakat aynı zamanda en kıt girdiler olan sermaye ve yetişmiş işgücünün tasarrufuna dikkat edilecektir.

Bir karma ya da ikili teknoloji ile bu amaç gerçekleştirilebilir. Temel üretim sürecinde yoğun sermaye kullanan Batı teknolojisi benimsenebilir, tâli ve jardımcı üretim süreçlerinde az sermaye – çok işgücü kullanan eski metot ve tekniklere yönelinebilir. Örneğin, bir traktör fabrikasında, motörün imalinde en ileri teknoloji kullanılabilir, fakat imal edilen parçaların fabrika içinde taşınmasında ve malzemenin hazırlanmasında bol işgücüne ihtiyaç gösteren eski teknikler uygulanabilir.

SERMAYE TASARRUFU

Temel üretim süreçlerinde en ileri teknolojiyi seçmek şartıyle, kıt sermayeden azamî üretim sağlanabilir. Örneğin bugün Türkiye'de çok sayıda firmayı barındıran otomontaj sanayiin-

de, yüzde 5 ilâ 10 kapasite ile kullanılan presler ve tezgâhlar vardır. Bu près ve tezgâhlar, oto imalinden çok daha verimli olan başka sermaye malları üretimine kaydırılarak tam kapasite ile çalıştırılabilir. Sanayiin bu anlayışla, yeni baştan düzenlenmesi sâyesinde, büyük bir sermaye israfı önlenebilir, üretim arttırılabilir. Keza demiryollarına yatırılan milyarlarca lira sermaye, demiryolu taşıması karayolu taşımasına nazaran geniş ölçüde azaldığından, israf edilmektedir. Planlı bir kalkınmada demiryolu taşıma kapasitesi, pek az yatırımla 10-15 kat arttırılarak sermayenin verimi yükseltilebilir. Ayrıca, sermayenin biraz daha çabuk aşınması pahasına da olsa, fabrikalarda iki, hattâ üç vardiya işçi kullanarak sermayenin verimi arttırılabilir. Bir yandan en yeni sermaye teçhizatı alınırken, öte yandan Batı ölçüleriyle ömrünü çoktan tamamlamış fabrikaların üretimde tutulmasına devam edilebilir. Böylece hem kıt sermayeden dikkatle tasarruf olunabilir, hem de en ileri teknolojiyi kullanan modern enterge tesislerin kurulmasına yönelinebilir.

Bundan başka iki üç tipte traktör, kamyon, motör imali ile yetinerek de kıt sermaye tasarruflu kullanılmış olur.

FABRİKALAR OKUL YAPILMALIDIR...

5) Hızlı kalkınmanın temel şartlarından biri de teknik ve meslekî eğitimde bir seferberlik yaparak «insan sermayesi stokunu» inşa etmektir.

Modern tekniğe tamamen yabancı köylü çocuklarını kısa sürede yetişmiş fabrika işçisi yapmak için eğitim sisteminde bir devrim yapmak yetmez. Aynı zamanda fabrikaları de geceli gündüzlü çalışan okullar hâline getirmek gereklidir.

Türkiye gibi bol vasıfsız işgücü bulunan bir ülkede, sırf vasıflı işçi yetiştirmek amacıyle, fabrikalara ihtiyaç duyulanın üstünde işçi alınabilir ve bunlar orada geceli gündüzlü bir eğitimden geçirildikten sonra yeni fabrikalara işçi olarak gönderilebilir. Bugün de devlet fabrikalarında ihtiyacın çok üstünde işçi kullanılmaktadır, fakat bunların eğitimi için pek az şey yapılmaktadır. İş başında eğitim, geniş ölçüde bir edebiyattan ibaret kalmaktadır. Köy çocukları fabrikaları doldurmalı, fakat onları kısa sürede modern tekniklerin efendisi yapmak için fabrikalarda eğitim seferberliği gerçekleştirilmelidir.

6) Dış ticarette, ithalât ikamesine öncelik tanıyan bir politika esastır, Uluslararası ticaret, ekonomik kalkınma ve merkezî planlama ihtiyaçlarına bağımlıdır.

Bu politika, planlı ekonominin ve ağır sanayie yönelmenin kaçınılmaz sonucudur. İthalât, esas itibariyle, sermaye malları ithaline yönelecektir. Makina yapan makinalar ithal edilecek, bunlarla imal edilen makinalarla ithalât ikame edilecektir.

Çok kaba çizgileriyle belirtilen böyle bir kalkınma modeli, bir nesil zarfında azgelişmişlik savaşının kazanılmasını sağlayabilir.

III

TOPRAK DEVRİMİ SORUNU

Devrimci bir yönetimin, çözmekte çok uzun yıllar uğraşacağı ve büyük zorluklarla karşılaşacağı en güç sorun toprak devrimidir. Toprak devrimi, büyük çiftlikleri topraksız ya da az topraklı köylüye dağıtmayı amaç edinen bir toprak reformundan ibaret değildir. Toprak devrimi, ülke çapındaki Devrim'in getirdiği yeni düzenin ayrılmaz ve onunla bütünleşmiş bir parçasıdır.

FEODAL KALINTILARIN ÖNEMİ

Toprak devriminin ilk temel sonuçlarından biri, feodal ya da yarı feodal ilişkilerin ve feodalizmin bütün kalıntılarının kesinlikle tasfiyesidir. Ülkemizde egemen üretim biçimi kapitalizm olmakla birlikte, feodal ve yarı feodal kalıntılar, Doğu'da da Batı'da da geniş ölçüde ağırlığını hissettirmektedir.

Doğu'da beyler, ağalar, şeyhler egemenlik-

lerini hâlâ sürdürmektedirler, Köylü, bâzı bölgelerde alınıp satılan bir köle statüsündedir. Mete Akyol'un geçenlerde *Hürriyet* gazetesinde yayınlanan «Satılık köy var» adlı ilgi çekici röportajında Urfa Belediye Başkanı Mustafa Kılıç ile yaptığı bir köy alım-satım pazarlığında köylünün durumunu, Akyol şöyle açıklamaktadır.

«Akyol — Ya o köylerde yaşayan insanlar ne olacaklar? Onlar da topraklar gibi, evler gibi, hayvanlar gibi satılacaklar mı?... Onlar ne diyecekler bu satış işine?...

Belediye Başkanı — Ne diyecekler ki? Hiç... Köylü için köyün sahibinin şu kişi, bu kişi olması mümkün değildir ki... Köylü kim iş verirse ona çalışır...»

Akyol, Belediye Başkanının köyüne gidip aynı soruyu köylüye sorar:

«Akyol — Köyünüz satıldığı zaman sizin durumunuz ne olacak? Siz ne dersiniz bu satış işine?

61 yaşında bir köylü — Bu işte konuşmak bize düşmez. Köyün sahibi her kimse, biz ona çalışırız.

Başka bir köylü — Biz eşek olduktan sonra, sırtımıza kim semer vurursa vursun...»

Türkiye'nin yalnız Doğusunda değil, Batısında da yarı feodal ilişkiler meycut. Örneğin «ortakçılık», Batıda da kalkmış değil. Ortakçı geniş ölçüde ağaya bağımlıdır.

Kapitalizm öncesi düzenden miras tefecilik, ülke çapında yaygındır. Sayıları muhteme-

len yüzbinleri aşan tefecilerin kendileri ufak bir kapitalist tüccar sayılabilirse de, köylüyle sürdürdükleri bağımlı kişisel ilişkiler daha çok feodal niteliktedir. Köylüye sıkışınca borç vermek, kasabadaki hükümetle işlerine yardımcı olmak, doktor bulmak, vb. Doğudaki ağa gibi, Batıdaki sömürgen tefecinin de yüklendiği kişisel bağımlılık ilişkileridir.

«BİZE EN İYİ AĞAMIZ BAKAR»

Bu yarı feodal ilişkiler içinde köylü kitlesini aşırı bir sömürü içinde tutan bey, ağa ve tefeciyi lânetlemek çok kolaydır. Fakat köylü açısından durum farklıdır. Yarı feodal ilişkiler, aşırı sömürü pahasına da olsa, köylüye az çok bir güvenlik getirmektedir. Kapitalist gelişmeler ve devlet müdahaleleri, feodal düzenin kalıntısı olan bu tip güvenlik kurumlarını tasfiye edebilmiş değildir.

Bir ufacık örnek vermek için, 27 Mayıs'tan sonra Millî Birlik yönetimi tarafından ağa diye sürülen Urfa Belediye Başkanının Mete Akyol'a söylediği şu sözleri hatırlatalım:

«— İhtilâlden sonra bizi de içeri almışlardı. Eskişehir'de, sonra da Urfa'da hapis yattım bir hayli zaman. İşte o zamanlar, yâni ben hapisteyken, birkaç subay benim köye gitmişler ve köylülere sormuşlar:

— Bu toprakları Mustafa Kılıç'tan alıp size versek memnun olur musunuz? demişler.

— Ağamız hapisten çıkıp gelince, biz de bütün o toprakları yine ona veririz, demişler, çünkü bize en iyi şekilde ancak o bakar...»

Bu sözler, düzenin değişebileceğine duyulan inançsızlık kadar, ağalık düzeninin, aşırı sömürü koşullarında da olsa, az çok bir güvenlik sağlamasının sonucudur. Doğudaki ağa gibi, ülke çapında yaygın tefeci de feodal düzenden miras böyle bir güvenliği temsil etmektedir.

YARI FEODAL İLİŞKİLER DÜZEYİNDE DEMOKRASİ

Nüfusun üçte ikisinden fazla bir kısmını teşkil eden köylü kitlesi, 65 bin dağınık yerleşme biriminde yaşamaktadır Bu kitlenin çoğunluğu üzerinde, dinsel güçlerin de desteğiyle, bey, ağa ve tefeci egemenliği geniş ölçüde etkili olmaktadır.

Ekonomik egemenlik, politik egemenliği de sağlamaktadır. Geniş ölçüde bu yarı feodal ilişkiler yüzünden, sandıktan devamlı tutucu güçler temsilcileri çıkmaktadır. Bu yarı feodal ilişkiler tamamen yok edilmedikçe, tutucu güçlerin politik egemenliği çok uzun zaman sürüp gidecektir. 1946 yılından beri denenen çok partili hayat, bu tutucu güçlerin politik güçlerini azaltmak şöyle dursun, arttırmıştır. Esasen, bizim «cici demokrasi»nin temelinde, Toprak Kanunu'na muhalefet yatmaktadır. 1945 Toprak Kanunu'nun ünlü 17. maddesinin arazi sahibine

50 dönüm bırakarak mülkün geri kalan kısmını, üzerinde çalışan işçi ve ortakçılara dağıtmayı öngörmesi üzerine, CHP içindeki büyük çiftçiler, başta Adnan Menderes, ayaklanmışlardır. Demokrat Parti, bu muhalefetten doğmuştur. Nitekim CHP'den DP'ye transfer eden ağa milletvekillerinden İbrahim Arvas, Meclis kürsüsünden, «17. maddeye ve Toprak Kanunu'na kızarak, demokrasinin kurulmasına yol açtıkları için, mutluluk duyduğunu» belirtmiştir. DP'ye geçmeyip CHP'de kalan büyük arazi sahipleri ve temsilcileri ise, 1947 Kurultayında 17. maddenin değiştirilmesi kararını aldırmışlardır. Böylece, yarı feodal unsurların egemenliğindeki demokrasi, bir «cici demokrasi» olarak doğmuştur.

CİCİ DEMOKRASİ KOŞULLARINDA TOPRAK REFORMU

Son 25 yıldaki çok nüfus artışı dolayısıyle köylünün toprak açlığı arttığı ve toprak işgalleri hızlandığı halde, günümüzde de toprak sorununu çözme yolunda ciddî bir çaba yoktur. AP, «tarım reformu» aldatmacasıyle zaman kazanmaktadır. CHP ise, toprak reformu konusunda, 1945 kanununun çok gerisinde ve yarı feodal ilişkileri tasfiye bakımından yetersiz görüşler ileri sürmektedir. CHP yetkilileri, kamulaştırmalara milyarlar ödeneceğini ve mülk sahibine yıllık 100 bin liranın üstünde gelir

sağlayacak genişlikte arazinin bırakılacağını açıklamışlardır. Bu anlayıştaki bir toprak reformuyla, yarı feodal ilişkiler temelinden sökülüp koparılamaz. Yarı feodal unsurlar, kudretleri bir miktar azalsa bile, yine kudretli kalırlar. Kooperatifçilik, bu koşullarda, bu unsurların kooperatifçiliği hâline gelebilir. Nitekim İsmail Hüsrev'in *Köy İktisadiyatı* adlı kitabında yazdığı üzere, küçük çiftçiye ekonomik bağımsızlık kazandırmak amacıyle, Ziraat Bankasının kurduğu kredi kooperatifleri, tefecilerin örgütü olmuştur: «Kooperatiflerin ekserisinin meclis-i idarelerine murabahacılar ve mutavassıt tüccarlar girerek, kooperatifleri kendi menfaatlarına âlet yapmışlardır. Köylü, kooperatiften aldığı krediyi kooperatif kapısından çıktıktan sonra, meclis-i idare azası olan murabahacıya borcuna mukabil teslim etmektedir. Kooperatiflerin mühim bir kısmı, âdeta murabahacıların teşkilâtı haline gelmiştir.»

Bugün de, kapitalizmin hayli geliştiği tarım bölgelerinde bile hâlâ görülen bu durum, ancak bağımlılık ilişkilerini temelinden tasfiye eden bir toprak devrimi ile sona erdirilebilir ve gerçek bir demokrasinin temelleri atılabilir.

KALKINMA AÇISINDAN TOPRAK DEVRİMİ

Tarımda kapitalizmi geliştirme yolunda, özellikle 1948 yılından beri, büyük çaba göste-

rilmiştir. Traktör, iyi tohum, kimyevî gübre tüketimi çok geniş ölçüde artmıştır. 1965'ten itibaren bu yolda geçmiş yıllardakinden çok daha fazla gayret harcanmıştır. Fakat tarımda verim artışı çok yetersiz kalmıştır. Türkiye hayli süredir normal yıllarda önemli miktarda buğday ithal etme durumundadır. Tarım ürünleri ihracatına dayalı döviz geliri, ihtiyaçları karşılamaktan çok uzaktır.

Tarım verimini arttırmakta gösterilen başarısızlık, sanayileşmeyi engellemektedir. Şöyle ki, tarım ürünleri ihracatı yerinde saydığından, devamlı dış ödeme sıkıntıları içinde bulunulmaktadır. Bu durum, kalkınma temposunu yavaşlattığı gibi, ithal ikamesi çabalarına güç kazandırmaktadır. Yabancı mallar, özellikle lüks tüketim malları ithalâtı yasaklanmakta ya da ağır biçimde vergilendirilmektedir. Gelir dağılışında da büyük adaletsizlik bulunduğundan ve gelirin büyük bir kısmı ufak bir azınlık elinde olduğundan, gümrük duvarlarının gerisinde, esas itibariyle bu ufak azınlığa hitap eden bir lüks tüketim sanayii, inşaat kesimi de dâhil, anarşik biçimde, ithalâta ikame olarak gelişmektedir. Pahalı tüketim yapan, ufak çapta ve çok sayıda düşük prodüktiviteli sıhhatsiz sanayi teşebbüsleri kurulmaktadır. Böyle bir sanayi, tarımsal gelişmeye de pek az destek olmaktadır. Oysa ağır sanayi temeline dayanan hızlı bir sanayileşme, tarımın modernleşmesi için zorunludur. Öte yandan bu sanayiin gerçekleştirilmesi de, tarımın, sanayi kesimine

artan ölçüde hammadde ve gıda maddesi, iş gücü ve döviz sağlamasına bağlıdır. Tarım, sanayiin sermaye ve döviz kaynağı olmalıdır.

Türk tarımı, bu rolü oynayamamaktadır. Geniş köylü kitlesini kapsayan yarı feodal ilişkiler, tarım veriminin artışına büyük bir engel teşkil etmektedir. Kapitalist tarıma yönelen eski ağalar dahi, verimli çiftçilik yapmaktan hâlâ uzaktırlar. Ağa ve tefeci sömürüsü altındaki geniş köylü kitlesi, çok ufak, hattâ cüce işletmelerde ilkel tekniklerle tarım yapmaktadır. Verim düşük ve pazar için üretim sınırlı kalmaktadır.

Tarımsal yapının temelinden değiştirilmesi, toplam tarım üretimiyle, pazarlanan ve ihraç edilen tarım üretiminin önemli ölçüde arttırılması için zorunludur.

NASIL BİR TARIM DEVRİMİ?

Sanayileşme ve kalkınmada kendinden beklenen rolü tam yerine getirebilmesi açısından, tarımın en kısa sürede işletme yapısına kavuşturulması gereklidir. Devlet çiftlikleri ve büyük kooperatif çiftlikler, tarımsal yapının temelini teşkil etmelidir.

Ülkemizde toprak reformu, genellikle yalnız köylüye toprak dağıtmak olarak anlaşılmaktadır. CHP'nin toprak reformunda bu görüş egemendir. Kooperatifçilik, üretim planın-

da değil, alım - satım ve kredi planında öngörülmektedir. Bu durumda, birbirinden uzak 5-10 parça ayrı arazi parçasından kurulu küçük ve cüce işletme yapısı devam edecek demektir. Tarım kesiminde yüzde 80 oranında küçük ve cüce işletme egemen bulunduğundan, bu, tarımın geriliğinin devam etmesi anlamına gelmektedir.

Büyük işletme yapısı zorunludur. Büyük işletme, her türlü feodal ve yarı feodal kalıntıları bir daha geri gelmemek üzere kesinlikle yok edeceği gibi, hızlı bir kalkınmanın temellerini sağlayacaktır. Ekonomik açıdan, büyük işletme yapısı, tarımı sermaye birikimi kaynağı hâline getirebilecektir. Toplam tarım üretiminden hayli bağımsız olarak pazarlanacak tarım üretimi, Kalkınma Planında öngörülen miktarda, önceden saptanabilecektir.

Tarımda yaratılan ve toprak dağılımından önce, büyük arazi sahibi, tefeci ve aracı elinde israf edilen ekonomik fazlanın yatırımlara kaydırılması, küçük işletme yapısı içinde son derece güçtür. Bu durumda, ekonomik fazla, ufak aile işletmelerinin gereksiz tüketimine gidebilir. Ekonomik fazlayı alma çabaları, şiddetli direnme ve başarısızlıkla sonuçlanabilir. Oysa, büyük işletme yapısı içinde, kooperatif yöneticileri, üretimi Kalkınma Planına uygun biçimde, tüketim ve tarım arasında paylaştırmakta güçlük çekmeyecektir. Saptanan tarım fonlarının bir kısmı kooperatif içinde kullanılabilecek, geri kalanı sınaî yatırımlara aktarı-

labilecek ya da planlanan biçimde ihraç edilebilecektir. Bugün bir türlü çözümlenemeyen tarımı vergilendirme işi, bir sorun olmaktan çıkacaktır. Demek ki, büyük kooperatif çiftlik yapısı, sanayileşme hamlesinin temelidir.

İŞGÜCÜ SEFERBERLİĞİ

Küçük ve cüce işletme yapısı içinde, bol işgücü mevsimlik olarak ya da az istihdam biçiminde mevcuttur. Ekim ve hasat zamanlarında bu işgücüne ihtiyaç vardır. Üretimi düşürmeden, işgücünün önemli bir kısmının başka alanlara transferi mümkün değildir.

Büyük işletme yapısı içinde, bugün 90-120 gün civarında kalan yıllık çalışma süresini 200 -250 güne çıkarmak ve az istihdam koşullarını ortadan kaldırmak mümkündür. Bu işgücü, tarım dışında da inşaat, sulama, kara ve demiryolu yapımı, madencilik, ormancılık, vb. gibi işlerde kullanılabilir ve sermaye birikimine önemli katkıda bulunabilir. Atıl işgücü, büyük bir sermaye kaynağıdır.

TARIM FABRİKALARI

Büyük işletme, işgücünün ihtisaslaşmasına ve işbölümüne geniş olanaklar getirdiğinden verimi yüksektir. Küçük işletmede çiftçi, her işi kendisi yapma durumundadır. Büyük işletmede ise, tarlayı sürme, tohum ekme, hayvan-

cılık, vb. gibi çeşitli faaliyetlerde ihtisaslaşmış ekipler kurulabilir. Neyin, ne miktarda ve nasıl ekileceği, Türkiye çapında önceden planlanabilir.

Tarım araçlarının en etkin biçimde kullanılması gerçekleşir. Küçük işletmede, ister istemez, geniş ölçüde atıl kalacak araçların tam randımanlı kullanılması sağlanabilir. Makinalaşma kolaylaşır. Ekim zayiatı önlenebilir. Tarım kredilerinin tüketime gitme tehlikesi ortadan kalkar. Büyük çiftlik yapısı içinde, gerekli ufak sınaî işletmeler kurulabilir.

Teknik bilgi çok daha iyi kullanılabilir. Bir tarım uzmanı, 5 bin hektarlık 10 çiftliğin sorunlarına gerekli teknik bilgiyi getirebilir, ama 10 hektarlık 5 bin çiftliğe –her iki durumda da ilgilenilen arazi genişliği 50 bin hektar olduğu halde– tarım tekniklerini ulaştırma olanağı yoktur.

Tek kelimeyle, büyük işletme, bir cins tarım fabrikaları kurmak demektir.

ŞEHRİN KÖYE GÖTÜRÜLMESİ

Ülkemiz, az nüfuslu dağınık bir köy yapısına sahiptir. Köy nüfusu 65 bin yerleşme biriminde oturmaktadır. Bu ufak köylerin birleştirilmesi, kötü yerleşme bölgelerinde kurulmuş dağınık köylerin tasfiyesi, büyük tarım işletmeleri çevresinde nisbeten kolayca ve çok az masrafla gerçekleştirilebilir. Köylüler, işletme zorunluluklarına uygun biçimde, yeni evlerini

kendileri inşa edebilirler. Orman köylerindeki fazla nüfusun da ihtiyaç duyulan bölgelere aktarılması, büyük işletme yapısı içinde daha az güçlükle başarılabilir.

Büyük işletme, bâzı sosyologların deyimiyle, «köylünün zihnî yapısını modernleştirmek» bakımından da gereklidir. Ufak işletme, bireyci, dar ve tutucu bir psikolojik yapıya sahiptir. Din sömürücülüğüne ve her türlü gerici eğilimlere açıktır. Büyük işletme ise, modern araçlarla ortak çalışma düzeni içinde, çiftçiye yeni bir zihniyet getirecektir. Çiftçinin örgütlenmesi ve devrimci bilinç kazanması kolaylaşacaktır. Bu çerçeve içinde, tüketime değil, üretime dönük bir eğitim veren Köy Enstitülerinin en etkin biçimde yeniden kurulması gerçekleştirilecektir. Bunun gibi, teknik tarım hizmetlerinin, sağlık işlerinin ve bugün hâlâ şehirlerin yararlandıkları çeşitli nimetlerin tarım kesimine getirilmesi olanakları doğacaktır. Büyük tarım işletmesinin elektriğe, ufak bir hastaneye, şehirlerdekine eş okullara, sinema, lokanta ve mağazalara kavuşturulması güç bir iş olmasa gerektir. Böylece köy - şehir farklılaşması geniş ölçüde azalacak, köylü, «ekonomik ve sosyolojik inziva»dan kurtulacak, Atatürk'ün bir hayali gerçekleşecektir.

ATATÜRK'ÜN HAYALİNDEKİ KÖY

Falih Rıfkı Atay, 19 Nisan 1970 tarihli «Dün-

ya» gazetesinde, Atatürk'ün bu hayalini şöyle açıklamaktadır: «Atatürk devrini yakından bilmeyenler ve Atatürk'ü gerçekten tanımayanlar, onun köy ve toprak işleriyle ilgilendiğinin farkında değillerdir. Etimesgut'ta ilk yeni ve toplu köy denemesini yapan o idi. Geçenlerde bir defa daha yazdığım üzere, Atatürk'ün ideali, Türk köylerini beş yüz, yedi yüz elli ve bin evli, okullu, dispanserli, akarsulu birlikler hâline getirmekti. Bunun için de hükümete bırakmayarak, kendisi vilâyetlerde buna imkân olup olmadığı üzerinde bir anket yapmıştır, valilerin çoğundan olumlu cevap almıştı. Fakat İsmet İnönü'nün Babıâlici bürokrat yönetimi, böyle geniş ölçüde devrimci davranışlarda bulunmaya elverişli değildi. Anket, Atatürk'ün hastalanmak üzere olduğu günlere de rastladığından büyük adamın başarmak istediği iş geri kaldı idi. Köyleri böylece derleyip toplamak, toprak işini de, eğitim işini de kökünden çözmek demekti.»

DÜNYANIN EN GÜÇ İŞİ

Atatürk'ün bu arzusu, ancak büyük işletme yapısı içinde gerçekleşebilir. Ne var ki, tarımda büyük kooperatif çiftlik yapısını kurabilmek, dünyanın en güç işlerinden biridir. İleri kapitalist ülkeler bunu yüksek verimli büyük kapitalist işletmelerin, düşük verimli aile işletmelerini iflâsa sürüklemesi ve ufak çiftçilerin toprak-

larını onlara satarak terke zorlamaları yoluyle gerçekleştirmeye yönelmişlerdir. Ortak Pazar'ın amaçlarından biri, tarımda büyük kapitalist işletme yapısını kurmaktır.

Türk tarımındaki cılız ve sınırlı kapitalist gelişmenin, kendiliğinden tarıma büyük işletme yapısını kazandırma olanağı yoktur. Bunun toplumsal maliyeti ise, çok büyüktür. Esasen kapitalist kalkınma yolu, günümüzün geri bıraktırılmış ülkeleri için kapalıdır.

Büyük işletme yapısı, büyük kooperatif çiftlik yapısı içinde düşünülebilir. Ne var ki, adım adım ilerlense bile, bu yapının kurulmasında büyük güçlüklerle karşılaşılması kaçınılmazdır. Tunus'ta bunu deneyen Başkan Burgiba'nın sağ kolu Ben Salem büyük direnmelerle karşılaşmış ve sonunda «vatana ihanet»ten on yıl hapse mahkûm edilmiştir! Polonya ve Yugoslavya gibi komünist ülkeler dahi büyük işletme yapısına geçmekte başarısız kalmışlardır.

Kısaca tarımda büyük işletme yapısı günümüzde bir zorunluluktur, fakat gerçekleştirilmesi çok güçtür. Ağır sanayiin gelişmesi ve sanayiin, büyük işletmenin temelini teşkil edecek olan çeşitli makina ve araçları bol miktarda sağlayabilecek duruma gelmesi, büyük işletmeye geçişi kolaylaştıracaktır. Fakat bu, zaman isteyen bir iştir. Zora başvurularak başarılamaz. Öte yandan, köylünün toprak sahibi olmak isteğini, her iktidar gözönünde tutmak zorundadır. Yerine getirilmesi gerekli bu iste-

ğin, az çok verimli büyük kapitalist tarım işletmelerinin parçalanmasına yol açma tehlikesi vardır. Böylece, toprak reformunun ilk yıllarında üretimin bir miktar azalması ve daha önemlisi tarımdaki ekonomik fazlanın kalkınma yolunda seferber edilmesinin güçleşmesi tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Tehlikeye karşı uyanık bulunmak gereklidir. Bu nedenle, işçi kullanan büyük kapitalist işletmeler, işletme büyüklüğünün verimi geniş ölçüde etkilediği durumlarda, bütün olarak korunmaya çalışılmalı, hattâ gerektiğinde birkaç işletme birleştirilerek daha büyük işletmelere gidilmelidir. Bu işletmeler, devletin geniş desteğiyle, onları işleyen tarım işçilerinin yönetiminde büyük üretim kooperatifleri hâline getirilebilir. İşletmelerde çalışan tarım işçileri bireysel mülkiyet peşindeki köylü zihniyetinden, işçi durumları dolayısıyle az çok kurtulmuş olacaklarından, buralarda büyük kooperatif işletmeye çabucak geçiş nispeten kolay olabilir. Devlet, mevcut makina ve araç, tarım teknisyenleri, vb. açısından bu büyük işletmelere öncelik tanıyarak onların başarısını sağlama durumundadır. Devlet, ayrıca, tarım makina istasyonları ve devlet çiftlikleri eliyle, tarımsal gelişmede öncülük yapacaktır.

Pamuk, pancar ve tahıl yetiştiren büyük kapitalist işletmelerde, kooperatif işletmeye hemen geçme olanağı vardır. Çukurova ve Ege'nin pamuk üreten büyük kapitalist çiftlikleri, Orta Anadolu'nun tahıl tarımı yapan makina-

laşmış büyük işletmeleri böyle bir geçişe hazır görünmektedir. Tek alıcı Şeker Fabrikalarının etrafında kümelenmiş pancar ekicileri için de ileri kooperatif biçimlerine geçmek kolaydır.

Genellikle tahıl eken ve ortakçı eliyle işletilen büyük çiftliklerde, kooperatif işletmeye derhal gitmeyip ortakçıları ufak işletme yapısı içinde mülk sahibi yapmak uygun gözükmektedir. Böylece, ortakçılık kesinlikle son bulacaktır. Fakat amaç, eskiden mevcut tahıl üreticisi ufak ve cüce işletmeler gibi, bunların da üretim kooperatiflerinde en kısa sürede birleştirilmeleridir. Bu, büyük üretim kooperatifinin, ufak işletmeye olan üstünlüğünün somut olarak kanıtlanmasında ve köylü kitlesinin devrimci bir bilinçle örgütlendirilmesinde gösterilecek başarıya bağlıdır.

TEFECİLİĞE PAYDOS

Ufak aile işletmeleri çevresinde verimli tarım yapmaya elverişli tütün, üzüm, fındık, vb. gibi ürünlerde büyük üretim kooperatiflerine geçiş için aceleye ihtiyaç yoktur. Burada daha çok, bu ürünlerin ticaretinin düzenlenmesi, üreticinin tefeci ve aracı elinden kurtarılması söz konusudur.

Bu ürünlerin, devlet ofisleri ve alım-satım kooperatifleri eliyle pazarlanmasının sağlanması gereklidir. Örneğin, yeniden düzenlenerek üzüm ve incirde Tariş, fındıkta Fiskobir-

lik, tütünde Tekel İdaresi ya da başka bir kuruluş tek alıcı ve tek satıcı durumuna getirilebilir. Bu kuruluşlar, pancarda Türkiye Şeker Fabrikalarının denemesini göz önünde tutarak neyin, ne kadar ve nasıl üretileceğini planlayabilirler, üreticiye gerekli araç ve malzemeyi sağlayabilirler ve ürünlerin tamamını satın alıp iç ve dış piyasaya akıtabilirler. Pazar için üretilen ve ihracata yönelen bu tip ürünlerde alım – satım tekelini elinde tutan bu kuruluşlar, etkin biçimde örgütlenebildikleri ve ticarî kredi alanını terkederek yalnızca tarımsal krediye yönelecek olan Ziraat Bankası gerekli desteği getirebildiği takdirde, tefeci - aracı sömürüsüne tamamen son verilebilir. Tahıl yetiştiren ufak aile işletmesinde tefeci - aracı sömürüsünün yok edilmesi daha güçtür. Fakat bu ürünlerde de pazarlamanın Devlet Ofisinin ya da kooperatiflerin tekeline geçmesine yönelinmelidir. Bütün tefeci borçları, daha ilk günden hükümsüz kılınmalıdır.

Daha geniş planda, devletin kredi, iyi tohum, gübre, su, vb. sağlama olanakları, üretim kooperatiflerine bir an önce geçişi teşvik edecek biçimde kullanılarak, tarımsal yapının değiştirilmesine önem verilmelidir. Bu ufak aile işletmelerinin, modern tarıma geçebilmeleri ve tefeci - aracı sömürüsünden tamamen kurtulabilmeleri için, radikal çözüm yolu, büyük üretim kooperatiflerinin bir an önce kurulmasıdır.

Toprak devrimi, hızlı sanayileşme çabasının dışında düşünülemez. Sanayi, üç kesimde toplanabilir: İlk kesimde makina imal edecek makinaların yapımı yer almaktadır. Traktör yapabilmek için traktör yapımında kullanılacak makinalara sahip olmak gereklidir. İlk kesimde üretilen bu makina yapan makinalar sayesinde, ikinci kesimde traktör, dokuma tezgâhı, vb. gibi üretim araçları yapılacaktır. Üçüncü kesimde ise, traktör, dokuma tezgâhı, vb. gibi üretim araçları sayesinde tüketim malları üretilecektir.

Hızlı kalkınma ve ekonomik ve teknolojik bağımsızlığa bir an önce ulaşma açısından, işin başında ilk kesim sanayiin kurulmasına öncelik tanımak zorunludur. Tarımın kalkınması ve modernleşmesi için de «makina yapan makinalar» kesiminin bir an önce kurulması gereklidir. Zira büyük üretim kooperatiflerine dayanan modern tarımın ekonomik temeli ağır sanayidir. Ne var ki, ağır sanayiin tarıma her çeşit makina akıtması zamana ihtiyaç gösterecektir. Ayrıca birinci kesim sanayi gelişene kadar, sanayi tarımdan sınırlı ölçüde işgücü çekebilecektir. Birinci kesim üretiminin, ikinci ve üçüncü kesimleri beslemesinden sonradır ki, sanayiden tarıma gerekli araç ve malzeme akacak, tarımdan sanayie de işgücü akımı hızlanacaktır.

Toprak devriminin sanayileşmedeki bu iki aşamalı gelişmeye uydurulması ve iki aşamalı olarak planlanması doğrudur.

Toprak devriminin ilk aşamasında sanayi önemli ölçüde işgücü çekemeyeceği için, amaç, gizli işsizliği eritecek biçimde üretimi arttırmaktır. Bu durum, ortak çalışmaya elverişli üretim kooperatiflerinin ekonomik temeli teşkil eden ağır sanayi daha gelişmeden üretim kooperatiflerine yönelme zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Güçlük bu noktadadır. Köylü kitlesinin en uyanık kesimlerinin örgütlenmesi ve bu yolda seferber edilmesiyle güçlük bir ölçüde yenilebilir.

Amaç, mümkün olan sayıda işgücünü tarımda tutarak ve esas itibariyle emeğe dayanarak toplam üretim ve pazarlanan üretim miktarını arttırmaya çalışmaktır. Tarımda emeğin yoğun biçimde kullanılmasıyle, üretimi arttırma olanakları vardır. Büyük işletme yapısı içinde, bu olanaklar en iyi biçimde değerlendirilebilir. Üretimi arttırma yolunda, işgücü ihtiyacını azaltmayıp çoğaltan gübre, iyi tohumluk, vb. gibi girdilerin mümkün olan en geniş ölçüde kullanılması gereklidir. Makina için ise, durum farklıdır. Makina, aynı işi az kişiyle yapma olanağını getirerek işgücünün verimini arttırmakla birlikte, belli bir arazinin verimini her zaman arttırmayabilir, hattâ azaltabilir. Bu nedenle, ilk aşamada, makina arazinin verimini arttırdığı ölçüde ve tercihan üretim kooperatiflerinde kullanılmalıdır.

Bugün Türkiye'de hayli verimsiz kullanılan mevcut makina parkı, geceli gündüzlü çalıştırılmak ve yukarıdaki ölçülere göre kullanılmak şartıyle, önemli makina ithaline gitmeksizin, toprak

devriminin ilk aşamasında ihtiyacı geniş ölçüde karşılayabilir. Yalnız bunun için devletin mevcut makina parkından en rasyonel biçimde ve toprak devriminin hizmetinde yararlanılmasını sağlayacak radikal tedbirleri alması gereklidir.

Böyle bir politikayla, işgücünün tarımda tutulması, üretimin arttırılması ve bunun büyük kısmının ağır sanayi temelinin kurulmasında kullanılması mümkün olabilir. Bu süre zarfında, birinci kesim sanayi, tarımı ve öteki sanayi kesimlerini, makina yapan makinalarla besleme durumuna gelecektir. Sanayi, tarıma her türlü makina ve kimyevî maddeyi geniş ölçüde sağlayabilecektir. Öte yandan ikinci ve üçüncü kesim sanayiin gelişmesiyle, sanayiin işgücü ihtiyacı artacaktır. Tarım, sanayiin işgücü deposu olacaktır. Böylece, toprak devriminin ikinci aşamasına geçilebilecektir. Bu aşamada tarımın büyük ölçüde makinalaştırılması söz konusudur. Makina artık, arazinin verimini arttırmaktan çok, tarımdaki işgücünü serbest bırakıp sanayie aktarmak amacıyle, işgücünün verimini yükseltmek için gereklidir. Bol miktarda makina, aynı zamanda tarımda kooperatif yapının tamamen egemen olmasını ve eskisinden çok daha büyük boyda üretim kooperatiflerinin kurulmasını sağlayacaktır. Verimli tarım yapan büyük üretim kooperatifleri çerçevesinde, bazı belirli sanayilerin de temellerinin atılabileceği göz önünde tutulursa, şehir hayatının nimetlerinden çoğunu tarım kesimine götürmek kolaylaşacak, köy ve köylülük sorunu böylece çözülmüş olacaktır.

IV

KALKINMA AÇISINDAN DÜZEN DEĞİŞİKLİĞİ

Düzen değişikliği, son yılların en çok tartışılan konusu oldu. Özellikle sosyalist aydın çevrelerde düzen değişikliğinin stratejisi, yıllardır en ateşli biçimde tartışılıyor: Düzen değişikliğini hangi sınıflar gerçekleştirecek? Devrim, hangi sınıfın hegemonyasında olacak? Düzen değişikliğinde küçük burjuva devrimciler ne rol oynayabilir? Türkiye'nin üretim tarzı nedir? Feodal midir, kapitalist midir? Buna göre, Türkiye hangi devrim aşamasındadır? Milli demokratik devrim mi, sosyalist devrim mi?

Buna benzer daha bir sürü soru, sosyalist çevrelerde, tozduman içinde tartışılmaktadır. Düzen değişikliği açısından, bütün bunlar, kalkınmayla sıkı sıkıya ilgili ve doğru cevaplandırılması gerekli önemli sorular olmakla birlikte, bir mühendisler toplantısında ben, düzen değişikliği konusunu teknik planda, salt ekonomik açıdan ele alacağım. Elbette ki, düzen değişikliği, bir devrim stratejisinin ve sınıfsal bir tah-

lilin dışında düşünülemez. Fakat düzen değişikliğinin ekonomik açıdan ne ifade ettiğini, kalın çizgilerle de olsa, ortaya koyabilmek için böyle bir soyutlamaya ihtiyaç vardır.

Ekonomik açıdan düzen değişikliği ne anlama gelmektedir? Soruyu çok basit bir formülle şöyle cevaplandırabiliriz: Kaynakların, ekonomik kalkınma yönünden en rasyonel biçimde dağılmasının ve kullanılmasının sağlanması.

Bu basit formülün gerisinde gizlenen gerçek şudur: Eğer Türkiye, bugün geri kalmış bir ülke ise, ve gerçek bir kalkınma yolunda değilse, bunun baş nedeni, kaynakların kalkınma açısından kötü dağılımı ve kötü kullanımıdır. Başka bir deyişle, Türkiye fakir olduğu için değil, kaynaklarını kötü kullandığı için kalkınamamaktadır. Kaynaklarını rasyonel kullanma sâyesinde fakir bir ülke dahi, önemli bir dış yardıma ihtiyaç duymadan, kendi imkânlarıyle kalkınmasını gerçekleştirebilir.

Şimdi bu iddiayı kanıtlamaya çalışalım.

TÜRKİYE'DE KÖTÜ KAYNAK DAĞILIMI

Türkiye'de, millî gelirin dağılımı bakımından iki araştırma yapılmıştır. İlk araştırma, Amerikan Yardım Teşkilâtı (AID) tarafından, bir Amerikalı profesöre hazırlatılmıştır. Prof. Enos, mevcut istatistiklere dayanarak, millî gelirin yüzde 24,4'ünün, «müteşebbis sınıf» dediği 95 bin kişilik sanayi ve ticaret erbabı tara-

fından alındığını hesaplamıştır. Buna millî gelirin yüzde 7,8'ini aldığı tahmin edilen 84 bin büyük çiftçi eklenince, millî gelirin üçte birine yakın bir kısmına, yazarlarımızın «mutlu azınlık» etiketini yapıştırdıkları dar bir çevrenin el koyduğu ortaya çıkmaktadır.

İkinci araştırma, Devlet Planlama Teşkilâtı tarafından yapılmıştır. Bu araştırma, Enos incelemesindeki gibi kabaca bile olsa, sınıfları değil, gelir dilimlerini esas almıştır. Nüfusun üst dilimi olan yüzde 20'nin, millî gelirin yüzde 57'sini aldığını hesaplamıştır. Prof. Enos ise, bu yüzde 20 içindeki yüzde 2'nin altında bir azınlığın millî gelirin yüzde 32,2'sine el koyduğunu saptamıştır. Planlama araştırması da, bu bulguyu kalın çizgileriyle doğrulamaktadır. 1963 yılını esas alan araştırmaya göre, gelir vergisi mükelleflerinin millî gelirdeki payı yüzde 25'i bulmaktadır. Pek az vergi veren büyük çiftçiler de hesaba katılırsa, tarım ve tarım dışı alanlarda, çok sınırlı bir üst çevrenin millî gelirin üçte birine yakın bir kısmını aldığı ileri sürülebilir.

Bu önemli gelirin kaynağını, büyük arazi sahiplerinin toprak mülkiyetinin yanı sıra, kalkınma açısından bir ölçüde parazit nitelikte sayılabilecek faaliyetler teşkil etmektedir. İthalât ve ihracat ticareti, yabancı firma mümessilliği, demir - çimento karaborsası, arsa ve bina alım - satımı gibi spekülatif faaliyetler, kanunî ya da kanunsuz para ticareti, Gülten Kazgan'ın genel anlamda kullandığı bir deyimle

«montajcı» kapkaç sanayi, vb. milli gelirden alınan bu büyük payın bellibaşlı kaynakları olmaktadır.

BEYİN İSRAFI

Kalkınma açısından geniş ölçüde gereksiz ve hattâ zararlı olan bu faaliyetler, aynı zamanda en iyi beyinleri kendine çekmektedir. Son yıllarda dış ülkelere «beyin göçü»nden yakınılmaktadır. En iyi beyinlerin, içerdeki parazit faaliyetlere göçü, belki de daha fecidir. İthalât mevzuatının bütün girdi çıktısını şeytanca hesaplayarak, vaktini bakanlık kapılarında bir ithalât müsaadesi elde etmek için harcayan kişiler, Onsekizinci Yüzyıl İngilteresi'nde sanayi ihtilâlini gerçekleştiren cür'etli müteşebbislerden, daha az becerikli ve kabiliyetli insanlar değillerdir. Bütün zekâsını, çeşitli hukukî anlaşmazlıklarda mutlu azınlığın milyonlar sağlamasına harcayan, tuttuğunu koparmakla ünlü avukatlar, bugün kalkınma açısından enerjilerini israf ettikleri halde, rasyonel bir düzende kalkınmanın öncüsü olabilirler. Kapitalizmin büyük başarısını müteşebbislere bağlayan Schumpeter'in kapitalizme yönelttiği bellibaşlı eleştirilerden birinin de beyin israfı olduğunu hatırlayalım, Schumpeter'in, avukatlarla ilgili olmakla birlikte, en iyi beyinlerin verimsiz faaliyetlere yönelmesini kapsayan eleştirisi şöyle: «Avukatların yaptıkları işin önemli bir kısmı, devlet ve devlet organlarıyle iş mücadelesine gitmektedir.

Sosyalist bir devlette bu cins hukukî faaliyet için ne ihtiyaç, ne de yer olacaktır. Böylece sağlanacak tasarruf, avukatların ücretiyle ölçülemez. Aldıkları ücret önemsizdir. Önemsiz olmayan, en iyi beyinlerin çoğunun böyle verimsiz faaliyetlerde kullanılmasının yol açtığı toplumsal kayıptır. İyi beyinlerin ne kadar az olduğu gözönünde tutulursa, bunların başka iş alanlarına kaydırılması sonsuz ölçüde önem taşıyabilir.» Aynı söz, bugün Türkiye'de proje ve modeller çizmek, araştırmalar yapmak yerine; ithalât ve montaj işlerine ve masabaşı memurluğuna yönelen mühendisler için de söylenebilir.

Türkiye, bugün, dış ülkelere gitmeyip içerde kalan en iyi beyinlerini parazit faaliyetlerde israf eden bir ülkedir.

MUTLU AZINLIK GELİRİNİ NASIL KULLANIYOR?

Geniş ölçüde parazit nitelikteki verimsiz faaliyetler sayesinde, millî gelirin üçte birine yakın kısmına el koyan üst sınıflar, bu geliri nasıl harcamaktadırlar? Mevcut rakamlara göre, bu gelirin dörtte birinden azı yatırımlara gitmektedir. Millî gelirin ancak yüzde 7 ilâ 8 kadar bir kısmı yatırımlarda kullanılmaktadır. Bu sınırlı yatırımın yarısı da, ekonomik açıdan verimsiz, toplumsal açıdan adaletsiz lüks mesken yatırımlarına yönelmektedir. Devletin çok çeşitli ve cömert teşvik tedbirlerine rağmen, bu yatı-

rımların imalât sanayiine giden kısmı, dörtte bir oranında kalmaktadır.

Demek ki, bir mutlu azınlık, millî gelirden yüzde 33'e yakın pay almaktadır ve bunun pek azını ülkenin kalkınmasına yararlı verimli yatırımlara harcamaktadır. Peki, kalkınma hizmetinde kullanılabilecek bu gelir, nerelere akıtılmaktadır? Gelirin bir kısmı dış ülkelerde harcanmaktadır. CHP Genel Sekreter yardımcısı Prof. Besim Üstünel'in kabaca yaptığı hesaplara göre, karaborsada yılda 100 ilâ 110 milyon dolar civarında döviz alış verişi olmaktadır. Bunun 40 ilâ 70 milyon dolar kadarı ithalât ve ihracatçılar, gerisi yurt dışındaki işçiler ile yabancı turistler tarafından sağlanmaktadır. 100 ilâ 110 milyon dolar karaborsa dövizin 40 milyon kadarı, mutlu azınlığın ithal malı lüks tüketim ihtiyacını karşılamakta kullanılmaktadır. Her yıl 30 ilâ 40 milyon dolar ise, dış ülkelere yatırılmaktadır. Ülkenin kalkınmasına pek az katkısı bulunan bir mutlu azınlık, gelirinin bir kısmını yabancı ülkelere yatırarak Türkiye'nin kalkınmasına değil, zengin ülkelerin daha fazla kalkınmasına yardımcı olmaktadır. Amerikan Kongresi'ne sunulan bir raporda, Güney Amerikalı zenginlerin dış yardımlarının 10 ilâ 15 milyar dolara ulaştığı hesaplanmıştır. Bu rakamların hayli gerisinde kalmakla birlikte, Türkiye'yi kalkındıracağı hayal edilen müteşebbislerimizin 500 - 600 milyon dolar tutarında bir kaynağı dış ülkelere yatırdıklarını söylemek mübalâğalı bir tahmin değildir.

«TÜKETİM» TOPLUMU MU, «YATIRIM» TOPLUMU MU?

Verimsiz faaliyetlerden sağlanan gelirin önemli bir kısmını dışarıdan gelen lüks tüketim mallarına harcayan ya da yabancı ülkelerde yatıran mutlu azınlık, içerde de zengin Batı burjuvazisiyle tüketim yarışına girmiştir: Fabrikalara yatırılması gereken milyarlar, ithal malı eşya ile donatılmış milyonluk köşk ve villalara yatırılmaktadır. Kalkınma yolundaki bir ülkede milyonluk 50 bin villa, sıfır verimli 50 milyar lira yatırım demektir.

Villa saltanatını, otomobil israfı izlemektedir. Son istatistikler, Türkiye'de 125 bin civarında otomobil bulunduğunu göstermektedir. Bir mühendisimizin yaptığı hesaplara göre, yedek parçası, yağı, benzini, vb. dahil, toplam ithalâtımızın yüzde 28'ine yakın bir kısmı, kara yolu taşıtlarının ithal ihtiyaçlarına harcanmaktadır! Bir resmî istatistiğe göre, belediye sınırları dışında günde otobüsle taşınan yolcu sayısı 145 bin, otomobille taşınan yolcu sayısı 183 bindir! Otomobil, fakir bir ülkede otobüs ve trenin yerini almıştır! Fakir bir ülke için bu, akıl almayacak bir lükstür.

MİLLÎ GELİR OYUNLARI

Kaynaklarımızın kullanılması, önemli ölçüde, bu mutlu azınlığın harcamalarına göre belir-

lenmektedir. Mutlu azınlık harcamalarının sonucu bir lüks hizmetler kesimi, aşırı ölçüde gelişmektedir. İnsan gücü açısından, tarım teknisyeni, ustabaşı, makinist olabilecek kişiler, aşçı, hizmetçi, garson, bahçıvan, mürebbiye, özel şöfor, vb. gibi faaliyetlere kaymaktadır. 1965 nüfus sayımına göre, Türkiye'de hizmetçilik, aşçılık gibi faaliyetlerde çalışanların sayısı 225 bini bulmaktadır!

Gece kulüpleri, lüks lokantalar, moda evleri, güzellik enstitüleri, sosyete klinikleri, lüks mobilye satıcıları, ayakkabıcıları, berberleri, mücevhercileri, vb. çoğalmaktadır. Daha genel planda, banka şubeleri, ticaret evleri, benzin istasyonları aşırı ölçüde gelişmektedir.

Demek ki, kaynakların önemli kısmının bir mutlu azınlığın elinde toplanması yüzünden, yatırımlara akıtılacak fonlar, dış ülkelere ve lüks tüketime gitmektedir. Fabrikalar kurmakta kullanılabilecek çimento, demir, vb.; köşkler, villalar ve eğlence yerleri inşasına kaymaktadır. İşgücü, ekonomik açıdan parazit nitelikteki lüks hizmetler kesiminde israf edilmektedir.

Bu şartlarda, erişildiği iddia edilen yüzde 7 kalkınma hızı, aldatıcı olmaktadır. Zira bu hız, tarım ve sanayide üretimini hızla arttırmaktan çok, hizmetler kesimindeki aşırı gelişmelerle sağlanmaktadır. Tarım üretimi, yıllardır yerinde saymaktadır. Sanayi, plan hedeflerinin gerisinde kalmaktadır. Ama plan hedeflerine aykırı olarak, hizmetler kesimindeki aşırı gelişme yüzünden, yüzde 7 hıza ulaşıldığı ileri sürülmek-

tedir. Örneğin hizmetçi, aşçı, vb. sayısı 100 bin arttığı takdirde, millî gelir milyar liraya yakın artış göstermektedir. Sanayi ve tarımda, yâni maddî üretimde bir büyümeye dayanmayan böyle bir gelişmenin, sıhhatsiz bir gelişme olduğu ve ilerde kalkınmayı baltalayacağı açıktır. Nitekim bütçe müzakerelerinde, yüzde 7 kalkınma hızı iddialarına rağmen, geçen yılki kalkınma hızının yüzde 3 civarında kaldığı iddia edilmiştir.

KÖKÜ DIŞARDA BİR LÜKS TÜKETİM SANAYİİ

Kurulan sanayi de, çok büyük ölçüde dışa bağlı bir lüks tüketim sanayiidir. Prof. Haydar Kazgan'ın hesabına göre, sanayiin yarısı 1 milyon kişiye hitap etmektedir. Ve bu sanayi, hammaddesi, yedek parçası, teknik bilgisi, makina ve teçhizatı ile dışa bağlıdır. Ayrıntılarına girmeden, bir ufak rakam, durumu belirtmeye yeterlidir: Kalkınma Planı 1968 programındaki rakamlara göre, imâlat sanayiinin câri ithalât ihtiyacı, 5 milyar 579 milyon liradır. Türkiye'nin toplam ihracatı ise 4 milyar 410 milyon liradır. Demek ki, yalnız imalât sanayiinin câri ithal ihtiyacı, bütün ihracatımızı aşmaktadır. Halen bu sanayiin ithal ihtiyacı, en muhafazakâr hesaplarla 7 milyarı geçmiştir.

Yabancı sermaye, genellikle, montaj, ilâç

sanayii, vb. gibi dışa bağlı alanlara ve gıda sanayiine gelmiştir.

Özel kesimin 540 milyon lira ciro ile başta gelen ve 1952 - 1962 kâr toplamı 140 milyon lira olan Vita - Sana imalâtçısı Ünilever Şirketi, yabancı sermaye egemenliğindedir. Turyağ, keza Alman Henkel firmasıyle ortaktır. Tariş'in kolayca başarabileceği margarin imalâtında yabancı sermayenin anlamsızlığı ortadadır. Türkiye'nin pekâlâ başardığı bira ve sigara sanayii dahi yabancı sermayeye açılmaktadır.

1 milyar lira cirosu olan ilâç sanayiine ve otomontaj sanayiine, kısaca bir göz atmak, kurulan sanayiin niteliğini göstermeğe yeterlidir. Meclis Araştırma Komisyonunda verilen bilgilere göre, üretimin yarıdan fazlasını yabancı firmaların gerçekleştirdiği bu iş kolunda, 1967 yılında dışarıya ham madde ve teknik bilgi olarak 30 milyon dolar ödenmiştir. İlâç aktif maddesinin yüzde 98'i ithalâta dayanmaktadır. Yabancı firmalar, dışarıdaki ana firmadan getirttikleri hammaddelerin fiyatını yüksek göstererek, görünmeyen büyük bir kâr sağlamaktadırlar. Maliye Teftiş Kurulu Raporunda belirtildiği üzere, 1963 - 1966 döneminde yabancı sermayeli firmalar, hammadde ithal fiyatlarını göstererek 19,8 milyon lira döviz kaybına sebebiyet vermişlerdir. Bu sanayi kolunda araştırma yoktur. Yerli firmalar da, patent, royalty gibi haklar ödeyerek yabancı firmaların ilâçlarını imal etmektedir. Diş macunu, kuvvet

şurubu ve çocuk maması gibi harcıâlem şeyler için dahi royalty ödenmektedir.

İlâç sanayii, ithal malı hammaddenin önemli bir işleme uğramadan ambalajlanıp satışına dayanmaktadır. Meclis Araştırma Komisyonu, iş kolunda çalışan 6030 kişinin yüzde 25'inin satış personeli olduğunu tesbit etmiştir. Kalifiye, yarı - kalifiye işçi sayısı 1433 kişi, satış personeli ise 1496 kişidir! Demek ki, ilâç sanayii imalâttan çok satışla ilgilidir. Büyük emekle yetişen doktorların, ilâç satıcılığında kullanılması ayrı bir israftır.

Yapılan hesaplara göre, 100 liralık ilâçta 25 lira aktif ve yabancı maddeye, 10 lira işçilik ve enerjiye gitmektedir. Geriye kalan 65 lira, ambalaj, propaganda, idarî personel, amortisman, vb. giderleridir.

OTOMONTAJ SANAYİİ

Otomontaj sanayii, 1956 yılından itibaren gelişmeye başlamıştır. Traktör ve triportör imal eden firmalar da hesaba katılırsa, bu alanda 27 firma faaliyet göstermektedir! Bu iş kolu, yabancı sermayenin geniş ölçüde girdiği bir alandır. Fakat içlerinde bir hayli yüzde 100 yerli sermayeli kuruluş vardır. Örneğin, Otoyol (Fiat - Bussing), Otosan (Ford), Genoto (Bedford) yüzde 100 yerli sermayelidir, ama tamamen yabancı firmalara bağımlıdır. Bağlı bulundukları yabancı firmadan ithal ettikleri motör,

şanzıman, ön dingil düzeni, differansiyel, kardan şaftları, fren aksamı gibi bellibaşlı parçaların montajını yapmaktadırlar. Sanayiin yüzde 50'nin üstünde döviz tasarrufu iddiaları lafta kalmaktadır. Bir makina mühendisimizin yaptığı hesaplara göre, bir kamyon imali 3 bin dolar ithalâtı gerektirmektedir. Kamyon ithaline 9 milyon dolar döviz tahsis edilmektedir. Bu hesapla yılda 3 bin kamyon imali gerekirken, imalât 10 bini aşmaktadır. Gerekli parçalar liberasyon listesinden ve çeşitli yollardan sağlanmaktadır. Bu alanda, bütün iddialara rağmen, ciddî bir yan sanayii gelişmiş değildir. Amortisör, buji, lastik gibi yan sanayiler de geniş ölçüde ithalâta dayanmaktadır.

Öteki birçok alanda da durum farklı değildir. Dışa bağlı hafif bir tüketim sanayii kurulmuştur. Gerçek bir sanayiin temelini teşkil eden makina imalât sanayiinde planın öngördüğü yatırımların ancak yüzde 18'i gerçekleştirilebilmiştir! Bir planlama raporuna göre, 1967 yılında makina teçhizat ihtiyacının 4 milyar 452 milyon liralık kısmı ithalâtla karşılanmıştır. Yerli üretim 1 milyar 444 milyondur. Toplam arzda yerli üretim payı yüzde 24'tür. Ne var ki, yerli imalâtın da yüzde 40'a yakın kısmı ithalâta dayanmaktadır. Bu hesapla, makina ve imalât kesiminde, yerli imalât yüzde 15 civarında kalmaktadır. Bunun anlamı, Türkiye'de bir makina sanayiinin bulunmadığıdır. Makina ihtiyacının yüzde 85'ini dışardan karşılayan bir ülkede sanayiin varlığından söz edilemeyeceği açıktır.

Her şeyi ile dışarıya bağlı bu gecekondu sanayi, israflı ve anarşik bir gelişme içindedir. Büyük bir âtıl kapasite mevcuttur. Kalkınma Planında verilen bilgilere göre, yünlü kumaş sanayii yüzde 35 - 40 kapasite ile çalışmaktadır. Bu oran lastik konfeksiyonda yüzde 39, plastik işlemede yüzde 35 - 40'tır. Konserve sanayiinde âtıl yatan kapasite yüzde 58'dir. Ama Koç - Migros - Şeker Fabrikaları ortaklığından sonra Eczacıbaşı, Ünilever - Şeker Fabrikaları ortaklığı, Deva - Devsan, vb. bu alana yönelmektedir. İlâç sanayiinde, montaj sanayiinde büyük bir âtıl kapasite yatmaktadır. Örneğin montaj talimatı uyarınca, döviz tahsisi alabilmek için, saç işlemeye elverişli presler ithal edilmiştir. Bir tek pres bütün sanayiiin ihtiyacını rahatlıkla karşılayabilecek iken, her firma pres getirmektedir. Genoto 2200 tonluk bir pres getirmiştir; pres, yüzde 1 kapasite ile kullanılmaktadır! Türkiye gibi fakir bir ülke için, bu büyük bir kaynak israfıdır. Bu arada belirtelim ki, devletin bir enerji, bir karayolu politikası olmayışı da büyük israflara yol açmaktadır. Yabancı petrol şirketlerinin de baskısıyle, ithal malı ham petrole dayanan bir enerji politikasına yönelinmiştir. Linyit kaynakları âtıl yatarken, fuel-oil ile çalışan elektrik santralleri kurulmaktadır. Demiryollarına milyarlar yatırılmıştır, ama karayolu ulaşımı hiç bir koordinasyona da-

yanmadan anarşik biçimde geliştirildiğinden, milyarlarca demiryolu yatırımı âtıl kalmıştır. DDY yılda 700 milyon lira zarar etmektedir. Pek az dövize ihtiyaç gösteren demiryolları perişanlığa terk edilirken, ithalâtımızın yüzde 28 kadarını yutan karayolu taşıması teşvik edilmiştir. Böylece, milyarlar sokağa atılmıştır. Mimarlar Odası'nın gözler önüne serdiği «Boğaz Köprüsü tuzağı» bu tip başka bir israf örneğidir.

GELİŞEN BİR İŞ KOLU: REKLÂMCILIK

Dışa bağlı israflı bir gelişme içinde bulunan sanayi, tekelci kârlarla çalışmaktadır. Yüzde 50'inin, hattâ yüzde 100'ün üstünde kârlar olagandır. Arçelik geçenlerde yüzde 100 oranında temettü dağıtarak rekor kırmıştır. Daha önce belirttiğimiz üzere, ay çiçeği yağını ya da ithal malı soya yağını basit bir işlemden geçirip satmaktan ibaret bir faaliyet gösteren Ünilever'in 1952 - 1962 kârı 140 milyondur. Yabancı oto-lastik şirketlerinin 1966 kârı 150 milyon liradır. İlâç sanayiinde yüzde 200 ilâ 300 oranında kâr sağlayan firmaların varlığı, Meclis Araştırma Komisyonunca tesbit edilmiştir.

Çeşitli nedenler arasında, bu aşırı kârlar yüzünden, sanayiin fiyatları çok yüksektir. DPT araştırmasına göre, Almanya'da kamyon lastiği 273 lira, Türkiye'de 995 liradır. Batı mamulleri ile yerli mamullerin çoğu arasında 2 ilâ

3 kat fark vardır. Montajcı Nejat Verdi'nin sözleriyle, *«Türk sanayii bir ser sanayiidir. Yani özel şartlar içinde çiçek gibi gelişir. Açık havaya çıkınca büyümesi durur.»*

Birçok alanda, fazla sayıda firma ve âtıl kapasite olduğu halde, rekabet, fiyat indirme yoluyla olmamaktadır. Rekabet, kredili satışlar ve reklâm yoluyle yürütülmektedir. 65 ilâ 85 bin lira fiyatla fabrikadan çıkan kamyon, taksitle satış yoluyle kullanıcıya 110 ilâ 150 bin liraya mal olmaktadır. Bankalar, tüketicinin sırtından böylece büyük paylar almaktadırlar.

Reklâmcılık müthiş gelişmiştir. Ekonomik açıdan verimsiz bir faaliyet olan reklâmcılıkta 150'den fazla firma çalışmaktadır. Basın İlân Kurumu kanalıyle yürütülen devlet teşebbüsleri reklâmlarının dışında, özel reklâm hizmeti yapan dev kuruluşlar ortaya çıkmıştır. İlâncılık reklâm şirketinin 1969 cirosu 28 milyon, Yeni Ajans'ın 22 milyon, Reklâmcılık ve Manajans'ın ise 14'er milyon liradır. 1968 yılı özel reklâm gelirleri 245 milyon liradır. 1969 yılında bu rakam daha çok yükselmiştir. Yalnız Hürriyet gazetesinin özel reklâmları 1968 yılında 40 milyon lira iken, 55 milyon liraya, Milliyet gazetesinin 15 milyon lira iken 23 milyon liraya çıkmıştır. Ünilever tek başına 10 milyon liranın üstünde reklâm yapmaktadır. Milyonun üstünde reklâm veren firmaların sayısı büyük ölçüde artmıştır. Ekonomik açıdan verimi sıfır olan reklâmcılık alanı, bir sürü insanı verimsiz bir faaliyete yöneltmenin yanı sıra, basın özgürlü-

ğünü de tehdit etmektedir. Basın, reklâm veren firmaların düdüğünü çalmakta, hiç değilse bu gecekondu sanayiin gerçek yüzünü kamuoyuna duyurmaktan kaçınmaktadır.

Özetlersek, kaynakların üçte birine yakın kısmının bir mutlu azınlığın elinde toplanması, kalkınmayı engellemekte ve kaynakların geniş ölçüde israfına yol açmaktadır. Bu aynı zamanda sosyal adalete de aykırı bir durumdur. Geçmiş yüzyıllarda Batı'da, gelir dağılışındaki büyük adaletsizlik, yatırımcı, müteşebbis bir kapitalist sınıf var olduğu için, kalkınmaya hayli yararlı olmuştur. Türkiye'de ise, gelir dağılışındaki adaletsizlik, hem sosyal adalete aykırıdır, hem de kalkınmayı engellemektedir. Gelir dağılışındaki adaletsizliği kaldırmaya yönelmiş bir politika, hem kalkınma, hem de sosyal adalet açısından gereklidir. Sosyal adalet ve kalkınma gereklerinin bu anlamda çatışmayıp birleşmesi, mutlu bir durumdur.

KALKINMA YOLU

Şimdiye kadar belirtmeye çalıştık ki, kaynaklar kötü dağıldığı ve kötü kullanıldığı için Türkiye kalkınamamaktadır. Millî gelirin yüzde 33'üne yakın kısmını alan bir mutlu azınlık, yüzde 7 ilâ 8 oranında, kalkınmaya katkısı pek az olan verimsiz alanlara yatırım yapmakta ve gerisini kalkınmayı engelleyici lüks tüketime gömmektedir. Bu kötü kaynak dağılımı ve kul-

lanımı devam ettiği sürece, Türkiye'nin kalkınması hayaldir. Şimdiden bu kalkınma yolu, bir çıkmaza saplanmıştır.

Kalkınabilmek için, millî gelirin bir mutlu azınlık elinde israf edilen kısmı, topluma mal edilmelidir. Yüzde 33'ün, millî gelire oranla yüzde 20 kadar bir kısmı, yatırımlarda kullanılmak üzere topluma mal edilebilse, Türkiye'nin yatırım hacmi –kamu yatırımları da hesaba katılınca– büyük bir sıçrama yaparak millî gelirin yüzde 30'una ulaşabilecektir. Hâlen üç birim yatırımla bir birim millî gelir artışı sağlanmaktadır. Kaynakların rasyonel kullanılmasıyle, bu oranın düşürülmesi ve yüzde 30 yatırım hacmiyle yüzde 12'nin üstünde –hiç değilse uzun bir süre– devamlı bir kalkınma hızı gerçekleştirilmesi mümkündür. Yüzde 10 bir kalkınma hızıyla millî gelir, 20 yılda 6,5 kat, yüzde 15 bir kalkınma hızıyla 16 kat artar. Bu, 20 yılda fakirlik çemberini kırmak ve azgelişmişlikten kurtulup modern bir sanayi toplumu olmak demektir.

Millî gelirin israf edilen bu yüzde 33'lük kısmı, topluma nasıl mal edilecektir? Bunun cevabı tektir: Millileştirmeler yoluyle. Dış ticaret, banka, sigorta, montajcı sanayi ve spekülasyon kazançları, millileştirmeler yoluyle topluma mal edilmelidir. Vergilendirme yoluyle, bu kazançların topluma kazandırılması, çok çeşitli denemelerin gösterdiği üzere, bir hayaldir ve insanın sol kulağını sağ eliyle göstermeğe kalkışmasının hiçbir rasyonel nedeni yoktur.

Devlet ticaret yapar mı, deniyor. Devlet bu-

gün, özellikle tarım kesiminde geniş ölçüde iç ve dış ticaret faaliyetlerine karışmaktadır. Yalnız bu ticarî müdahale, bir ölçüde küçük üreticiyi korumakla birlikte, büyük ticarî çıkarları kollamaktadır. Söz konusu olan, devletin zorunlu olarak giriştiği iç ve dış ticaret faaliyetini, büyük tüccar ve tefeci çıkarlarını tamamen tasfiye ederek, küçük üretici çıkarları ve kalkınma gerekleri uğruna kullanmasıdır. Bu nedenle, hiç değilse, ihracata yönelmiş, tarım ürünlerinin iç ve dış alım - satım tekeli devlet kuruluşlarına tanınmalıdır. Devlet teşebbüslerinin çimento, demir, vb. gibi büyük karaborsa kazançlarına yol açan satışları, devlet eliyle yapılmalıdır. Bir an önce kalkınmak isteyen bir ülkenin devleti, bir avuç sömürücünün kalkınmayı engellemesine ve halk kitlelerini sefalet şartlarına mahkûm etmesine son vermek istiyorsa, geniş ölçüde büyük iç ve dış ticaret faaliyetine girmek zorundadır.

Sosyal adalet, kalkınma ve rasyonel bir şehirleşme gereklerine aykırı olarak kaynakların spekülatif faaliyetlere kaymasını engellemek için, arsalar kamulaştırılmalı ve lüks mesken inşaatı geniş ölçüde sınırlandırılmalıdır.

Büyük arazi sahiplerinin bugün israf edilen kazançları, köklü bir toprak reformu ile topluma mal edilmelidir. Büyük arazilerin, topraksız köylüye paylaştırılmasıyle yetinilmesi, kalkınma açısından yeterli değildir. Cüce mülkiyete dayanan Türk tarımında bir yandan modernleşmeyi gerçekleştirmek ve üretimi arttırmak,

öte yandan da büyük arazi sahiplerinin israfcı tüketiminin kalkınmaya yönelebilmesini sağlamak için modern büyük kooperatif çiftliklerin kurulması zorunludur. Bu, dünyanın en zor işlerinden biridir, fakat Türk kalkınmasının vazgeçilmez bir gereğidir.

MİLYONLARA YENİ İŞ ALANI

Yukarıda belirttiğimiz anlamda köklü bir toprak reformu ve geniş ölçüde millileştirmeler, bugün israf edilen kaynakların topluma mal edilebilmesi için gereklidir. Bir de bu kaynakların rasyonel biçimde kullanılması söz konusudur.

Kaynakların topluma mal edilmesi yolunda alınan tedbirler, özellikle lüks hizmetler kesiminde, ticaret ve tefecilik gibi faaliyetlerde, büyük sayıda bir iş gücünün açığa çıkmasına yol açacaktır. Öte yandan, Maliye Bakanlığında yapılan çalışmalara göre, devlet personelinin yarısına yakın kısmı, devlet hizmetlerine bir katkısı dokunmadan yalnızca maaş almaktadır. Kaynakların rasyonel kullanımı, bugün verimsiz faaliyetlerde israf edilen milyondan fazla insanın, kalkınma gereklerine uygun biçimde verimli faaliyetlere kaydırılması demektir. Aylak memurların ve sosyete kapıkullarının, ustabaşı, teknisyen, vb. yapılması demektir. Milyonun üstünde insanı, kısa bir sürede üretici yeni mesleklere yöneltmek ve bölgesel bakımdan seyyaliyetini sağlamak, yukarıda belirtilen anlamda

toprak reformu gibi, dünyanın en güç işlerinden biridir, fakat kalkınma açısından zorunludur.

KURTULUŞ, AĞIR SANAYİDEDİR

Tarımda büyük işletmeye dayanan modernleşme seferberliğinin ve iş gücünü verimsiz faaliyetlerden üretici faaliyetlere kaydırma hareketinin ekonomik temelini, nüfusu hızla artan Türkiye gibi bir ülkede, ağır sanayi teşkil edecektir.

Ağır sanayi kurma zorunluluğu, «Bütün yollar Roma'ya çıkar» örneği, çeşitli açılardan matematik kesinlikle savunulabilir. Konuyu salt nüfus artışı açısından ele alsak, Planlama Teşkilâtı'nın yaptığı hesaplara göre, 1985 yılında Türkiye'nin nüfusu 55 milyonu bulacaktır. Bunun 25 ilâ 30 milyonu şehirlerde yaşayacaktır. Önümüzdeki 15 yıl içinde 8 milyon kadar kişiye, şehirlerde iş bulmak gereklidir. Bugünkü ithalâta dayalı montajcı sanayi, pek az istihdam yaratmaktadır. Hiç değilse bu 8 milyon kişinin yarısına yakın bir kısmına sanayide iş yaratabilmek için, ağır sanayiin kurulması mutlaka gereklidir.

Döviz açısından, bir an önce ağır sanayiin kurulması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Devlet Planlama Teşkilâtı raporlarına göre, önümüzdeki yıllarda yatırımların yüzde 35 ilâ 40'ını makina ve teçhizat teşkil edecektir. Yine aynı hesaplara göre, yüzde 7 kalkınma hızı,

millî gelirin yüzde 23 ilâ 24'ünü yatırımlara ayırmayı gerektirecektir. Makina ve teçhizat ihtiyacında tamamen dış kaynaklara dayanıldığı takdirde, millî gelirin yüzde 10'una yakın bir kısmı makina ve teçhizat ithaline harcanacaktır. Oysa en iyimser hesaplarla, ihracat millî gelirin yüzde 5 ilâ 5,5'ini aşmayacaktır. Demek ki, dış ticaret açısından dahi, Türkiye, makina ve teçhizat ihtiyacının önemli kısmını içerden karşılamaya mahkûmdur.

Planlama Teşkilâtı'nda çalışan bir yabancı uzman, makina ve teçhizat sanayii ile ilgili olarak şu hesabı yapmıştır: 1982 yılında, yüzde 7 kalkınma hızıyla, makina ve teçhizat üretiminin yüzde 55 ilâ 60'ının yurt içinden sağlanması, makina - teçhizatın yerli muhteva oranının yüzde 62'den yüzde 70 ilâ 75 oranına çıkarılması gibi mütevazi hedefler seçilse dahi yine de 650 ilâ 700 milyon dolar makina ithal etmeyi gerektirecektir.

Bu çok basit, fakat matematik gerçeklere dayanan hesaplar, Türkiye'nin bir an önce ağır sanayie yönelmesini, sağcısının da solcusunun da inkâr edemeyeceği bir kesinlikle ortaya koymaktadır. Türkiye, demir - çelik sanayiini, demir olmayan metaller üreten metalürji sanayiini, petrol, kömür, linyit gibi enerji kaynağı minerallerin üretiminde artış sağlayacak madencilik endüstrisi modern üretim araçlarını, buhar kazanları, türbinleri, su türbinlerini, nihayet nükleer enerji ile elektrik üretmek için enerji üretim makinalarını, elektrik kuvvet makinala-

rım, en geniş anlam ve kapsamıyla modern kimya sanayiini ve elektronik sanayiini kurmak ve yapmak için topyekûn bir kalkınma savaşına girmek zorundadır.

Bu topyekûn seferberlik ekonomik bağımsızlığa kavuşmanın, çağdaş uygarlığa ulaşmanın sosyal adaleti ve gerçek demokrasiyi kurmanın gerektirdiği kaçınılmaz bir fedakârlıktır.

NİMET VE KÜLFETTE EŞİTLİK

Mutlu azınlığın israfçı tüketimi tasfiye edilecektir. Gelir dağılışında, kalkınma gereklerine uygun bir adalet sağlanacaktır. Geniş halk kitlesinin yaşama düzeyi bir ölçüde yükseltilecek ve onlara eğitim, sağlık ve kültür alanlarında en geniş olanaklar getirilecektir. Fakat yine de kalkınma açısından düzen değişikliği, nimet ve külfette eşitlik ilkesi çerçevesinde, toplumun hiç değilse 10 - 15 yıl fedakârlığı göze almasını gerektirecektir.

Herşeyden önce, ağır sanayiin kurulması, hiç değilse başlangıç yıllarında dövize ihtiyaç gösterecektir. Döviz gelirlerinin arttırılması, ihracat seferberliği demektir. İngilizler, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, yemelerinden, içmelerinden keserek, ihracat yapmışlardı. Biz ipek çorap giyiyorduk, İngiliz kadınları giyemiyordu, ipek çorap ihraç ediliyordu. Türkiye boğazından kesip ihracata yönelmedikçe, fakirliğin kısır döngüsünü kırmak hayaldir.

Öte yandan, mevcut üretim kapasitesinin tam kullanılması gereklidir. Kalkınma Planında belirtildiği üzere, Makina - Kimya, Şeker Fabrikaları, Demiryolları ve çeşitli askerî tesislerde, ağır sanayiin kurulması için gerekli takım ve tezgâhlar, tam kapasiteyle çalıştırılmamaktadır. Bunları tam kapasiteyle çalıştıracak yeni bir düzenleme zorunludur.

Bundan başka, 10 - 15 yıllık bir fedakârlık dönemini göze alan ülke, gerekli - gereksiz üretim ayırımı yapmak zorundadır. Bir örnek olarak otomontaj sanayiini ele alalım. Türkiye'nin çok sayıda otomontaj sanayiine ihtiyacı yoktur. Bu montaj firmalarının kapılarını kapatmak ve ihtiyaca göre bir iki tip kamyon üretmekle yetinmek gereklidir. Bugün otomontaj sanayiinde âtıl yatan presler, verimsiz faaliyetlerde harcanan iş gücü, makina yapan makinalar kesimine kaydırılmalıdır. Bugün Cola gazozları imalinde kullanılan şişeleme makinalarından pekâlâ süt sanayiinde yararlanılabilir. Demek ki, bugün anarşik biçimde mutlu azınlık yararına kurulan kökü dışarda lüks tüketim sanayiinin, kalkınma gereklerine uygun olarak yeni baştan düzenlenmesi şarttır. Frenkler buna «rökonversiyon» diyorlar.

Sanayiin dışında, diyelim ulaştırma alanında, Türkiye, büyük ölçüde ithalâta dayanan karayolu taşımasından çok, deniz ve demiryolu taşımasına yönelmek zorundadır. Karayolu taşımasını frenleyecek biçimde, ulaştırma alanında, radikal bir yeniden düzenleme şarttır. Ener-

ji alanında, ithal malı petrole bağlanmaktan kaçınıp yerli enerji kaynaklarına yönelmek gereklidir.

Bugün devlet bütçesi de verimsiz harcamalar içindedir. En başta ordunun savunma gücünü arttırmayan, tüketici nitelikte savunma harcamaları gelmektedir. Bu ve buna benzer harcamalar kısılarak, devlet kaynakları, kalkınmaya yöneltilmelidir.

Kalın çizgileriyle dokunduğumuz bütün bu noktalar, kalkınma açısından düzen değişikliği sorununun, teknik plandaki kaçınılmaz gereksinimleridir. Bu teknik plandaki zorunluluklar, günümüzde özel teşebbüs ve yabancı sermaye eliyle kalkınma olmayacağını da kanıtlamaktadır. En azından, özel ve kamu kesimleri tarafından uyulması zorunlu bir planlamaya dayanan sistemli bir devletçilik, kalkınmanın metodudur.

Bu kalkınma politikası, emperyalizmin hegemonyası altındaki bir kapitalist gelişmenin yarattığı ya da tasfiye edemeden yaşattığı egemen sınıfları etkisiz kılmaya ve tarih sahnesinden silmeye yönelmiş bir düzen değişikliği programıdır. Bu program başta işçi ve köylüler olmak üzere, düzen değişikliğinden yana devrimci güçlerin itici kudretine dayandırılmadan başarılamaz. Bu nedenle kalkınma davası, her şeyden önce, bir sınıfsal düzen değişikliği sorunudur. Türkiye'mizin kalkınmasına en büyük engel teşkil eden iç ve dış sömürücüleri tasfiye edip, bugün sömürülen halk kitlesini iktidara getirme sorunudur.

V

DIŞ TİCARET NASIL DEVLETLEŞTİRİLMELİDİR?

Döviz kıtlığı, Türkiye'nin daha hızlı kalkınmasını sınırlayan önemli bir darboğazdır. Bunun zorunlu kıldığı dış yardımlar ise, siyasal ve ekonomik yönden Türkiye'nin dışa olan bağlılığını arttırmaktadır. Bundan kurtulmak için döviz israflarına son veren ve döviz kazançlarını azamiye çıkartacak olan radikal tedbirlerin öncelikle alınmasında kesin zorunluluk vardır. Devrimci bir yönetimin dış ülkelerin tuzağına düşmeden başarıya ulaşabilmesi için dış ticaret sorununu kesinlikle çözümlemesi gerekir. Dış ticaretin devletleştirilmesi bu alanda alınması gerekli tedbirlerin en başında gelmektedir.

DEVLETLEŞTİRMEYİ GEREKTİREN NEDENLER

Dış ticaretin devletleştirilmesi başlıca şu ekonomik amaçları gerçekleştirebilecektir:

I. Kıt bir kaynak olan dövizin daha rasyonel ve plan amaçlarına uygun alanlarda kullanılması sağlanacaktır.

II. Sermaye kaçakçılığı sınırlanacak ve bu yolla meydana gelen döviz kaybına büyük ölçüde son verilecektir.

III. Dış ticaretten elde edilen haksız ve aşırı kazançlar önlenerek, bundan sağlanacak normal gelir, kamu tarafından toplum yararına kullanılabilecektir.

IV. Bilindiği gibi diğer ülkelerle olan ticaretimizde ihracat mallarımızın fiyatları azalırken, bu ülkelerden ithal ettiğimiz malların fiyatları artmaktadır. Teknik tanımıyla «ticaret hadleri» Türkiye'nin aleyhine işlemektedir. Devletleştirme bu olumsuz eğilimi önleyen önemli bir tedbir olacaktır.

V. Bütün bunların yanında dış ticaretin devletleştirilmesi, etkin ve hızlı bir kalkınmaya yönelen gerçek planlamanın da vazgeçilmez bir aracıdır.

Ancak devlet yönetimi bürokratların bugünkü davranışından kurtarılmadıkça, tek başına devletleştirme, gerekli amaçları sağlayamaz. Başarı her şeyden önce devrimci bir kadronun yönetimde etkili olmasına bağlı olacaktır.

BUGÜNKÜ UYGULAMA

Dış ticarette etkin ve tutarlı bir uygulamadan söz edilemez. Plan uygulaması dış tica-

retteki bozuk düzeni değiştiremediği gibi, plan, bu alandaki sömürü ve soygunu yasalaştıran bir mekanizma haline gelmiştir.

İhracatta genellikle serbestî egemen olmakla birlikte, ithalât altı aylık dönemler itibariyle uygulanan kotalarla yürütülmektedir. Türkiye'de hazırlanma ve uygulanma biçimiyle kotalar, egemen sınıfların çıkarlarına hizmet eden bir sistemdir.

Dış ticaret esas itibariyle, Ticaret Bakanlığı içindeki «Dış Ticaret Dairesi» tarafından yönetilmektedir. Örgüt, yurt dışında da sayısı oldukça kabarık ticaret müşavirlikleri aracıyle temsil edilmektedir. Bu müşavirlikler, olumlu bir iş yapma olanağından yoksundurlar ve her yıl milyonlarca dolarlık döviz kaybına sebep olmaktadırlar. Başka bir deyişle müşavirlikler, dış görev arpalıklarından ibarettir. Dış Ticaret Dairesi ise bu arpalıkları elde etme çabası içinde olan yeteneksiz memurlarla doludur. Yurt içindeki arpalık görevini ise İGEME (İhracatı Geliştirme Merkezi) gibi kuruluşlar yerine getirmektedir.

Bugünkü uygulamada ithalât ve ihracatın önemsiz bir kısmı, herhangi bir esasa dayanmaksızın doğrudan doğruya kamu kuruluşları tarafından yapılmaktadır.

YENİ SİSTEMİN ESASLARI

Önerilen sistem, tüm devlet yönetiminde yeniden düzenleme varsayımına dayanmakta-

dır. Bu sağlanmadığı sürece, devletleştirme, beklenen amaçlardan hiçbirini gerçekleştiremeyecektir.

Başlangıçta tüm ihracatı kapsayan bir devletleştirmeye gitmenin gereği yoktur. İhracatın büyük bir kısmını meydana getiren başlıca maddelerin ihraç tekelinin devlete verilmesi, beklenen amacı sağlayacaktır. Nitekim aşağıda kamulaştırılması öngürülen maddeler, 1969 yılı ihracatının yüzde seksen beşini kapsamaktadır. Ancak, ithalât tümüyle kamulaştırılacaktır. Bu amaçla bir Dış Ticaret Bakanlığı kurulmalıdır. Bugünkü Ticaret Bakanlığı ortadan kaldırılarak buna bağlı İç Ticaret ve Teşkilâtlandırma Genel Müdürlükleri Maliye Bakanlığına, ya da başka bir yere bağlanmalıdır. İç ticarette, devlet düzenlemesi ve devlet teşebbüsü önem kazandığı ölçüde bir İç Ticaret Bakanlığınca muhafazası uygun bulunabilir. Dış Ticaret Dairesi, İGEME ve dış ticaretle ilgili öteki kuruluşlar doğrudan doğruya Dış Ticaret Bakanlığına bağlanmalıdır. Bakanlığın iki ayrı müdürlüğü, ya da dairesi olması gerekir.

a. İhracat müdürlüğü ya da dairesi

b. İthalât müdürlüğü ya da dairesi

İthalât ve ihracat, devlet tarafından kurulan ya da bu amaca yöneltilen Dış Ticaret Bakanlığına bağlı devlet şirketleri tarafından yürütülecektir. Bunlar kamu kuruluşları olup, sermayelerinin tümü devlete ait olmalıdır.

Yurt dışındaki görevler ve çalışmalar,

Dış Ticaret Bakanlığına bağlı ticaret temsilcileri tarafından yürütülecektir. Ancak, bunların sayıları asgariye indirilerek ihtiyaca göre kurulmalı ve yapıları tamamen değiştirilmelidir. Bu temsilciliklerde gerektiğinde Dış ticaret şirketlerinin özel uzmanları, devamlı ya da geçici olarak bulundurulabilir. Temsilciliklerde görevlendirilecek elemanlar, alanlarında ihtisas sahibi, gerektiğinde her türlü ilişkiyi kurabilecek, pazarlık ve piyasa araştırması yapabilecek yetenekte olmalıdırlar.

Aşağıda belirtileceği gibi, şirketler belirli mal ya da mal gruplarının ithalât ve ihracatında tam yetkiye sahip olacaklardır. Bazıları yalnız ihracat, bazıları yalnız ithalât, bazıları da hem ihracat hem de ithalâttan sorumlu olacaklardır.

Bu şirketler, yetki alanlarındaki malların tüm özelliklerini örneğin uluslararası pazar, fiyat ve kalite sorunlarını ve teknik özelliklerini bilebilecek nitelikte elemanlardan meydana gelmelidir. Burada istenilen yetenekte eleman bulmanın güçlüğü ortada olmakla birlikte, çözüm yolu bulmak imkânsız değildir. Bu nedenle başta iktisadî kamu kuruluşlarının ticaret müdürlükleri olmak üzere, titiz bir ayıklamayla özel kesimde çalışan elemanlardan da yararlanmak yoluna gidilebilir.

DIŞ TİCARET - PLANLAMA İLİŞKİSİ

Hızlı bir ekonomik gelişme ve kalkınma

sorunu ancak her alanda etkin ve emredici bir planlama aracı ile çözümlenebilecektir. Bu yola gidildiğinde dış ticaret, planın önemli bir parçası ve aracı olacaktır. Böyle bir plan hazırlanırken, o dönemde yurt içinde üretilmeyen, ya da yeterli miktarda üretilmeyen ve ithal edilmesi gereken malların listesi ve miktarları belirlenecektir. Bunun ortaya çıkmasında planlama en büyük yardım ve işbirliğini Dış Ticaret Bakanlığından sağlayacaktır. Planlama örgütü, aynı biçimde bu ithalâtı finanse edecek ihracat tahminlerini de Bakanlıkla beraber ve başlıca maddeler itibariyle hazırlayacaktır.

Bakanlık bütün bu çalışmalarda kendine bağlı dış ticaret şirketlerinden gerekli bilgiyi alacaktır. Bu çalışmalar sonunda ortaya çıkacak miktarlar, ilgili şirketlere ulaşılması zorunlu hedefler olarak verilecektir. Dış ticaret şirketlerinin esas görevi planın kendilerine verdiği bu hedefleri gerçekleştirmektir. Hedeflerine en iyi biçimde ulaşan şirketlerin elemanları çeşitli yollardan mükâfatlandırılmalı, beceriksizlik, ihmal ve yolsuzluklar cezalandırılmalıdır.

Bir şirket kendi sorumluluğundaki malların alımı ya da satımı ile ilgilidir. Satıcı olarak, mallarını mümkün olan en yüksek fiyatlarla satmaya gayret etmelidir. Ancak planlı ve dış ticareti kamulaştıran bir ekonomide, fiyatların engellediği dış rekabet önemli bir sorun olarak da görülmez. Esas olan, hedefin gerçekleştirilmesidir. Şirket gerektiğinde mallarını satmak ve hedefe ulaşmak için fiyatlarını değiştirebilme-

lidir. Bu durumda şirketlerin uğrayabileceği kayıp, başta bütçe, çeşitli yollardan karşılanabilir.

Alıcı olarak, şirketlerin görevi, planın ithal edilmesini öngördüğü malları en iyi ve en ucuz biçimde sağlamaktır. Şirketler, kârlarını yıl sonunda, genel bütçeye transfer edeceklerdir. Bu kârın hacmi, iç ve dış fiyatlar arasındaki farka bağlı olacaktır.

Kamulaştırma, sosyalist ülkelerle olan dış ticaretimizde büyük kolaylıklar sağlayacak ve yeni olanaklar getirecektir. Her şeyden önce, bu ülkelerle olan ticarette, devletin karşısına tek tek şahıslarla çıkmanın yarattığı sakıncalar ortadan kalkacaktır. Ayrıca, bu ülkelerle olan mübadele, dış ticarette devlet tekelinden sonra daha etkili biçimde uzun dönemli bir plana bağlanabilecektir. Uzun dönemli ticaret anlaşmaları, planlı bir ekonomi açısından büyük önem taşımaktadır.

Bütün bunlara rağmen, belirli bir gelişme düzeyine ulaşıncaya kadar, ithalât ihtiyacı ihracat imkânını genellikle aşacaktır. Bu durumlarda, taviz vermeden sağlanabilecek azamî imkân esas alınmalı ve gerektiğinde ithalât listeleri buna göre yeniden gözden geçirilmelidir.

Dış ticaret ve sağlanabilecek döviz imkânları yalnızca bir mal ithalât ve ihracatı olarak düşünülmelidir. Bugün birçok bakanlık yurt dışında temsilcilik bulundurmayı ve buradaki eleman sayısını arttırmayı bir yarış haline getirmiştir. Bu temsilciliklerden büyük bir kısmının

kaldırılmasında kesin zorunluluk vardır. Ayrıca üzerinde durulması gereken bir konu olmakla birlikte, buradan milyonlarca dolarlık döviz tasarrufu sağlanabilir. Türkiye, uzun yıllar bir döviz savaşı verme durumundadır.

KURULMASI ÖNGÖRÜLEN BAŞLICA ŞİRKETLER

Bu alanda resmî, ya da yarı resmî olarak daha önce teşkil edilmiş olan kuruluşlardan yararlanma yoluna gidilmeli; ancak bunların yapıları ve yetkileri yukarıda belirtilen esaslara göre değiştirilmelidir.

1. Canlı hayvan, hayvan ürünleri, balık ve balık ürünleri *ihracatı.* (Et-Balık Kurumu)
2. Meyve ve sebze *ihracatı*
   a. Fındık ihracatı (Fiskobirlik)
   b. Taze meyve, sebze ve konserve ihracatı
   c. Kuru üzüm, kuru incir ve zeytinyağı ihracatı (Tariş)
3. Sanayi bitkileri *ihracatı*
   a. Pamuk ihracatı (Çukobirlik)
   b. Tütün ve sigara ihracatı (Tekel Gn. Md.lüğü, ya da yeni bir şirket)
4. Dokuma ve yün *ihracat* ve *ithalâtı*
5. Maden *ihracat* ve *ithalâtı.*
6. Makina *ithalâtı*

a. Enerji, madencilik, gıda, kimya ve diğer her çeşit ağır ve hafif sanayi makine, cihaz ve parçaları.

b. El aletleri, ölçü aletleri, sinema ve fotoğraf cihazları, optik aletler ve laboratuvar araçları.

7. Ulaştırma araçları, traktör, diğer tarım makinaları ve bunların her türlü aksam ve parçaları *ithalâtı*

8. Kimya Ürünleri *ihracat ve ithalâtı*

a. Petrol ve petrol ürünleri

b. Diğer her çeşit kimya ürünleri (ilâçlar dahil)

9. Demir ve çelik sanayi ürünleri *ithalâtı*

10. Demirden başka metalle sanayi ürünleri *ithalâtı*.

VI

PLANLI KALKINMADA BANKACILIK: BANKALAR NASIL DEVLETLEŞTİRİLMELİDİR?

Türkiye'de kapitalizmin, ulusal ekonomi aleyhine hızla gelişen kesimlerinden biri bankacılıktır. Bankalar, para ticareti yapmaktadırlar ve para ticareti tatlı bir iştir. Önemsiz bir sermayeyle, halkın gözünü kamaştırıcı ve güven verici lüks banka merkezleri ve şubeleri kurulmakta, geniş bir reklâm kampanyası ve çekici ikramiyelerle, halktan, diyelim yüzde 2 - 3 faizle mevduat toplamakta ve bu para yüzde 18 - 20 faizle, müteşebbislere kiralanmaktadır. Teorik olarak yüzde 3 faizle alınan paranın yüzde 18 faizle krediye verilmesi, yüzde 600 brüt kâr getiren tatlı bir ticarettir. Diyelim banka, yüzde 3 faizle 100 milyon lira mevduat toplamıştır. Mevduat sahiplerine ödeyeceği faiz, 3 milyon liradır. Bu parayı yüzde 18 faizle kredi olarak verince sağlayacağı faiz geliri, 6 kat fazlasıyle 18 milyon liradır.

Tabii ki gerçek durum, bu teorik durumdan çok farklıdır. Bankaların mevduat çekilişlerini

karşılayabilmek için, mevduatın belli bir kısmını âtıl tutmaları gereklidir. Bundan başka, para ticareti alanında, şiddetli bir rekabet mevcuttur: Mevduat toplayabilme amacıyle her banka, en pahalı yerlerde bir sürü masraflı şubeler kurmak, çok sayıda personel kullanmak, cazip ikramiyeler vermek, hattâ bazen mevduata el altından mevzuat dışı yüksek avantajlar sağlamak durumundadır. Böylece, yüzde 3 gibi gözüken mevduatın maliyeti çok yükselmektedir. Öte yandan yüksek faizler sağlamak amacıyle verilen kredilerin önemli sayılabilecek bir kısmı geri dönmemektedir. Batak krediler, yüksek oranlara ulaşmaktadır.

Bu koşullarda bankaların, kredi maliyetleri ve kredi faizleri, ekonomik gelişmeyi frenleyecek ve yolundan saptıracak biçimde, çok yüksek olmaktadır. Ve krediler, üretken faaliyetlerden çok, ekonomik kalkınma açısından zararlı spekülatif faaliyetlere gitmektedir. Bir kısım büyük tefeciler dahi, bankalardan sağladıkları kredilerle, tefecilik yapmaktadırlar. Böylece, kredilerin önemli bir kısmı plan hedeflerine aykırı kullanılmaktadır. Kalkınma çabasındaki bir ülke için, halkın parasının, kalkınmaya aykırı yönlerde kullanılması, büyük bir israf kaynağıdır.

Paralar, halktan toplanmaktadır, fakat halk, kendi parasının kullanılışı üzerinde söz sahibi değildir. Halkın parasını kullanan bankalar, kötü ve yolsuz yönetimleri yüzünden iflâs edince de, mevduat sahiplerinin paralarını, yine devlet

halktan toplanan paralarla ödeme durumunda kalmaktadır. Öte yandan, halktan topladıkları paralar sayesinde, bankerler, büyük bir mali ve dolayısıyle siyasî güç haline gelmektedirler. İktidarları baskı altında tutabilmektedirler.

Bütün bu nedenler, bankaların devletleştirilmesini zorunlu kılmaya yeterlidir:

— Devletleştirme, banka şube sayılarını azaltarak ve masraflı rekabete son vererek, kredi maliyetini indirecek, dolayısıyle kredi faizlerini düşürecektir.

— Kredilerin, kalkınma planı önceliklerine göre kullanılması sağlanacaktır.

— Finans kapitalin, politik ve ekonomik egemenliğine son verilecektir.

Tabii ki, böyle bir devletleştirme, topyekûn bir düzen değişikliği çerçevesinde geçerlidir. Ekonomik ve politik güç, bugünkü egemen sınıfların elinde kaldığı sürece, yalnızca bankaların devletleştirilmesi, hiç bir şeyi değiştiremeyeceği gibi, belki de bugünkünden daha kötü sonuçlar verebilir.

NASIL BİR DEVLETLEŞTİRME?

Türkiye'de bugün çok sayıda banka ve israflı bir rekabet halinde çok sayıda banka şubesi vardır. Oysa planlı bir devletçilik izleyen ve devlet kesiminin ağır bastığı bir ekonomide, biri kısa vadeli (Devlet Kredi Bankası), öteki uzun vadeli krediyle (Devlet Yatırım

Bankası) ilgilenen iki temel banka, planlı ekonomi açısından zorunlu ve yeterlidir. Bu nedenle yalnız bankaları devletleştirmekle yetinmeyip, onların sayılarını azaltacak tedbirler almak gereklidir. Örneğin, devletleştirilen bütün ticaret bankaları tek bir banka haline getirilmelidir. Ticaret bankalarından uygun görülen birinin etrafında öteki bütün ticaret bankaları toplanabilir. Bu ana banka, öteki bankaları kendi bünyesi içinde tasfiye edebilir ve kısa vadeli kredi alanında ülkenin tek devlet bankası haline gelebilir. Bu birleşme sırasında, lüzumsuz şubeler kapatılabilir, gerekli yerlerde yeni şubeler kurulabilir. Böylece tek banka ülke çapında en etkin örgütlenmeye gidebilir.

Bankaların sınaî ve ticarî iştirakleri, faaliyet alanlarına uygun düşen, iktisadî devlet teşebbüslerine devredilir.

İştiraklerini devrederek, yalnızca kısa vadeli kredi alanında faaliyet gösterecek olan bu tek devlet bankasına, Merkez Bankasının da görevleri verilebilir mi? Merkezî planlama uygulayan ülkeler bu yola gitmişlerdir. Tek bir devlet bankası olunca, «bankaların bankası» durumundaki Merkez Bankasına ihtiyaç kalmayacağı ve onun görevlerinin devlet kredi bankası tarafından yerine getirileceği ileri sürülebilir.

Böyle bir birleşme, kredilerin sıkı sıkıya plan ilkelerine uygun biçimde kullanılmasının sağlanması ve kredi sisteminin bütçe yetkilileriyle yakın işbirliği halinde, mal ve hizmet akımıyla para akımı arasında uygunluğun ger-

çekleştirilmesi açısından lüzumlu gözükmektedir.

Hızlı bir sanayileşmeye ve ağır sanayii bir an önce kurmaya yönelmiş bir ülkede enflasyonist baskılar kendisini geniş ölçüde hissettirecektir. Para akımı ile mal akımı arasında dengesizlikler ve ekonomik gerginlikler sık sık başgösterebilecektir.

Kalkınma Planı, başlangıçta para ve mal akımı arasında bir ahenk kursa bile, mal ve paranın dolaşım hızı farklı olabilir. Mal dolaşımı hızının, para dolaşım hızından yavaş olmaması gereklidir. Ayrıca, para akımı, Kalkınma Planının öngördüğü mal akımına uygun düşecek biçimde yönetilmelidir:

Devlet Bankası, para akımlarını yaratmak ve bu akımların dolaşım hızını ve kullanılışını, dolaşım süresi boyunca kontrol etmekle yükümlüdür.

DEVLET BANKASININ GÖREVLERİ

Devlet Kredi Bankası hükümetten bağımsız değil, hükümete bağımlı bir kuruluş olacaktır.

Para basmak, kısa vadeli krediler vermek, kredilerin kullanılışını denetlemek, kamu kesiminin idarî ve iktisadî kuruluşlarının kasa hizmetini yapmak, Kalkınma Planının hazırlanmasına katılmak Devlet Bankasının görevleri arasındadır.

Bütün kamu kuruluşları ve kooperatifler,

likit fonlarını, yurt çapında yaygın teşkilâtı bulunan Devlet Bankasında tek bir hesaba yatırmakla yükümlüdürler. Fertlere yapılan ödemeler dışında, esas itibariyle her ödeme, münakale (virman) yoluyla yapılır. Bu kuruluşlar, banka sisteminin dışında, kendi aralarında kredi veremezler.

Devlet Bankası, Kalkınma Planı ve usullerine uygun olup olmadığı saptanmadan teşebbüslere ödeme yapmaz. Bu denetleme yapılırken, banka, malî bir kontrolla yetinmeyip, mahallinde teknik bir kontrola başvurabilir.

Teşebbüslerin döner sermaye ihtiyaçları, teşebbüslerin teknik planlarındaki normlara göre, ve bankanın da iştirakiyle önceden saptanır. Bu saptamadan sonra döner sermaye sıkıntısı çekerek, bir teşebbüs bankaya yeni kredi için başvurduğu takdirde, teşebbüsün durumu ayrıntılı biçimde incelenir. Banka, bu incelemeye göre, ek kredi verip vermemekte serbesttir.

Banka, bu yoldan, teşebbüslerin likidite ve stok durumlarını her an kontrol altında tutabilir ve gerekli tedbirlerin alınmasını sağlayabilir.

Özel kişilerin harcamaları hakkında da kabaca bir bilgi edinebilmek için banka, yurt ve bölge çapında giren para ile çıkan parayı gösteren aylık kasa planları tutabilir. Kasa planları, maliye yetkilileri için aydınlatıcı olabilir. Tüketim malları piyasasında aşırı satın alma gücü görüldüğü takdirde, vergi ve

istikraz yoluyla bu satın alma gücünün bir kısmının massedilmesi, maliye yetkililerine aittir.

DEVLET YATIRIM BANKASI

Kamu kesiminin bütün cari harcamaları Devlet Kredi Bankasının aracılığıyla yapılırken, sabit sermaye harcamaları yatırım bankaları aracılığıyla gerçekleştirilir.

Bunda başrolü Devlet Yatırım Bankası oynayacaktır. Bunun yanında ihtisaslaşmış bankalar yer alacaktır.

Ziraat Bankası, ticarî kredi alanını terk ederek, münhasıran tarım kredisi alanında ihtisaslaşacaktır. Emlâk Bankası, mesken kredisi alanında çalışacaktır. İller Bankası, mahallî idarelerin bankası görevini yeni koşullarda sürdürebilecektir. Dünya Bankası tipi uluslararası malî kuruluşlarla ilişkileri dolayısıyle, plan hedeflerine sıkı sıkıya uymak şartıyle, özel sanayie kredi açmakla yükümlü Sınaî Kalkınma Bankası, faaliyetini devam ettirebilecektir. Esnafa kredi veren Halk Bankası daha genişletilerek ve halk için bir tasarruf sandığı niteliği de kazandırılarak, gerçek bir halk bankası haline getirilebilir. Halk Bankası, her çeşit özel mevduat kabul edebilir ve küçük sanayii ve ticaretin kredi işlerinde ihtisaslaşabilir. Ayrıca bir Dış Ticaret Bankasına

ihtiyaç olup olmadığı, üzerinde durulması gerekli konudur.

Bütün bu bankalar, Ziraat Bankasının özel durumu hesaba katılmakla birlikte, prensip itibariyle onların kasa hizmetlerini yürüten Devlet Kredi Bankasının denetimi altında bulunacaklardır.

Yatırım bankalarına, yıllık yatırım planlarında öngörülen biçimde, esas itibariyle bütçeden sağlanan fonların, Kalkınma Planının gereklerine göre kullanılmasını gerçekleştirme görevi düşmektedir. Bu nedenle, bütçe fonlarının teşebbüslere doğrudan doğruya verilmeyip, yetkili yatırım bankalarının Devlet Kredi Bankasındaki hesaplarına yatırılması uygundur.

Yetkili yatırım bankası, ilgili yatırımlar üzerinde üç kademeli bir denetim kurma durumundadır:

— *Önceden denetim:* Banka, finansmanını sağlayacağı yatırımların planlanma hazırlıklarına katılacaktır.

— *Yatırımların gerçekleşmesi sırasında denetim:* Yatırım çalışmalarını yürüten teşebbüs, uygulama hakkında tam bilgi veren bir dosyayı sunduktan sonra, ancak gerekli kredileri alabilecektir. İşlerin yürüyüş seyrine göre, kredileri peyderpey veren banka, çeşitli maliyet fiyatları unsurlarının öngörülen normlara uygun düşüp düşmediğini, yatırım çalışmalarının ilerleme ve koordinasyonunun Kalkınma Planına göre yürütülüp yürütülmediğini kredileri vermeden önce, denetleyecektir.

—*Nihaî denetim:* Banka, yatırım çalışmalarının plana uygun biçimde sonuçlandığını saptayacaktır.

Bu denetim, yalnız muhasebe kayıtları üzerinde değil, mahallinde ve teknik planda yapılır.

İKTİSADİ DEVLET TEŞEBBÜSLERİ

Böylece, kredilerin plan hedeflerine göre kullanılmasını ve mal ve para akımları arasında uygunluk sağlanmasını öngören, bizim çok kalın çizgilerle belirtmeye çalıştığımız bir düzen kurulabilir. Tabiî ki kredi düzeniyle birlikte, kalkınmada öncü rolü oynayacak olan devlet iktisadî teşebbüslerinin yeniden düzenlenmesi de zorunludur. Bu konuda, bir temel ilkeyi belirtmekle yetineceğiz. Kanımızca, devlet teşebbüsleri, teknik ve ekonomik ölçülere göre belli gruplarda toplanmalı, bunlar, sayıları çoğaltılan teknik bakanlıklara bağlanmalıdır. İlk Beş yıllık Kalkınma Planı'nda öngörülen, fakat Yüksek Planlama Kurulu'ndaki bakanlar tarafından reddedilerek plandan çıkartılan iktisadî devlet teşekkülleri holding teklifi, hükümetlere güvensizlik duyulan koşullarda geçerli olabilir. Devrimci bir düzende ise, hükümetin en geniş yetki ve sorumluluğa sahip olması esastır.

Teknik bakanlıklar, iktisadî devlet teşebbüslerinin plan çerçevesinde en etkin biçimde

çalışmalarını sağlayabilmek için en geniş yetkilerle donatılmalı ve ona göre örgütlendirilmelidir.

İktisadî devlet teşebbüsleri genel müdürleri de, teşebbüslerin yürütülmesinden tek sorumlu olmalılar ve buna göre yetkilere sahip bulunmalıdırlar.

Geniş yetki, geniş sorumluluk ve Kalkınma Planı'nda çizilen hedeflere ve elde edilen sonuçlara dayandırılan sıkı ve objektif bir denetim, planlı kalkınmanın temel ilkelerinden biridir.

SİGORTALARIN DEVLETLEŞTİRİLMESİ

Ülkemizde sigortacılık da, kalkınmaya yöneltilebilecek fonları israf eden zararlı bir gelişme göstermiştir. Sigorta şirketleri, genellikle, bütün portföylerini yurt dışındaki reasürörlere devretmek suretiyle gerçek bir sigorta şirketinden çok, bir komisyoncu olarak iş görmektedirler. Yılda 20 - 25 milyon lira döviz bu yüzden dışarı gitmektedir.

Sigorta kazançlarının önemli bir kısmı, devlet teşebbüslerinin birçok halde lüzumsuz yere sigorta ettirilmesinden gelmektedir. Devlet teşebbüslerinin 1960 - 66 döneminde sigorta şirketlerine ödedikleri prim 341,4 milyon lira, aldıkları hasar tazminatı 102,9 milyon liradır. Bu teşebbüslerin kendi kendilerini sigorta etmek için kurdukları «dahilî sigorta

fonları», teknik bakımdan eleştirilse bile, önemli bir tasarruf kaynağı sağlanmışa benzemektedir. 1960 - 66 döneminde dahilî sigorta fonlarına ayrılan karşılıklar 320,7 milyon lira, fonlardan mahsup edilen hasarlar ise 27,9 milyon liradır. Bu iş, sigorta şirketlerine verilseydi, 300 milyon lira kadar fark şirketlere gidecekti.

Öte yandan sigorta şirketleri, topladıkları fonları kalkınmaya yöneltmeyip, genellikle bağımlı bulundukları ticaret bankalarının kaynaklarını zenginleştirmekte kullanmaktadırlar.

Sigortacılık alanında en güçlü kuruluşlar devlet şirketleridir. Ülkemizdeki bütün sigortacılık faaliyeti, bir ya da iki devlet kuruluşu tarafından yürütülebilir. Bu devlet kuruluşları etrafında, öteki sigorta şirketleri tasfiye edilebilir.

Devlet gücüne dayanan, bir, ya da iki sigorta şirketi, portföylerin yabancı sigorta şirketlerine devredilmesini, asgarî ölçülere indirebilirler. Millî Reassurans Şirketine hiç bir ihtiyaç kalmaz. Ve toplanan sigorta fonları, kalkınmanın hizmetinde kullanılabilir.

VII

CHP'NİN DÜZEN DEĞİŞİKLİĞİ PROGRAMI

Düzen değişikliğini öngören CHP seçim bildirgesini bölüm bölüm açıklayan Ecevit'e göre, bu belge, yalnız Türkiye için değil, bütün Üçüncü Dünya ülkeleri için demokratik bir düzen değişikliği programı getirmektedir. Ecevit'in sözleriyle, «Bu düzen değişikliği programı, birçok az gelişmiş veya gelişme halindeki dünya ulusları için de demokratik bir kalkınma modeli yerine geçebilir... Birçok uluslar ekonomik sömürüden kurtuluşun, milliyetçi halkçı ve sosyal adaletçi bir kalkınmanın ve böyle bir kalkınmayı demokratik yöntemlerle başarmanın yolunu gösterebilir.»

İşte seçim bildirisi, «ulusal» planda kalmakla yetinmeyip, «Evrensel» plana taşan böyle iddialı bir belgedir.

AMAÇ, KAPİTALİZMİ GELİŞTİRMEKTİR

«Düzen değişikliği programı» nasıl bir

«yeni düzen» getirmektedir?... Bildirgedeki ana fikrin, herkesi «kapitalist» yapmağa çalışmak olduğu anlaşılıyor. Bir ara Başbakan Demirel, 28,5 milyon özel teşebbüs erbabından söz ederek tebessümlere yol açmıştı. Ecevit bildirgesi, Demirel'in bu gerçek dışı özlemini gerçekleştirme iddiasında. Bildirgede, millileştirmeler yoluyle devlet teşebbüsünün faaliyet alanını genişletme yolunun reddedildiği anlaşılmaktadır. Yürürlükteki CHP programına göre, Ereğli Demir - Çelik, Çukurova Elektrik gibi özel şirketlerin, devlet elinde bulunmasının gerektiği yazılı olduğu halde, bildirge programın bu açık hükmünü görmezlikten gelmiştir. Aksine, devlet teşebbüsünü bir ölçüde «özelleştirme» görüşü, düzen değişikliği programında ağır basmaktadır. Ziraat Bankası, Orman işletmesi, Ziraî Donatım, Devlet Üretme Çiftlikleri ve benzeri kuruluşların yönetimine kooperatifler ortak edilerek bazı devlet teşebbüsleri az çok özelleştirilmektedir. Fiskobirlik, Çukobirlik gibi kuruluşlar, yeni bir bağımsız kooperatifleşme hareketine gidildiğinden yok sayılmaktadır. Ziraat Bankasının sıkı denetimindeki kredi kooperatiflerini ondan ayırarak yeni bir kooperatifler bankası kurulmaktadır. Bunun yanı sıra, cömert devlet yardımlarıyle kapitalist imaline yönelinmektedir. Bugün arazilerini bile işletmeyi beceremeyen toprak bey ve ağalarının sanayici olmaları teşvik edilmektedir. Doğu arazisinin büyük kısmına el koymuş bulunan aşiret reisi, şeyh

ve ağa gibi ortaçağ kalıntılarının sanayi şövalyeleri haline gelmeleri beklenmektedir. Bunlar sanayi tesisleri kurmak isterlerse, hak ettikleri milyonlarca liralık arazi kamulaştırma bedelleri, çabucak ödenecek ve ayrıca geniş krediler verilecektir. Köylü kooperatiflerinin asıl yönelmesi gereken ve bir cins «tarım fabrikaları sayılabilecek büyük kooperatif çiftlikler kurulması düşünülmezken, bu kooperatifler, traktör, biçer-döğer, sunî gübre tarım ilâçları, vb. büyük tesisleri gerçekleştireceklerdir. Yurt dışına giden işçilerin, devlet desteğiyle sanayici yapılmasına çalışılacaktır. İşçiler sendikaları aracılığı ile, büyük sınaî yatırımları başaracaklardır. Memurlar, öğretmenler, yardımlaşma kurumları aracılığıyle, kapitalist âleme gireceklerdir. Esnaf ve sanatkârlar aralarında birleşerek, küçük üreticilikten kapitalist üreticiliğe doğru yükseleceklerdir. Orman köylüleri kooperatif yoluyle, orman sanayii kapitalistleri olacaklardır. Sermaye piyasası geliştirilecek, bir yatırım bankası kurulacak ve böylece yukardaki sınıf ve zümrelerin dışındaki insanlar da, ötekilerle birlikte kapitalizmin hissedarları yapılacaklardır. Tarımda ise aile işletmeleri ve kapitalist çiftlikler esastır. Görüldüğü gibi amaç, herkesi kapitalist yapmak, Demirel'in «28,5 milyon özel teşebbüs» sözünü, bir boş laf olmaktan çıkarmaktır. Şimdiye kadar gelişmiş, az gelişmiş hiç bir ülkenin başaramadığı sınıf mücadelesini bir çırpıda yok eden bu örnek «Halk Kapitalizmi»ni, Ecevit'in evrensel

ve demokratik düzen değişikliği programı, uzun vâdede gerçekleştirebilirse, hemen herkes kapitalist olacağı için, belki de Almanya'ya işçi göndermek yerine, oradan işçi ithal etmeye ihtiyaç duyulabilecektir!... Bilebildiğimiz kadarıyle, Owen adlı paralı fakat çok insancıl bir İngiliz kapitalisti, Ecevit formülünü İngiltere'de denemiş, ama işçilerle birlikte iflâs etmekten başka bir sonuca ulaşamamıştı. Gelişmiş ülkelerdeki halk kapitalizmi iddiaları ise, büyük iş çevrelerinin ünlü iş dergisi *Fortune*'a şöyle bir göz atılınca bile görülebileceği üzere, 50 ilâ 100 ailenin müthiş kudretini tatlılaştırmaya yarayan bir aldatmaca olmaktan öteye gitmemektedir. Herkesi kapitalist yapmak, tatlı bir hayalden ibarettir.

DEVLET, SAĞMAL İNEKTİR...

Topraksız köylülerle ceberut toprak ağalarına aynı ölçüde müşfik davranan Ecevit humanizminde devlete düşen rol, «Halk Kapitalizmi»ne tam anlamıyle sağmal ineklik yapmaktır. Anayasa Mahkemesi, gerçek değeri rayiç değer diye tanımladığına ve gerçek değer ile vergi değeri arasında bir ilişki kurulmasını reddettiğine göre, «miri» araziyi çeşitli yollardan ele geçiren toprak sahiplerine devlet, milyarlarca lira ödeyecek, ayrıca onları sanayici yapmak için büyük krediler açacaktır. Uzmanların yıllarca önce yaptığı bir incelemede,

Turan Şahin tasarısına göre reform kapsamına giren yetersiz miktardaki 3,8 milyar hektarlık özel arazinin kamulaştırma bedeli, kabaca 30 milyar lira olarak hesaplanmıştı. Şimdi bu miktar bir hayli daha yükselmiş bulunmaktadır. Öte yandan Ecevit programının özünü teşkil eden kooperatifçilik çok geniş ölçüde devlet yardımlarına dayandırılmaktadır. Devlet, devamlı verecek, fakat bu demokratik ve «gerçek halk kooperatifleri»ne pek az karışabilecektir. «Teknik ve maddî yardım yapacak, fakat iç işlerine siyasî müdahale»de bulunamayacaktır. Tarım işletmelerinin yüzde 75'inden fazlasını teşkil eden çoğu cüce ufak işletmeler, topraklarını satmaya razı olurlarsa bu küçük arazi gerçek, yani rayiç bedelin üstünde bir fiyatla satın alınacak, bunların sahiplerine öncelikle iş, arsa ve konut kredisi, sağlanacaktır. Arazilerini, «meşru» sayılan çeşitli nedenlerle kendileri işletemeyen toprak ağalarına emekli aylığı dahi bağlanabilecektir. Dar gelirli köylülere arsa verilecektir. Köylülerin, ortak çabalarıyle gerçekleştirilmesi tasarlanan işlerde, köylüden toplanan paraya faiz ödenebilecek ve dar gelirli köylülerin katılma payı, devlet kredileriyle karşılanacaktır. Ufak aile işletme yapısı içinde düşünülen tarım sigortası ve sosyal sigortalar, yatırım kaynakları yaratmak yerine, belki de daha büyük bir ihtimalle, kamu fonlarının israfına yol açılabilecektir. Ecevit'in cömert eğitim programı, milyarlarca ek harcamalara ihtiyaç gösterebilecektir. Köylüye ucuz elektrik,

parasız avukat, indirimli demiryolu tarifesi, balıkçıya kredi, araç-gereç yardımı, orman köylüsüne kalkınma ödeneği, kredi, hattâ gerekli halde yakıt ve yapı malzemesi sağlanması benzeri birçok teklif, devlete büyük yükler yüklemektedir.

Programın gerekli kaynakları nereden sağlayacağı belli değildir. Ama şimdiden söylenebilir ki, tarımda büyük kooperatif çiftlikler kurulmasına ve devletleştirmelere karşı çıkıp, devletin önemli gelirlere kaynağında sahiplenmesini reddeden, açıkça söylenmesinden bile korkulan vergi kaynaklarına güvenen bir program, ek kaynak bulmakta pek cılız kalacaktır.

DEVLETÇİLİK REDDEDİLMEKTEDİR...

Programın en büyük zaafını, bu devletçiliğe ve devlet teşebbüslerine karşı duyulan güvensizlik teşkil etmektedir. Bugünkü haliyle, devlete, devletçiliğe ve devlet teşebbüslerine karşı bir güvensizlik duyulması yerindedir. Fakat düzen değişikliği iddiasıyle iktidara gelen bir devrimci parti, devleti kendi devleti yapamazsa devleti «devletleştiremezse», düzen değişikliğini hiçbir zaman başaramaz. Zira istense de istenmese de, düzen değişikliği ve kalkınmada başrol devlete düşecektir. Devletçiliği reddeden, devleti yalnızca bir ulûfe dağıtıcısı olarak gören bir program, iflâsını peşinen ilân etmiş demektir. Pek güvenilen bağımsız

kooperatiflerde, şimdiye kadar pek çok örneği görüldüğü üzere en açıkgöz, en bilgili ve en kurnaz çiftçiler su başlarını tutacaktır. Bunlar ise çoğunlukla kendilerine «rahat» yaşamaları için 100 bin lira yıllık gelir ya da 2500 ilâ 5 bin dönüm toprak bırakılması düşünülen varlıklı çiftçiler arasından çıkacaktır. Son işçi kanunları, nasıl sendika ağaları yaratmışsa CHP seçim bildirgesinin kooperatifçilik görüşü de, toprak ağalarını «kooperatif ağaları»na dönüştürebilir. Nitekim Ecevit'in teşvikçisi olduğu ve onun «halk sektörü» tezine hayli uygun biçimde kurulan Türksan tipi teşekküller, yeni kapitalist firmalar ve birkaç açıkgöz kapitalist imalinden öte bir sonuç vermemiştir ve bu tip şirketler, kalkınma planında öncelik tanınan ciddî yatırımlar yerine, gazoz, deterjan, vb. imaline yönelmekte, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun fonlarıyle beslenecek mesken programları geliştirmeye çalışmaktadır. HASTAŞ «Halk Şirketleri» iddiasının iflâs örneğidir.

Bütün bu nedenlerle hemen herkesi kapitalist yapmaya kalkışarak düzenin değiştirilebileceği iddiasını ciddî bir teklif saymak güçtür.

İDARE-İ MASLAHATÇILAR

Öte yandan bir düzen değişikliği hareketi, mevcut bozuk düzenin egemen sınıflarına karşı açık ve kesin bir tutum takınmayıp

onları yatıştırma yollarını seçtikçe, hiçbir zaman başarıya ulaşamaz. Atatürk'ün sözleriyle «idare-i maslahatçılar esaslı inkılâp yapamazlar.» CHP seçim bildirgesinde ise, toprak ağasından ithalâtçısına ve montajcı sanayicisine kadar uzanan tutucu güçler koalisyonunu ürkütmekten kaçınma çabası hâkimdir. Bu bakımdan birkaç örnek vermekle yetinelim.

— Toprak ağalarına, «rahat yaşamalarına yetecek kadar» toprak bırakılacağı yazılmaktadır. Ecevit, 1965 Turan Şahin Toprak Reformu Tasarısı'nı esas aldığını açıkladığına göre, bu «rahat yaşama»ya yetecek toprağın azamî ölçüsü, «düzensiz» denilen işletmelerde 2500, kapitalist işletmelerde 5 bin dönümü bulmaktadır. Besim Üstünel bunu «100 bin lira yıllık gelir bırakacak genişlikte arazi» diye düzeltmeye çalışmıştır. Ama bu da aşağı yukarı aynı kapıya çıkmaktadır. Toprak reformu endişesiyle, özellikle 27 Mayıs'tan sonra, birçok büyük mülk, reformdan kurtulmak için aile bireyleri arasında paylaştırılmıştır. Bu ölçülerle hareket edilirse, büyük mülkleri kamulaştırmak çok yerde mümkün olmayacak ve «Toprak işleyenindir» sloganı havada kalacaktır. «Toprak işleyenindir» marksistlerin demokratik devrim aşamasında kullandıkları bir şiardır ve feodal, yarı-feodal ve kapitalist nitelikte büyük mülklerin tamamının topraksız ve az topraklı köylü aileleri arasında paylaşılması ve ortakçılığın kesinlikle tasfiyesi anlamına gelmektedir. Toprak ağalarına çok geniş araziler bırakan

toprak reformunun, «toprak işleyenindir» sloganına pek aykırı düştüğü açıktır. Üstelik Ecevit'in düzen değişikliği programı, «meşru» mazeret hâlinde yalnız ufak çiftçilere değil, toprak ağalarına da arazilerini yarıcı, ortakçı ve kiracı eliyle işletme kapısını açık bırakmaktadır. Amerikalılar, Formoza'da «toprak işleyenindir» sloganını, şehirde oturup arazisini kendi işletmeyen «absentee» mülk sahiplerinin tasfiyesi için kullanmışlardı. Bildirge, iddialı sloganına rağmen, bunda dahi yarı yolda kalmaktadır.

— Köylünün aracı ve tefeci elinden kurtarılması, Ecevit programının ana temalarından biridir. Bunu hiç değilse belli ürünler için bir çırpıda gerçekleştirmek mümkündür. Tütün, incir, üzüm, fındık, vb. gibi ürünlerde, bunların içte ve dışta alım-satım tekelinin Fiskobirlik, Tariş gibi kuruluşlara verilmesi, aracı sorununu geniş ölçüde ve kısa sürede çözebilir. Oysa Ecevit programı, el altındaki mevcut kuruluşları yok sayarak, davanın çözümünü kooperatiflerin ve kooperatif birliklerinin teşekkülüne ve ihracat yapabilecek duruma gelmesine bırakmaktadır. Aslında böyle uzun bir bekleyişe ihtiyaç yoktur. İşi ilerde kurulacak kooperatiflere bırakarak, dış ticaretin devletleştirilmesi sorunu da uyutulmuştur.

— İş Bankası'nın en büyük hissedarlarından olan CHP, banka ve sigorta şirketlerinin devletleştirilmesini de geçiştirmiştir.

— Bildirge, devlet ve özel sektör eliyle,

ağır sanayi, makina sanayii kurulacaktır, demekte, fakat özel sektörü plan hedeflerine uyup uymamakta serbest bırakmaktadır: Özel sektörün, bol kredi ve vergi muafiyetleri gibi özendirici tedbirlerle, plana uygun yatırım yapmaya yöneltilebileceği ileri sürülmektedir. İnönü Hükümetleri ve özellikle Demirel Hükümeti özendirme yolunu geniş ölçüde denemişlerdir. Sonuç lüks mesken inşaatında ve gereksiz tüketim malları sanayiinde israflı bir gelişmeden ibaret kalmış, özel sektörü makina sanayiine yöneltmek mümkün olmamıştır. Bu gerçek açıkça ortada iken kaynakların kullanılmasının aynı yoldan esaslı biçimde değiştirilebileceğini ileri sürmek kapitalistlerimize verilmiş bir tâvizden ve ürkeklikten başka bir şey değildir.

— Yabancı sermaye düzeni değiştirilecek ve yabancı sermayenin «köksüz ve gereksiz» sanayiler kurması önlenecektir, denilmektedir. Ama hâlen mevcut «köksüz ve gereksiz» yabancı sermaye kuruluşları hakkında bir şey söylemekten kaçınılmıştır.

Meclis Araştırma Komisyonu Raporuyle, parazit karakteri açıkça ortaya çıkan yabancı ilâç firmaları hakkında dahi bildirge susmaktadır. Hattâ CHP programına göre çoktan devletleştirileceğinin ilân edilmiş olması gereken Ereğli Demir-Çelik, Çukurova Elektrik dahi, görmezlikten gelinmektedir.

— Fakir köylü çocuklarına bugün için tek okuma kapısı olarak imam hatip okulları-

nın kaldığı çok güzel belirtilmekte, fakat şeriatçı akımların beslenme kaynağı hâline getirilen bu okulların islâhı için bir şey söylemekten kaçınılmakta, aksine «din adamlarının yeterli sayıda yetiştirilmesi gereklidir» denilmektedir. Buna karşılık Köy Enstitülerine benzer okulların kurulması öngörüldüğü halde, Köy Enstitüleri adının ağıza alınmasından çekinilmektedir.

— Dış politika ve savunma alanına gelelim. CHP uzun süredir, NATO stratejisi ile ulusal stratejinin nasıl bağdaştırılabileceği konusunda çalışmalar yapmıştır. CHP yetkililerinden Mustafa Ok, iki strateji arasındaki uçurumu belirten yazılar yayınlamıştır. Konuyu etraflı olarak inceleyen Parti Meclisi, ihtiyarımız dışında, oldu bitti ile savaşa sürüklenebileceğimizi tespit ettikten sonra, «NATO stratejisi ile millî stratejimizin uyuşmazlığı halinde, durumun nezaketi, bizi NATO stratejisini kabule zorlayabilir» sonucuna varmıştır.

Düzen değişikliği programı, bu hayati konuyu «Ortak güvenlik sağlayıcı ittifak bağlantıları dışında bir ulusal savunma stratejisi ve politikası da izlenmelidir» gibi bir formülle geçiştirmektedir. NATO, ikili anlaşmalar ve ulusal savunma stratejileri konularında hiçbir ciddî öneri yoktur.

Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Fakat bu kadarı dahi evrensel iddialı düzen değişikliği programının, çok ilerici görünüşlü parlak formüllerine rağmen hayli hayalci ve

tâvizli olduğunu göstermeye yeterlidir. Ortanın solu iktidara gelebilse dahi, onun bu programla mevcut düzeni değiştirebileceğine ihtimal veremiyoruz.

VIII

ANGLOSAKSONLAR AÇISINDAN TÜRKİYE'DE PARLAMENTOCULUK

Anglosaksonlar, hegemonyalarını kurdukları Güney Amerika, Asya ve Afrika ülkelerinde, İngiliz biçimi parlamentoculuğun, ya da Amerikan biçimi prezidansiyel sistemin satıcılığını yapmışlardır. Afrika ve Asya'nın kabile kavgalarından kurtulamamış bölgelerinde bile İngiltere, daha sömürge yönetimi yıllarında tepeden inme parlamentoculuk denemelerine girişmiştir. Parlamentoculuk çerçevesinde solcu, hattâ aşırı solcu partilerin kurulmasına müsaade etmiştir. Sömürgecilik resmen son bulduktan sonra da, Anglosaksonlar, kendi politik sistemlerini, Üçüncü Dünya ülkelerine benimsetmeye, şartların elverdiği ölçüde, önem vermişlerdir.

Bu azgelişmiş ülkelerde parlamentoculuk, yaşayabildiği sürece, tutucu güçlerin ve dolayısıyle emperyalizmin işine yaramıştır.

Biçimsel bağımsızlığa rağmen, sömürgecilik yeni biçimlerde devam etmiştir. Feodal

ve yarı feodal yapıları kırarak kalkınmak ve gerçek bir bağımsızlığa kavuşmak isteyen azgelişmiş ülkeler, emperyalizmin çıkarlarına yarayan ithal malı politik sistemi reddetmek zorunda kalmışlardır. Batılı profesör C. B. Macpherson'un deyimiyle, bağımsızlık ve kalkınma gereklerine daha uygun düşen, «tek partili demokrasiler»e yönelmişlerdir. Batı tipi çok partili rejimler, işbirlikçi kapitalistler ile feodal unsurların egemenliğini sağlarken «tek partili demokrasi» etiketi yapıştırılan ilerici yönetimler ise, emperyalizmle uyuşan bu sınıfların tasfiyesine koyulmuşlar ve becerebildikleri ölçüde eylemlerini emekçi kitleye dayandırmaya çalışmışlardır. Eskisine nazaran ileriye doğru bir adım teşkil ettikleri âşikâr olan bu rejimlerin başarı dereceleri ve yetersizlikleri tartışılabilir. Ama inkâr götürmez gerçek şudur ki, yeni sömürgeciliğin hegemonyasından kurtulmak isteyen azgelişmiş ülkelerin hiçbiri, bunu parlamentoculuk yoluyle başarabilmiş değildir. Peru, Şili ve Hindistan gibi ender ülkelerde sandıktan çıkabilen orta - sol iktidarlar da ne emperyalist hegemonyaya son verebilmiş, ne de reform programlarını başarabilmiştir.

Hoşumuza gitsin ya da gitmesin, dünyada durum, yukarıda yazdığımız gibidir. Bu gerçeği görmezlikten gelmek, Türk aydınını başını kuma gömen devekuşu durumuna düşürmekten öte bir sonuç vermeyecektir.

Bu kısa girişten sonra, şimdi gelelim Türkiye'ye.

Türkiye, Tanzimat'la birlikte Batı politik kurumlarının ithaline ilk yönelen ülkelerden biridir. Bu ithalâta yönelişimizde emperyalist ülkelerden gelen baskı, önemli bir rol oynamıştır. Tanzimat fermanı, İngiliz Büyükelçisi Lord Stratford'un eseridir. İlk Meşrutiyetin ilânında Mithat Paşa'nın başlıca teşvikçisi ve destekçisi İngiliz Büyükelçisi Sir Henri Eliot'tur. İkinci Meşrutiyete yönelişte de «Kızıl Sultan Abdülhamit»e savaş açan İngiliz emperyalizminin rolü, üzerinde durulması gerekli bir konudur. Ancak devrimci düzen değişikliği ve tam bağımsızlık peşindeki Mustafa Kemal, bu açıdan Batı kurumlarının elverişsizliğini görmüş, kendine özgü bir politik sistem kurmuştur. Terakkiperver ve Serbest Fırka denemelerinin açıkça ortaya koyduğu üzere, Cumhuriyetten hemen sonra Türkiye, Batı politik sistemine yönelseydi, Kurtuluş Savaşı'yle kazanılanları çabucak yitirebilecekti. Atatürk'ün en yakın arkadaşları tarafından kuruldukları halde, bu partiler, yabancı sermaye ve şeriatçılıktan yana tutucu çevrelerin esiri olmuşlar ve seçimle iktidara gelebilecek bir güç göstermişlerdir. Bu yolda ısrar edilseydi, İngiliz emperyalizmi Türkiye'de yeniden at oynatabilecekti.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Amerika ile sıkı ilişkilerin başlaması üzerine, Türkiye, yeniden bir parlamentoculuk denemesine gi-

rişmiştir. Batı ittifakı ile parlamentoculuğa dönüş arasında sıkı bir ilişki bulunduğu muhakkaktır. O günlerin içinde yaşayan düşünürlerimizden Nadir Nadi, parlamentoculuğa dönüşte, dış politika kaygılarının ön planda rol oynadığına «âdeta gözleriyle görürcesine» inandığını, yazmaktadır.

O tarihlerde Türkiye, Amerikan Kongresinde şiddetle eleştirilmekteydi. Birçok senatör, «Türk askerî diktatoryası»na yardımın durdurulmasını istemekteydi. Amerikan basını, «antidemokratik Türkiye» tema'sını işleyen bir kampanya yürütmekteydi. Basın, «demokrasiyi korumak amacını güden Amerikan yardımının» demokrasiyi reddeden Türkiye'ye verilmesine karşı çıkmaktaydı. Nitekim cumhurbaşkanı İnönü, Amerikan yardımının ilk günlerinde, A.P. ajansına verdiği bir demeçte, bu görüşe boyun eğmiş biçimde konuşmuştur. İnönü, *«Amerikan yardımının demokrasiyi korumak yolunda bir adım olduğunu ve Türkiye ile Birleşik Devletler arasında daha sıkı münasebetler kurulmasının, demokrasinin Türkiye'de sağlam yerleşmesine yardım edeceğini»* belirtmiştir.

Parlamentoculuğa geçişle birlikte, Dünya Savaşı'nın sıkıntılı yıllarında girişilen köklü devrimler, rafa kaldırılmıştır. 1940'ta başlanan Köy Enstitüleri Hareketi, öteki tedbirlerle birlikte, Türk köyünün çehresini değiştirebilecek büyük bir hamleydi, 1945'te çıkarılan Toprak Kanunu, CHP'nin 1969'da ana ilkelerini açıkladığı reform projesinden bin kat ileriydi.

Devletçi görüşle hazırlanmış Üçüncü Beş Yıllık Plan, Türkiye'de bugün hâlâ özlemini çektiğimiz ağır sanayiin temellerini atabilecek nitelikteydi.

Parlamentoculuk, Kemalist millî devrimcileri ikinci plana geçirerek ve tutucu güçler koalisyonunun egemenliğini sağlayarak, Türk halkının mutluluğu ve ülkenin kalkınması için hayatî önem taşıyan devrimci atılışların tasfiyesine yol açmıştır. Sayın İnönü, Abdi İpekçi ile yaptığı son konuşmada, bu büyük hamleleri, bizim kendi açımızdan demokrasi adını yakıştıramadığımız rejim uğruna, bile bile feda eylediğini rahatlıkla söylemektedir. İnönü'nün sözleri şöyle: «*Demokratik rejime karar verdiğimiz zaman, büyük otorite ile büyük reformların hemen yapılabileceği devrinin değiştiğini, değişmesi lâzım geldiğini kabul etmiş oluyorduk.*»

İnönü'nün deyişiyle, büyük reformlardan böylece vazgeçtik. Parlamentoculuk aşkıyle büyük reformlardan vazgeçişin Türkiye'ye nelere maloldüğu üzerinde bir şey söyleyecek değiliz. Ülkemizin nerelere sürüklendiği bütün devrimcilerce bilinmektedir. Ama bu rejimden Anglosaksonlar, kendi çıkarları hesabına son derece hoşnut kalmışlardır. Nadir Nadi'nin iki anısından öğrenmekteyiz ki, Menderes Anglosaksonlara, İnönü muhalefetini ortadan kaldırırsa, Batılılarla çok daha sıkı işbirliği yapacağını anlatmak istemiştir. Menderes, Kore'ye asker gönderilmesini eleştiren, Yabancı Sermaye ve Petrol

Kanunlarına karşı çıkan bir muhalefetin tasfiyesinin, Batı çıkarlarına uygun geleceğini düşünmüştür. Ne var ki, Anglosaksonlar, kendi çıkarları açısından, parlamentoculuğun devamını istemişlerdir. İngiltere Büyükelçisi Sir Noel Charles, bu niyetlerinden vazgeçmesi için, elçilikteki bir toplantıda Menderes'e âdeta nasihat etmiş ve «*İnönü harcanmamalı. İnönü bu şekilde harcanırsa, bu yalnız CHP hesabına değil, memleket hesabına ve dolaylı yoldan DP hesabına da ağır bir kayıp olur.*»* görüşünü savunmuştur. Nadir Nadi, Sir Noel'in İngiltere'den gelen direktif gereği bu uyarıyı yaptığı kanısındadır. Nitekim, bir yıl sonra Londra'da Churchill, Menderes'e aynı yönde uyarıda bulunmuştur.

GÜRSEL VE EISENHOWER

Anglosaksonların Türkiye'de parlamentoculuğa bağlılıkları neden ileri gelmektedir? Nadir Nadi, bunu «*Biçimsel yönü ile de olsa, demokrasi yürümeli idi Türkiye'de. Bir kere bu düzene sırt çevirdik mi, Batının etkisinden sıyrılmamız ihtimali de artacaktı, şüphesiz.*» sözleriyle açıklamaktadır. Gerçekten Anglosaksonlar, Menderes'in sertlik politikasının, Kemalist geleneklere bağlı ordunun müdahalesine yol açmasından ve böylece Türkiye'de Kemalizme yeniden dönüş ihtimalinin belirmesinden çekinmekteydiler. Kemalizme dönüş, her şeyden önce tam bağımsızlık demekti. Bu da

* *Perde Aralığından*, s. 287-290.

yabancı sermaye, askerî üslere karşı tutumun değişmesi ve yeni bir dış politika izlenmesi anlamına gelmekteydi. Kardeş kardeş oynanan bir parlamentoculuk, iktidar partisiyle ana muhalefeti Anglosaksonlara yaranma yarışına soktuğu için, «Kemalist tehlike»yi önlemekteydi. Nitekim 27 Mayıs gerçekleşince, Anglosaksonlar, bir an önce parlamentoculuğa dönülmesini istemişlerdir. Gürsel'in Eisenhower'e yazdığı bir mektuptan, ABD Başkanının, 27 Mayıs hareketinden hemen sonra, parlamentoculuğa geçiş tavsiyesinde bulunduğu anlaşılmaktadır.* Gürsel'in mektubundaki bu tutumu doğrulayan sözler şöyle: «*Sayın Başkan, memleketimizin idaresini seçimler neticesinde iktidara gelecek hükümete devretmek hususundaki azmimizin, Türkiye'nin bütün dostlarını sevindirdiğini ifade buyuruyorsunuz. Anayasa hazırlığına başlanmıştır... (Bu), sizin de ifade buyurduğunuz veçhile, şüphesiz başta Amerika olmak üzere, müttefiklerimizi de sevindirecektir.*» Eisenhower'den sonra Başkanlığa seçilen Kennedy de Amerika'nın bu tutumunu sürdürmüştür. Böylece 1945'te başlayan karşı devrim, 27 Mayıs'ta geçici bir darbe yemekle birlikte, devam etme olanağını bulmuştur.

ULUSAL KOALİSYON

Washington'un kendi çıkarları açısından

* *Cumhuriyet* gazetesi, 30 Haziran 1960.

tutumu açıktır: Orta Doğu'da Amerikan taraftarı gerici hükümetlerin teker teker devrilmesi ve Sovyetler'in bir «Akdeniz devleti» haline gelmesiyle, bölgede denge ABD aleyhine ciddi biçimde bozulma yolundadır. Bu şartlarda Türkiye'nin bağımsız bir dış politikaya kayışı, ABD'yi son derece güç durumda bırakabilir. Türkiye'de önemli bir dış politika değişikliğinin sandık yoluyle sağlanabilmesi olanağı, görünür bir gelecekte yoktur. Esasen iki büyük parti, dış politikada biribirine yakın görüşleri savunmaktadır. Ne var ki, sandıktan çıkma tehlikesi olmayan bir dış politika değişikliğinin, ekonomik ve toplumsal güçlüklerin çoğalmasıyle başka yollardan gerçekleşme tehlikesi artmaktadır. Bu tehlikeyi önlemek üzere, cici demokrasinin, gerekirse «ulusal koalisyonlar»a gidilerek ve Anayasa özgürlükleri kısılarak yaşatılmasına çaba harcanmaktadır.

Görülüyor ki, parlamentoculuk, Anglosakson çıkarlarına uygun düşen bir politik sistemdir. Bu nedenle sistemi savunmaktadırlar. Bu yolda yalnız değillerdir. Türkiye'de de tefeciler, ağalar, beyler ve kompradorlar, parlamentoculuğun şampiyonluğunu yapmaktadırlar. Feodallerin ve bütün işbirlikçilerin demokrasi şampiyonu kesilmesi gibi, ilk bakışta aklın almayacağı ters bir durum, Türkiye'de bugün yürürlüktedir! Böylece, parlamentoculuk, tutucu güçler koalisyonu ile dış müttefiklerinin rejimi olmaktadır.

Emperyalizm ve işbirlikçilerinin çıkarlarına uygun düşen bu politik sistem, devrimci partiler iktidara gelebilse bile, onları tâvizlere sürükleyebilecek ve giderek etkisiz kılacak mekanizmalara sahiptir. Nitekim Batı ülkelerinde, zaman zaman iktidara gelen sosyalist partiler, kapitalist sistemin çerçevesinden çıkamamışlardır.

Türkiye gibi azgelişmiş ülkeler ise, kalkınabilmek için köklü bir düzen değişikliğine ve devrimci atılımlara şiddetle muhtaçtırlar. Bu nedenle, devrimciliği değil, tutuculuğu kolaylaştıran parlmanter sistem, kalkınma çabasındaki ülkeler için elverişli bir sistem değildir. Devrim, devrimci bir politik sistem içinde başarıya götürülebilir.

Parlamentoculuğun, azgelişmiş ülkelerde kalkınmaya yararlı olmayacağı, artık pek çok Batılı siyasal bilimler profesörü tarafından ileri sürülmektedir. Prof. Duverger'ye göre, azgelişmiş ülkelerde parlamentoculuğun yaşama olanağı yoktur. Prof. Lalumière ile Prof. Demichel'in Fransız üniversitelerinde okutulan «Avrupa Parlmanter Rejimleri» adlı ders kitabında, «İthal malı kapitalizmle parlamentoculuk bağdaşmaz. Parlamentoculuk, azgelişmiş ülkelere aktarılamaz» sonucuna varılmaktadır. Bu yazarlara göre, parlamentoculuk, Batı kapitalizminin ve yükselen Batı burjuvazisinin

bir ürünüdür. Ve Batı için dahi, parlamentoculuk, mutlu bir tarihsel rastlantıdır.

Bu nedenlerle, taklitçiliği bırakarak, devrimci bir düzen değişikliği için en uygun politik sistemi bulma durumundayız.

IX

DİKTA

Türk halkının büyük çoğunluğu, tutucu güçler koalisyonunun diktası altında yaşamaktadır. On milyonlarca köylü, ağanın, şeyhin, beyin, tefeci ve aracının diktasında perişandır. Kurşunlanan işçi, patron diktasının kurbanıdır.

Genel oy, bu tutucu güçler koalisyonunun diktasına göre biçimlenmektedir. Sandıktan devamlı bu gericiler koalisyonu çıkmaktadır. Dikta altındaki milyonların oyu, kendi oyu değil, şeyhin, beyin, ağanın, tefeci, aracı ve kompradorun oyudur. Tutucu güçler koalisyonunun kitle üzerindeki diktasına, köklü alt yapı devrimleriyle son verilmedikçe, bu durum daha uzun süre devam edecektir.

Türkiye üzerinde ekonomik ve politik diktasını kuran tutucu güçler koalisyonu, ülkeyi kalkındırmaktan ve toplumsal sorunları çözmekten âcizdir. Şehirlerde toplumsal huzursuzluk çığ gibi büyümektedir. Tutucu güçler koalisyonunun siyasî rejimi, bir çöküntünün

eşiğine gelmiştir. Politik barometre kaçınılmaz bir fırtınayı göstermektedir.

Bu noktada bazı iyi niyetli aydınlar, «fırtına geliyor» denmesinden rahatsız olmaktadırlar. Bunlar, barometre kesin fırtınayı gösterdiği halde, «fırtına geliyor» denmezse, fırtınanın gelmeyeceğine inanmaktadırlar. Fırtınalı havadan hoşlanmadıklarından, gerçeklere gözlerini kapayıp, arzularını gerçeklerin yerine geçirmektedirler. «Fırtına patlamak üzere» denince, fırtınaya göre rota çizmeyip, «olmaz inşallah» temennisiyle yetinmektedirler. Başını kuma gömünce saklandığını sanan devekuşu daha farklı bir tutum içinde değildir.

Fırtına kaçınılmazdır. Devrimcinin görevi, «olmaz inşallah» edilginliğinden silkinip, fırtınadan devrim yolunda yararlanmağa çalışmaktır. Birçok şeyi yıkıp götüren fırtına, aynı zamanda bereketli yağmurların getiricisi de olabilir.

Türkiye'mizin içine düşürüldüğü çıkmazdan kurtuluşu, bir politik biçim sorunu olmadan önce, sınıfsal bir sorundur. Temel dava, tutucu güçler koalisyonunun ekonomik ve politik diktasına kesinlikle son verilmesidir. Bu da tutucu güçler koalisyonu üzerinde, halkın diktasını kurabilmekle mümkündür. İşçi, köylü ve aydının en bilinçli unsurlarını sinesinde toplayan bir devrimci parti, tutucu güçler koalisyonunun tasfiyesi ve halk egemenliğinin gerçekleştirilmesi için en etkin araçtır.

Bir askerî diktа çözüm yolu değildir. Halktan kopuk bir askerî yönetim, tutucu güçler koalisyonu çemberini kıramayacağı gibi, kendi iç çekişmeleri içinde çöküp gitmeye mahkûmdur.

Son yüzyıllık tarihimizde Türk Ordusu, ilerici bir güç olarak daima ön planda rol oynamıştır. Tutucular koalisyonu, bugün Türkiye'mizi tam bir ortaçağ karanlığına gömmeye cesaret edemiyorsa, bu, her şeyden önce, Türk Ordusunun devrimci bilincinden çekindiği içindir.

1927 yılına kadar üniformasını sırtında taşıyan Atatürk, orduyu günlük politikanın dışında tutmuştur. Ama Kemalist Türkiye'yi kurma savaşının başlıca desteğini Ordu teşkil etmiştir. Ordu, günlük politikanın dışında, devrim politikasının içinde olmuştur.

Atatürk, devrimleri gerçekleştirme aracı olarak, Ordunun bilinçli gözetimi altında partiye dayanmıştır. Ordu ve parti, Kemalist devrimin iki temel dayanağı olmuştur. Ne var ki, parti, tarihsel şartların elverişsizliği yüzünden, halkın değil, eşrafın partisi hâline gelmiştir. Bu elverişsiz şartlar, alt yapı devrimlerinin başarısını sınırlamıştır. Ama bu, Kemalist yöntemin doğruluğunu ve bugün için de geçerli olduğu gerçeğini değiştirmez.

Dava, halkın partisi eliyle, tutucu güçler koalisyonu diktasına son verme ve yerine halkın diktasını, yani gerçek demokrasiyi kurma davasıdır.

X

ULUSAL KURTULUŞ DEVRİMİ

Kemalizm, bir ulusal kurtuluş devrimidir. Bir ulusal kurtuluş devriminin amacı, yalnızca siyasal bağımsızlığı gerçekleştirmek değildir. Tam bağımsızlığa ulaşabilmek için, sömürge düzeninin ülkedeki bütün dayanaklarının tasfiyesi ve sağlam bir sanayi temelinin kurulması zorunludur. Bu nedenle, Atatürk, askeri zafer kazanılır kazanılmaz, tam bağımsızlığı sağlama amacıyle, «*Çağdaş uygarlığa bir an önce ulaşma*» direktiflerini vermiş ve ülkede devrimler yoluyle feodal düzenin tasfiyesine yönelmiştir.

Cumhuriyetin, Atatürk'ün damgasını vurduğu ilk on beş yılında büyük işler başarılmıştır. Fakat Kurtuluş Savaşımızın özel tarihsel koşulları ve sınıflararası kuvvet dengesinin devrimciler aleyhinde oluşu, ulusal kurtuluş devriminin amaçlarına tam ulaşmayı engellemiştir. Prof. Berkes'in şu sözlerinde büyük gerçek payı vardır: «*Kemalizm devrimi, Mustafa Kemal'in arkasındaki bir avuç ilericiler ile, gene bu savaşın içinde bulunan muazzam bir gericiler kitlesi*

arasında, didişile didişile, santim santim koparılmış bir devrimdir.»

ULUSAL VE SINIFSAL BİR DEVRİM

Bugün 47 yaşını dolduran Cumhuriyetin son 25 yılı, Atatürk'ün başlattığı Ulusal Kurtuluş Devrimi'ne ihanet dönemi sayılabilir. Cici demokrasi, çağdaş uygarlığın değil, yeniden sömürgeleşme sürecinin politik düzeni olmuştur. Bunun içindir ki, yarıda bırakılan ve yolundan saptırılan Ulusal Kurtuluş Devrimi'mizi günümüzün şartlarında sürdürmek ve bütün amaçlarına ulaştırmak, her eğilimdeki devrimcinin baş görevidir.

Günümüzün şartlarında ve özellikle Türkiye'de bir ulusal kurtuluş devrimi, kapitalist çerçevede gerçekleştirilemez. Kapitalizm, dışa bağımlılık, geri bir tarım, gecekondu sanayi ve artan toplumsal huzursuzluk demektir. Kapitalizm, büyük arazi sahiplerinden komprador burjuvaziye ve onun Anadolu'da gittikçe genişleyen kollarına kadar uzanan dışa bağlı en geri güçlerin toplumsal düzeni demektir. Tam bağımsızlık ve çağdaş uygarlık gibi Kemalizmin iki ana hedefine ulaşılması, kapitalist yapıların kırılmasıyle mümkündür. Bu nedenle, bir ulusal kurtuluş devrimi, yalnızca bir ulusal sorun değildir, aynı zamanda sınıfsal bir sorundur ve gücünü bir yarı-sömürge kapitalizminden alan tutucular koalisyonunun ekonomik ve politik egemenliğine son verilmesini zorunlu kılar.

EYLEM BİRLİĞİ

Atatürk'ün başlattığı bu ulusal kurtuluş devrimi bütün sonuçlarıyle gerçekleştirilmeden, çok daha ileri aşamalardan söz etmek, keskin devrimcilik gibi gözükse bile, hayalciliktir. Ulusal kurtuluş devrimi başarıya ulaştırılmadan, ülkemizde başka hiçbir şey yapılamaz.

Bilmek gerekir ki, ülkemizin içine düşürüldüğü koşullarda ulusal kurtuluş devrimi yolu, tuzaklarla doludur, çok çetin ve dikenlidir. Önümüzdeki engeller büyüktür. Devrim savaşı, uzun bir mücadele içinde, didişile didişile ve adım adım ilerleyerek, hattâ zaman zaman yeni bir hız almak için gerileyerek kazanılacaktır.

Bu güç savaş, teorik plandaki görüş ayrılıkları ne olursa olsun bütün devrimcilerin eylem birliği ile zafere ulaştırılabilir. Onun içindir ki, Kurtuluş Savaşı'mızın lideri büyük Atatürk'ü andığımız şu günde, bütün devrimcileri, yarıda bıraktırılan ve yolundan saptırılan ulusal kurtuluş devrimimizi gerçekleştirmek üzere eylem birliğine çağırırız.

XI

27 MAYIS ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

27 Mayıs 1960'ın onuncu yılı yaklaşırken, 27 Mayıs hareketinin getirdiği Anayasa düzeninin, tutucu iktidarlar elinde iflâs ettiği, artık görmek isteyen herkesin görebileceği bir gerçek olarak gözler önüne serilmiş bulunuyor.

Bu iflâsın suçunu, 27 Mayısçılara yüklemek isteyenler eksik değil... Aslında 27 Mayıs, daha önceki dönemde, toplumda fikir birikimi olarak ne varsa hepsini, hattâ biraz fazlasıyle gerçekleştirmiştir. Yeni Anayasa, bu birikimin eseridir. Onun içindir ki, 27 Mayıs, başarısız değil, başarılı bir harekettir.

Denilmektedir ki, 27 Mayısçılar kalsalardı, ülkenin muhtaç bulunduğu köklü devrimleri gerçekleştirebilirlerdi. Hayır, gerçekleştiremezlerdi. Toplum, köklü dönüşümlere hazır değildi ve yeterli bir fikir birikimi yoktu. Türkiye, o günlerde, 27 Mayıs öncesi dönemin fikir ve eylem liderliğini yapan ana muhalefet partisi genel başkanının, ciddî bir tepkiyle karşılaşmadan, «toprak ağalığı sorunu kendiliğinden

çözülmüştür» diyebildiği geri bir fikir düzeniydi. Böyle bir ortamda, birkaç ihtilâlcinin ya da bir avuç aydının ileri fikirleri benimsemesi, fazla bir anlam taşımamaktaydı. *Ankara* kitabının yazarı Bischoff'un sözlerini hatırlayalım: «*Hazır olmayan şeyi, en kesin fikir dahi hayata çağıramaz ve fikrin nefesi kendisine değmedikçe, en hazır olan şey dahi hayata kendiliğinden doğmaz.*»

ON YILIN GETİRDİĞİ

27 Mayısçılar, bu şartlarda yapılabileni yapmışlar ve daha ileri aşamaların yolunu açmışlardır.

27 Mayıs sonrası dönem, Türkiye'de kapitalizmin en büyük hızla geliştiği yıllar olmuştur. Hızlı kapitalist gelişme, aynı zamanda, ülkenin kapitalist yoldan sorunlarını çözemeyeceğinin kanıtını getirmiştir. Kalkınma yolunda sağlam adımlar atılamadığı halde, gelir dağılışındaki adaletsizlik artmış, sömürü keskinleşmiştir. Artan sömürüyle birlikte, işçi ve köylüde bir düzen değişikliği özlemi güç kazanmıştır.

Aydın çevreler, ilk kez etkili ve yoğun biçimde, geri ve bağımlı kapitalist düzenin eleştirisine girişmişlerdir. İç ve dış sömürü güçleri etkisiz kılınmadıkça, Kemalizmin amacı olan uygar ve bağımsız Türkiye'nin kurulamayacağı anlaşılmıştır. Bu fikirler, aydın çevrelerden kitlelere doğru yayılmaya başlamıştır. Bugün 27 Mayıs öncesi günlerde mevcut

olmayan, kitlelere mal edilebilecek bir fikir birikimi vardır.

27 MAYIS KOLAY BİR DEVRİMDİ...

Bu fikir birikimi, köklü bir düzen değişikliğinin temellerini atmıştır. Ne var ki, Türkiye'nin bugünkü kuvvet dengesinde, iç ve dış sömürü güçleri hâlâ çok ağır basmaktadır. Sömürülen geniş halk kitlesi, yeterli bir bilinç, örgüt ve tecrübeden yoksundur. Halk güçlerini seferber etmeyi başarmış gerçekten devrimci bir partinin yokluğu kendini hissettirmektedir. Buna karşılık, bürokrasinin üst kademeleri genellikle çürümüş ve satılmıştır. İç ve dış sömürü güçleri bilinçlidir ve çıkarlarını korumak için her türlü namussuzluğa hazırdır.

Bu şartlarda, ülkemizde köklü bir düzen değişikliğinin gerçekleştirilmesi mümkündür, fakat çok güçtür. 27 Mayıs, kolay bir devrimdi. Köklü bir düzen değişikliğine yönelmediğinden, iç ve dış sömürü güçlerinin ciddî direnmesiyle karşılaşmamıştır. Geçici yönetim, kudretli dış güçlerden engel değil, hattâ bir ölçüde destek görmüştür.

Günümüzün devrimcileri ise, bir düzen değişikliğini başarabilmek için aşılmaz gözüken engelleri aşmak zorundadırlar: 3 milyar dolar borçlu Türkiye, önümüzdeki dönemde her yıl 150 ilâ 300 milyon dolar arasında borç taksidi ödeme durumundadır. Açlıktan kurtulmak üzere, 1969'da 1 milyon tona yakın buğ-

day dilenciliği yapılmıştır. Bu yıl kuraklık yüzünden (1970), belki de 2 milyon tondan fazla buğday ithaline ihtiyaç vardır. Ordu'nun ikmali geniş ölçüde dışa bağlanmıştır. Döviz durumu, her zamankinden kötüdür. Ekonomi, dış yardım dilenciliği ile kör topal ayakta durabilmektedir. İç engeller de, dış engeller kadar çetindir.

Köklü bir düzen değişikliği, ancak, kudretli iç ve dış sömürü çemberi ile bürokrasinin tutucu çarkı kırılarak ve bütün bu çetin engeller yok edilerek gerçekleştirilebilir. Bu güç işi, ancak devrimci fikirlerle şimdiden kenetlenmiş devrimciler başarabilirler...

Kenetlenmiş devrimciler, halkın gücünü seferber edip, gerçek bir halk iktidarı kurabildikleri takdirde de, ülkemizin bir türlü yenilemeyen «makûs talihini» yenebilirler ve Kemalizmin amacı olan tam bağımsız ve uygar Türkiye'yi kurabilirler.

XII

DAR KAPI

Yirmi beş yıl, geri bir tarım ülkesinin bir sanayi ülkesi hâline gelmesi için yeterli bir süredir. Yirmi beş yıllık cici demokrasi döneminde bu başarılamadığı gibi, çözüm bekleyen sorunlar gittikçe ağırlaşmıştır.

Sorunları çözemeyen rejimler, yıkılmaya mahkûmdurlar. Bu, şaşmaz bir sosyolojik kanundur. Hiçbir kehanette bulunmadan söylenebilir ki, cici demokrasi denemesi Türkiye'de kaçınılmaz biçimde iflâsla sonuçlanacaktır.

Soruna böyle geniş bir açıdan bakanlar için, iflâs, yıllardır bellidir. Fakat son politik, ekonomik ve toplumsal gelişmeler, görmek isteyen her göz için, cici demokrasinin iflâsını sergilemiştir. Cici demokrasi, artık onu İnönü'nün dahi kurtaramayacağı bir boşlukta can çekişmektedir. Can çekişme, birkaç ay mı sürer, birkaç yıl mı? Bilemeyiz, ama cici demokrasinin hastalığının şifa bulmaz olduğu kesindir.

Aydınlarımızın birçoğu, «Aman rejim yaşasın» demektedirler. Bu temenniye, bu arzuya

bir itirazımız yoktur. Temennilerle, arzularla gerçekler değişebilse, belki biz de aynı düşünceleri paylaşabilirdik. Fakat çıplak gerçek ortadadır. Gerçekten kaçmakla, gerçek yakamızı bırakacak değildir.

«FAŞİZM GELİR» KORKUSU...

«Aman rejim yaşasın» diyenler, «sonra faşizm gelir» gerekçesine dayanmaktadırlar. Bu gerekçeyi ileri sürenler, sandıktan çıkan güçlerin sınıfsal niteliklerini unutmuş görünüyorlar. Cici demokrasi düzeninde, faşizme en fazla teşne olan gerici ve işbirlikçi sınıflar devamlı sandıktan çıkıyorlar. Bol teminatlı bir Anayasaya rağmen, rejim, bir yarı faşist nitelik kazanmıştır. Hak arayan işçi ve köylü ile ilerici öğretmen ve gençlik için faşizmin şimdiden geniş ölçüde yürürlükte bulunduğunu söylemek, sanmıyoruz ki, fazla abartılmış bir görüş olsun. Eğer sandıktan çıkan güçler, ülkeyi koyu bir faşizmin karanlıklarını henüz göremiyorlarsa, bu, Anayasaya saygılı oldukları için değil, faşizmi getireceği iddia edilen kuvvetlerden çekindikleri içindir. Yoksa güçleri yetse, en azından Menderes günlerindeki gibi bir «çok partili» faşizme çoktan yönelirlerdi. Fakat faşizme karşı bir ölçüde etkili bu zinde güçler barajına rağmen, toplumsal huzursuzlukların artmasıyla, cici demokrasi adım adım açık bir faşizme doğru –ister istemez– sü-

rüklenmektedir. Bu nedenlerle, faşizm korkusu, geniş ölçüde boşlukta kalmaktadır. Faşizm, adım adım ilerlemektedir. Faşizmi önlemenin ve «tam bağımsız ve gerçekten demokratik» bir Türkiye'nin inşasına başlamanın yolu, gerçekleri doğru değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır.

ÖNÜMÜZDEKİ DEVRİMCİ TERCİH

Durum şudur: Cici demokrasi iflâs etmiştir. İktidar koltuğu boştur. Bu boşluğu yakın gelecekte hangi güçlerin dolduracakları bellidir.

Bilinçli ve örgütlü bir halk desteğini sağlamadıkça, bunun için de sağlam devrimci kadrolara dayanmadıkça, bu güçlerin bocalamalardan kurtulabilmeleri çok zordur. Bocalamaların az çok önlenebilmesi için, devrimci kadroların hayalciliği bırakarak, gerçekçi bir tutumla bu güçler safında, bütün ağırlıklarını koymaları gereklidir.

Gerçekten devrimciysek, gönlümüz çok daha fazlasını arzuluyor diye, hayatın bizi karşı karşıya bıraktığı tercihlerden kaçamayız: Ya büyük hayaller içinde, keskin devrimcilik iddiasıyle, olan-bitene seyirci kalarak her iki tarafa da kayması mümkün bulunan kuvvetlerin, dış destekli tutucu güçlerin yörüngesine sürüklenmesini kabulleneceğiz, ya da bunu «mukadder âkıbet» saymayı reddederek, bütün gücümüzle «mümkün olanı» gerçekleştirmek için mücadele edeceğiz. Türkiye'de devrimci eylem, bu dar kapıdan geçerek gelişecektir.

XIII

SOL TUTUCULUK

Deniyor ki, «Sonra daha kötü olur, daha kötü olmayacağının teminatı ne?»

Devamlı bu soruyu soranlar, olayları daima sınıfsal açıdan değerlendirme iddiasında olan bir kısım sol çevrelerdir.

O halde yukarıdaki sorunun cevabını, sınıfsal açıdan vermeye çalışalım: Bugün Türkiye'mizde, ekonomik ve politik güç, esas itibariyle kimlerin elinde? İlerici geçinen partiler dahi, feodal düzenin kalıntılarından medet umuyorlar. Ekonomik ve politik iktidar, beyler, şeyhler, ağalar ve tefeciler gibi ortaçağ düzeninin artıklarından, ilkel yarı sömürge kapitalizminin çeşitli unsurlarına kadar uzanan bir tutucu güçler koalisyonunun elinde, Nurcusu, Süleymancısı, Pilâvcısı, vb. iktidarın koltuğu altında, palazlanıyor ve örgütleniyor. Ülke, emperyalizme alabildiğine açık. Tutucular koalisyonu, emperyalizmi, bir zenginleşme aracı ve hayat sigortası diye, baştacı ediyor. Türkiye, 1919'da Kurtuluş Savaşı yapmaktan

vazgeçip Amerikan mandasını kabullenseydi, büyük bir olasılıkla, bugünkünden daha kötü bir durumda bulunmayacaktı...

Konuya, sınıfsal açıdan bakılırsa, Türkiye'de politik ve ekonomik gücün, bugünden daha geri sınıfların eline geçmesi mümkün değildir. Çünkü çağımızın ölçüleriyle, emperyalizmin hizmetindeki en geri güçler, ülkemiz üzerinde egemenliğini kurmuştur. «Cici demokrasi», çeyrek yüzyıllık denemenin apaçık gösterdiği üzere, ülkenin en geri güçlerini iktidara getirme aracı olmuştur.

O halde, «sonra daha kötü olur» demenin anlamı ne? Sınıfsal açıdan, bugünkünden daha kötüsü tasavvur dahi edilemez. Türkiye sınıfsal açıdan daha kötüye gidemez. Ancak şu söylenebilir: «Evet, ama hiç değilse şimdi konuşabiliyoruz, az çok rahatlıkla yazıp çizebiliyoruz, hele özerk kurumlara kapağı attıysak, hem kurulu düzenin nimetlerinden yararlanabiliyor, hem de bir rizikoya girmeden, en keskininden solculuk taslayabiliyoruz.»

İşte bu noktada sol kanat tutuculuğu başlamaktadır. Doğrusu, Demirel iktidarı, bir kısım sol çevrelere, bu iş az çok rizikolu olsa bile, boşalma olanağı sağlayarak kendi açısından, akıllıca davranmaktadır. Morrison temsilciliğinden yetişme Demirel'in, toprak ağalığından gelme Menderes'ten çok daha akıllı olduğunu teslim etmek gerekir. Ama bu noktada dahi, nisbî özgürlük havasının Demirel'i iktidara getiren güçlerin hediyesi olmadığı

açıktır. İşbirlikçi, ilkel yarı-sömürge kapitalizminin temsilcilerinin, ortaçağ kalıntısı güçlerle ittifakına dayanan bugünkü egemen sınıflar, Demirel kadar ince hesapçı değillerdir. Solun boşalma olanağını dahi ortadan kaldırmak için sabırsızlanmaktadırlar. Eğer bunu şimdiye kadar gerçekleştiremedilerse, 27 Mayıs'ı yapan güçlerden çekindiklerindendir. Nisbî özgürlük havası, gericiler koalisyonunun değil 27 Mayıs'ı yapan güçlerin eseridir.

Bir kısım sol çevreler, bu gerçeği kolaylıkla unutuyorlar: Sınıfsal açıdan en gerici bir koalisyonun ülkeyi yönetmesini, nisbî özgürlük sağlıyor gerekçesiyle ehven-i şer sayıyorlar. Nisbî bir özgürlük havasının gerçek mimarları olan 27 Mayısçı güçleri ise, bu özgürlük havasını kaldırır iddiasıyle, umacı gibi görmek ve göstermek istiyorlar.

Sınıfsal açıdan, bu sol çevrelerin büyük bir terslik içinde oldukları açıktır: İleriye açılma olanakları bulunan güçler umacı sayılmakta, daha geriye gitmek için çırpınan, tarihin çoktan mahkûm ettiği gerici güçler koalisyonu egemenliği ise, «sonra daha kötü olur» gerekçesiyle bir ölçüde meşrulaştırılmaktadır.

Sol kanat tutuculuğu bu noktada ikinci bir adım atmakta ve dostunu düşmanını karıştırarak, iktidardaki gericiler koalisyonunun uyduluğuna doğru yönelmektedir. Artık sınıfsal tahlil, tamamen bir yana bırakılmıştır. Umacı korkusunun duygusallığı, ya da zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri olanların

sol görünüşlü çıkarcılığı konuşturulmaktadır.

Gaflet ve dalâlet diye nitelemek istemediğimiz bu duygusal terslik, ya da çıkarsal sol tutuculuk, şu gerekçeyle savunulmaktadır: Bugün ortamdan yararlanarak, emekçi halkımızı bilinçlendiriyoruz.

Çok iyi, çok güzel. Bizim şikâyetimiz olsa olsa, ortamdan yeteri kadar yararlanılmadığı, meleklerin cinsiyeti üzerindeki Bizans tartışmalarını hatırlatan dostlararası anlamsız gevezelikler ve didişmelerle güçlerin israf edildiği ya da boş yere parçalandığı noktasında toplanabilir. Ne var ki, bu gerekçe sık sık, «Ancak bu ortamda biz emekçi halkımızı bilinçlendirebiliriz» demeye gelen bir biçimde kullanılmaktadır. Faşizme teşne gericiler koalisyonu, açıkça faşist bir yönetim kursa, sanki emekçi halkımızın bilinçlenmesi zınk diye duracaktır. Solcularımız sanki halkı bilinçlendirme görevlerini, gericiler koalisyonu müsaade ettiği sürece yapacaklardır. İcazetli solculuğa paydos denilince, bilinçlendirme çabası sona erecektir. Faşist bir yönetimde daha çok kurban verilmesi mümkündür; fakat gericilerden icazet beklemeyen devrimcilerin mücadelesi herhalde devam edecektir.

Faşist bir ortam, Türkiye şartlarında daha hızlı bir bilinçlendirme mi sağlar, yoksa bilinçlendirmeyi yavaşlatır mı? Bilemeyiz. Her ikisi de mümkündür. Ama Türkiye şartlarında faşizmin bilinçlenmeyi yavaşlatacağı hiçbir zaman önceden kesinlikle söylenemez. Türkiye bugün,

ilkel yarı-sömürge kapitalizmi, üretici güçlerin gelişmesini gerçekleştiremediği, feodal kalıntıları tasfiye edemediği için bir bunalıma doğru sürüklenmektedir. Otoritarizme kayış, hiçbir şeyi çözemeyeceği gibi, bunalımı şiddetlendirebilir. Bu nedenlerle, Türkiye şartlarında, faşizm gelir korkusunun bazı sol çevreleri gerici güçler koalisyonunu «ehven-i şer» saymaya yöneltmesi, tutucu bir eğilimdir.

Gerici güçler koalisyonundan daha gerisi düşünülemez. Umacı diye görmek ve gösterilmek istenen güçlerin ise, ileriye açılma olanakları vardır. Gericiler koalisyonunun, feodalizm artığı gerilik kaynaklarını kurutmakta ve üretim güçlerini geliştirmekteki aczi, bu güçleri sola itmekte ve onları gericiler koalisyonunun karşısına dikmektedir. Devrimcilik, faşizm korkusuyle bu gelişmeleri görmezlikten gelmek değil, tam tersine, bu gelişmeleri hızlandırmaya koşulmaktır.

Türkiye'de önümüzdeki yıllarda çok şeyler olacaktır. Fakat herhalde bugünkünden daha kötü bir şey olmayacaktır.

XIV

YUNAN CUNTASI VE TÜRKİYE

Türkiye'de de Yunanistan tipi tutucu bir cuntanın kurulabileceğini korkuyla düşünen aydınlarımızın sayısı az değildir. Oysa, Türk Ordusunun tarihsel geleneği ve yapısı bir yana, ekonomik şartlar da buna engeldir. Şu anlama ki, Yunanistan'daki ekonomik şartlar, âsayişi koruyabildiği sürece, tutucu iktidarlar için son derece elverişlidir. Hattâ solcu bir iktidarın Yunanistan'da dikiş tutturamayacağı ileri sürülebilir. Türkiye'de ise, ekonomik şartlar tutucu iktidarları kısa sürede yıpratmaktadır. Ülkenin köklü dönüşümlere ve devrimci iktidarlara kesinlikle ihtiyacı vardır. Türkiye'de ancak devrimci iktidarlar uzun süre iktidarda tutunabilmeyi ümit edebilirler.

Yunanistan, Batı ekonomisinin artık bir «sayfiye şehri» hâline gelmiştir. Millî gelirin yüzde 50'si; ticaret, turizm, ulaştırma, vb. gibi hizmet kesiminden sağlanmaktadır. Tarımın millî gelirdeki payı yüzde 19'a düşmüştür. İmalât sanayiinin payı ise, yüzde 20'dir ve geniş ölçüde milletlerarası dev

tröstlerin kontrolu altındadır. Demek ki hizmet kesimine dayalı bir ekonomi söz konusudur.

8,5 milyon nüfuslu Yunanistan gelişmiş kapitalist ülkelerle kurduğu ilişkiler sayesinde, olanaklarının çok üstünde yaşayabilmektedir. 1969 yılında Yunanistan'ın ithalâtı, ihracatından 888 milyon dolar fazla olmuştur. Başka bir deyişle bu ufak ülkenin ekonomisi 888 milyon dolar tutarında dış kaynaktan yararlanabilmiştir. Nüfus itibariyle Yunanistan'ın dört katı olan Türkiye, böyle bir olanaktan yoksundur. Yunanistan ise, çok geniş dış gelirlere sahip bulunduğundan olanaklarının çok üstünde yaşayabilmektedir: Yunan ticaret filosu, 1969 yılında 242 milyon dolar döviz getirmiştir. Türkiye ise, navlun için dışarıya on milyonlarca dolar döviz ödemektedir. Turizmden Yunanistan'ın 1969 yılı kazancı 150 milyon dolardır. Türkiye'de ise turizm hâlâ getirdiğinden çok döviz götürmektedir. Yurt dışındaki Yunanlılar 1969 yılında 267 milyon dolar döviz göndermişlerdir. Türkiye ise 150 milyon dolar işçi dövizi elde etmektedir.

TÜRKİYE'DE DEVRİMCİLİK...

1969 yılında Yunanistan'a net sermaye girişi 314.6 milyon dolar olmuştur. 1969 sonunda giriş müsaadesi verilen yabancı sermaye 1 milyar 230 milyon doları bulmuştur. Onasis ve Niarkos, 800 milyon dolar yatırım yapma konusunda hükümetle anlaşmışlardır. Birçok

Amerikan şirketi, Yunanistan'da geniş yatırımlara hazırlanmaktadır. Türkiye'ye gelen yabancı sermaye ise, çok sınırlı miktarda kalmıştır. Hattâ son yıllarda yabancı sermaye, getirdiğinden çok daha fazla döviz götürmeye başlamıştır. Türkiye ancak işçi dövizleri ve haysiyet kırıcı, ağır şartlı dış borçlarla, zorunlu ithalât ihtiyacını kısmen karşılayabilmektedir. Borçların taksit ve faizleri, her yıl sağlanan yardım miktarına yaklaşmıştır. Ancak işçi dövizleri, dış ticaret tıkanıklığı yüzünden ekonominin tam bir bunalıma sürüklenmesini önlemiştir. Ama yine de döviz sıkıntısı ekonomiyi fena halde etkilemektedir. Yalnız bu dış ticaret dar boğazını kaldırmak için dahi, Türkiye'nin tarım ve sanayi alanında köklü devrimler yapması, ülkenin ekonomik yapısını devrimci bir eylemle kısa sürede değiştirmesi gereklidir. Öte yandan pek yakında şehir nüfusu 25 - 30 milyona çıkacak olan Türkiye'nin bu insanlara iş, mesken ve gıda sağlayabilmesi de devrimci bir düzen değişikliğini zorunlu kılmaktadır.

Devrim bu ölçüde zorunlu hâle gelen bir ülkede, değişme, tutucu bir dikta ile uzun süre durdurulamaz. Tutucu diktalar, çabuk yıpranmaya ve tepetaklak yuvarlanmaya mahkûmdurlar.

YUNANİSTAN'DA TUTUCULUK...

Yunanistan'da ise durum farklıdır: Nüfusu yüzde 1 civarında artan 8,5 milyon nüfuslu komşu ülkeye turizm, gemicilik, muhacir dövizi

ve yabancı sermaye yoluyla yılda 1 milyar dolar civarında para girmektedir. Bu para bir refah görüntüsü yaratmakta, millî gelir yılda ortalama yüzde 5 ilâ 6 oranında artmaktadır. 1969'da millî gelir artışı yüzde 8,3'tür. Adam başına millî gelir 1966 yılında 732 dolar iken, 1969'da 800 dolara çıkmıştır. Gelir dağılışında büyük adaletsizlikler olmasına rağmen, bu gelişmeden herkes az çok pay almaktadır. Yunanistan büyük bir ihtimalle, ekonomisi önemli bir sarsıntıya uğramadan 1984 yılı sonunda Ortak Pazar'a tam üye olabilecektir.

Yunanistan'da Cunta'nın görevi dışa bağlı bu düzenin bekçiliğini yapmak ve asayişi sağlamaktan ibarettir. Yeniden parlamentoculuğa geçilse de, sivil iktidar, aynı görevleri yerine getirecek ve görünüşe göre tutucu nitelikte olacaktır. Refahı dışa bağlı Yunanistan'da sol ve devrimci bir iktidarın iş başına gelebilmesi, çok zayıf bir ihtimal sayılabilir. İş başına gelebilse dahi, programını uygulamaya kalktığı takdirde, bugünkü refahı sağlayan dış kaynaklar kuruyabilir ve bunun ülkede yaratacağı geniş hoşnutsuzluk karşısında devrimci parti iktidardan düşebilir ya da programını uygulamaktan vazgeçebilir.

Demek ki, Yunanistan'ın şartları, tutucu iktidarlara elverişli düşmektedir. Türkiye'de ise, ekonomik şartlar, devrimci bir düzen değişikliğini zorunlu kılmaktadır. Ekonomik şartları ve bunun yarattığı devrimci potansiyeli hesaba katmadan, iki ülke arasında yapılan bir benzetme aldatıcı olmaktadır.

XV

AŞIRI UÇLAR

Tutucu egemen sınıfların pek sevdikleri bir klişe, bugünlerde yeniden sık sık kullanılmaya başlandı: «Aşırı sağa da, aşırı sola da karşıyız.»

Sağ'ın tutuculuk, sol'un devrimcilik olduğunu bilen devrimcilik iddiasındaki bâzı çevreler dahi, bu klişeyi düşünmeden kullanıyorlar: «Aşırı sağa da, aşırı sola da karşıyız.»

Bırakalım aşırı sağı bir yana, nedir bu «aşırı sol» denilen umacı? İşte bu belli değil. Egemen sınıflara göre, bugünkü kokuşmuş, bozuk düzeni ileri yönde değiştirmek isteyen ve Atatürk'ün tam bağımsızlık özlemini dile getiren herkes aşırı solcu, ya da komünist. Bunların gözünde Ecevit solcuları bile komünist...

Ecevit solcularına gelince, bunlar için, düzen değişikliğinden yana olan, fakat «*ci-ci demokrasi yoluyle düzen değiştirilemez*» diyen herkes ya faşist, ya da komünist...

Kısaca, ülkemizde aşırı solculuk her niyete kullanılan karmakarışık bir kavram. Nerede başladığı, nerede bittiği meçhul. Belli bir doktrinin adı değil, bir küfür, bir suçlama ve karalama aracı.

Egemen sınıfların maksadı da zâten bu: Egemen sınıflar, devrimci cepheyi parçalamak, devrimcileri geriletmek ve birbirlerine düşürmek için bu silâhtan yararlanıyorlar ve doğrusu hayli de başarı sağlıyorlar. Altı yıl kadar önce, Türk-İş Genel Sekreteri dış ticaretin devletleştirilmesini istemişti. Devletin en yüksek mevkilerinde bulunan kişiler, dış ticaretin devletleştirilmesine «Bu, komünistliktir» gerekçesiyle karşı çıkmışlardı. 1970 yılında «Dış ticaret devletleştirilmelidir» diyen kişi eğer Hava Kuvvetleri Komutanı olmasaydı, benzer suçlamalar tekrarlanabilecekti.

Bu nedenle, devrimciyim diyen kişi, tutucu çevrelerin kendi çıkar düzenlerini sürdürmek için icat ettikleri klişelerin tuzağına düşmekten kaçınmalı, «neden yana, neye karşı» olduğunu açık seçik ortaya koymalıdır.

Biz, «aşırı sol»a karşı değiliz, ama bu vatanı bölmek ve parçalamak amacını güden her türlü kişi, örgüt ve akıma karşıyız. Topraklarımız üzerinde bir Kürt devleti kurmayı hayal edenler varsa, onlara en ön safta «dur» diyecekler arasındayız.

Biz «aşırı sol»a karşı değiliz, ama Türkiye'nin bağımsızlığına göz diken, tam bağımsızlığı reddederek Amerikan uyduluğunun yerine bir

Sovyet, bir Çin uyduluğunu getirmek isteyen ve komünist devletlerin hizmetinde çalışan her türlü kişi, örgüt ve akıma karşıyız.

Biz, Atatürk tarafından başlatılan, fakat yarıda bıraktırılan ve yolundan saptırılan ulusal kurtuluş devrimimizi, günümüzün koşullarında tamamlamak ve bütün sonuçlarıyle gerçekleştirmek istiyoruz. Ulusal kurtuluş devrimini ancak bir halk iktidarının başarıya götürebileceğini söylüyoruz. Bir halk iktidarının, toprak devrimini yaparak ve dış ticaret, bankacılık, büyük sanayi gibi ekonominin kilit noktalarını topluma mal ederek hızlı ve planlı kalkınmayı sonuçlandıracağına ve Atatürk'ün özlediği çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmış, tam bağımsız Türkiye'yi en kısa sürede kuracağına inanıyoruz.

Halkımızın iç ve dış çıkar çevrelerince sömürülmesine bir an önce son vermek için çırpınıyoruz. Bu nedenle, insanın insanı sömürmesine en radikal yollardan kesinlikle son verme amacını güden fikir sistemlerine karşıyız, diyemeyiz. Der isek, kendi kendimizle çelişkiye düşeriz, iç ve dış çıkar çevrelerinin oyununa geliriz, devrimci değil, tutucu oluruz.

Bilelim ki, «Aşırı sağa da, aşırı sola da karşıyız» idare-i maslahatçıları darbe yapabilirler, ama hiçbir zaman devrim yapamazlar...

XVI

SOYUTTAN SOMUTA!

Cici demokrasi, «Demirel kalsın mı, gitsin mi?» kavgaları içinde ömrünü tamamlamak üzere.

Bir Yahya Han formülü çıkar yol değil, Yahya Hancılar gittikçe ağırlaşan ekonomik ve toplumsal sorunlar altında kısa sürede tepetaklak gitmeye mahkûm.

Çıkar yol olarak, Mustafa Kemal tarafından başlatılan, fakat yarı yolda bıraktırılıp yolundan saptırılan ulusal kurtuluş devrimimizi, günümüzün koşullarında bütün sonuçlarıyle gerçekleştirebilecek bir devrimci iktidarın iş başına gelmesi gözüküyor.

Böyle bir iktidar, örgütlü ve bilinçli halk desteğinin yanı sıra, sağlam kadrolara sahip olduğu ölçüde başarıya ulaşabilir.

LEYLÂ AŞKINDAN HÜRRİYET AŞKINA

Türkiye, yüz elli yıla yakın süredir, bir «çağdaş uygarlık» savaşı vermektedir. Savaşın

hâlâ kazanılamayışının çok çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenlerden biri de, sistemli bir devrimci dünya görüşü çerçevesinde mevcut koşulları doğru değerlendiren ve somut çözüm yolları getiren kadroların kısırlığıdır.

Türkiye'miz, gönlündeki büyük hayallerle yaşayan, gerçeklere gözü kapalı devrimci aydınların ayaklarının yere basmayışından çok çekmiştir.

Büyük vatansever Namık Kemal, Fuzuli'nin soyut bir «Leylâ»ya sarılışına benzer biçimde, kurtuluşu «hürriyet»te bulmuştur. Fuzuli Leylâ'ya, Namık Kemal 'Hürriyet'e âşık olmuştur.

Namık Kemal nesli, «Hürriyet»in vatanı kurtaracağına inanmıştır. Hürriyet'in somut biçimini de, Batı tipi demokratik bir Anayasada görmüşlerdir. «Anayasa gelsin, Türkiye kurtulacaktır» inancıyle, genç subaylar ve aydınlar harekete geçmişlerdir. Abdülaziz'i taht-tan indirmişler, Abdülhamit'li Anayasa düzenini kurmuşlardır.

Abdülhamit, Anayasayı rafa kaldırınca, devrimci genç subay ve aydınlar otuz yıl süreyle, bu Anayasayı raftan indirmek için mücadele vermişlerdir. O günlerin devrimci yüzbaşısı İsmet İnönü, hatıratında bu inancını şöyle anlatıyor:

«Her derdin devasının Anayasa olduğu içimizde iman hâlinde yerleşmişti... İhtilâl olduğu zaman, her şeyin o kadar kolay düzeleceğine inanıyorduk ki...»

YÜZ YILLIK AYDIN UYKUSU

İkinci Meşrutiyet günlerinde, devrimci aydınların böyle düşünmesi doğal karşılanabilirdi. Fakat Atatürk'ün devrimci gerçekçilik yıllarından sonra, İkinci Dünya Savaşı'nın sıkıntıları ve dış politika kuşkuları üzerine, Milli Şef İnönü, çıkış yolunu yine 1908'in fikirlerine dönmekte aradı. Aydınlarımızın hemen hepsi, hürriyet ve demokrasinin Türkiye'yi kurtaracağını haykırmaya başladılar.

Hürriyet ve demokrasi geldi. Fakat gelen düzen, aydınlarımızın hayallerindeki düzene pek az benziyordu. Bunun üzerine kabahati zavallı Menderes'te ve teminatsız 1924 Anayasasında buldular.

Yeniden İsmet Paşa'nın liderliğinde, devrimci aydınların katıldığı bir «hürriyet mücadelesi» başladı. Bu kez, «dört başı mâmur bir Anayasa» deniliyor ve bunun bütün dertlerimize devâ olacağı ileri sürülüyordu.

1877'de ve 1908'de olduğu gibi 27 Mayıs 1960'da da devrimci subaylar, aydınlarımızın kurtuluş reçetesini gerçekleştirmek üzere harekete geçtiler. «Dörtbaşı mâmur» sayılan bir Anayasa yaptılar.

UYANIŞ YILLARI

27 Mayıs sonrası dönem, yüz yıla yakın süren bir fikir kısırlığından sonra, aydınlarımız

için uyanış yılları oldu. Temeldeki sorunlar üzerinde düşünülmeye, araştırmalar ve yayınlar yapılmaya başlandı. Marksizme ilk kez geniş ölçüde ilgi duyulması, fikir hayatımızı zenginleştirdi. Türkiye, fikir planında en verimli bir döneme girdi. «Hayta» denilen birçok üniversite öğrencisi, yaşlı başlı hocalarını okutacak bir fikir düzeyine erişti.

Kurtuluş, artık Namık Kemal'in soyut «Hürriyet»inde değil, «Proletarya»da aranıyor, «*Proletarya Türkiye'yi kurtaracak*» deniyor.

SORUNLARDAN KAÇIŞ

Aydınlarımızın, hayli geç de olsa, proletaryayı keşfetmeleri, çok olumlu bir gelişme. Çağımızda siyasî bilinç kazanmış, örgütlü bir proletaryanın, köklü toplumsal dönüşümlerde temel güç olduğu açık. Aydınlarımızın, proletaryayı örgütlendirme ve bilinçlendirme yolundaki çabaları, övülecek çalışmalar. Fakat bu noktada da, proletarya gerçeğinden koparak soyut bir proletarya edebiyatına saplanma tehlikesi ortaya çıkıyor.

Proletarya ile en ufak bir bağlantısı olmayan birçok aydınımız, Fuzulî'nin soyut «Leylâ»sı, Namık Kemal'in soyut «Hürriyet»i gibi soyut bir «Proletarya» sevdasının şampiyonluğunu yapıyorlar. «Proletarya Türkiye'yi kurtaracak» diyorlar ve «Proletarya Türkiye'yi kurtarana kadar ne yapacağız?» deyince, du-

dak büküp geçiyorlar. «Proletarya öncülüğü olmadan, hiçbir ilerici adım atılamaz» görüşünü savunarak entellektüel tembelliklerine bir gerekçe buluyorlar.

Bu görüş doğru bile olsa, proletarya iktidarı, Türkiye'nin gittikçe ağırlaşan sorunlarını bir mucizeyle çözüverecek midir? Dış ticaret açığı kendiliğinden kapanacak, işsizlik sona erecek ve ülke bir çırpıda sanayileşecek midir?

Bugün bütün devrimciler «Tam bağımsızlık» istiyorlar, fakat tam bağımsızlık demek, Türkiye'nin kendi kaynaklarıyle yılda en azından 1 milyar dolar sağlaması demektir. Bu gerçekleştirilmedikçe «tam bağımsızlık» iddiaları bir edebiyattan ibaret kalmayacak mıdır?

Bu nedenle, devrimci aydınlarımızın yalnızca proletarya türküleri söylemekle yetinmeyip, devrimci iktidarların somut sorunlarına eğilmelerini ve çözüm yolları getirmelerini beklemekteyiz. Fakat öyle görünür ki, aydınlarımızın sorunlarımıza somut çözümler getirmekteki ilgisizliğinin bedelini, Türkiye bir kez daha hayli pahalı ödeyecektir.

XVII

BİR ULUSAL SAVUNMA STRATEJİMİZ YOK...

Çok acıdır ama, bugün ülkemiz bir ulusal savunma stratejisinden yoksundur. Bir Nato stratejisi vardır, fakat bir ulusal strateji yoktur!...

Peki, Nato stratejisi, Türkiye'ye yeter güvenlik sağlamakta mıdır? Nükleer silâhlarla topyekûn mukabele günlerinde dahi, Türkiye yeter güvenlikten yoksundu. Nato'nun 1967 yılında kabul ettiği «esnek mukabele stratejisi» ile bu güvenlik daha da azalmıştır.

Bu hayatî konuda, resmî Batı kaynaklarına dayanarak yapılan iki incelemede ileri sürülen görüşleri aktarmakla yetinelim:

İlk inceleme, askerî yardım programlarında görev almış James Madison Garett III'ün Türk ve Amerikan askerî makamlarıyle konuşarak ve ABD resmî belgelerinden yararlanarak Colombia Üniversitesi'nde verdiği doktora tezidir. «*ABD Dış Politikasının Bir Aracı Olarak Türkiye'ye Yapılan Yardım, Özellikle Askerî Yardım*» adlı doktora tezinde şu görüşler ileri sürülmektedir:

JAMES MADISON GARETT'İN TEZİ

Sovyetler Birliği'nin uygun göreceği hemen her tip hücuma karşı Türkiye zayıf durumdadır. Sovyet füzelerine karşı uygun bir savunma yoktur.

Bununla birlikte, Türkiye'nin stratejik zayıflığını, ülkenin basit bir tarım ekonomisine dayanan toplumsal yapısı bir ölçüde gidermektedir. Türk köylerini güdümlü füzeler ve büyük bombardıman uçaklarıyle bombalamanın anlamı yoktur. Fakat birkaç hidrojen bombasının radyoaktif serpintileri dahi, halkın büyük kısmını yok edebilir. Halen hava hücumlarına karşı Türkiye'nin tek savunmasını, Batı ittifakının caydırıcı etkisi teşkil etmektedir.

SOVYETLER DOĞUDAN GELİR Mİ?

Türkiye, Kuzey Doğu'da Sovyetler'le ortak bir sınıra sahiptir. Fakat öteki yerlerden gelecek tehlikeye nazaran, Doğu'dan gelecek tehlike, muhtemelen daha az ciddîdir. Sınırın Sovyet bölgesindeki Kafkas dağları çok yüksektir, haberleşme ve ulaşım olanakları zayıftır. Türk tarafında, arızalı dağlar arasında, büyük çapta asker geçişine elverişli yalnız iki geçit vardır. Bunlar Kars - Erzurum geçiti ile Van gölünün kuzey ve batısındaki boğazdır. Her iki geçit de nispeten dardır, nüfus seyrektir, ulaşım olanakları sınırlıdır ve bölge batıdaki ticarî, sınaî ve idarî merkezlerden uzaktır.

Irak sınırına doğru güneydeki arazi düzdür. Fakat Sovyetler'in buradan gelebilmeleri, İran ve Irak gibi iki ülkeyi aşmalarını gerektirmektedir. Sovyet liderlerinin, Kuzey-doğu Türkiye'yi sürpriz istilâsı düşünülebilirse de, Türkiye'nin dikkatini başka yerlerde planlanan taarruzlardan uzaklaştırmak için doğuda bir şaşırtmaca hareketi yapılması ihtimali daha kuvvetlidir.

TRAKYA'DAN SALDIRI KOLAY

Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan'la komşu olduğu Trakya'da bir taarruza karşı daha zayıftır. Arazi düzdür ve zırhlı birlikler tarafından kullanılmaya elverişlidir. Balkanlar'da kara ve demiryolu ulaşımı, Kafkasya'ya nazaran daha gelişmiştir. Bundan başka Avrupa Türkiye'sindeki âni hareket, Türk kuvvetlerini, Boğazları aşıp Anadolu'ya çekilmeye vakit bulamadan, tuzağa düşürmekte başarı sağlayabilir. Batıdan bir istilâ, doğudaki gibi dağlık bir arazide bir geçit aşma güçlükleri olmadan geniş nüfus merkezlerine yaklaşma avantajına sahiptir. Boğazlar bir engel teşkil edebilirse de, Boğazların aşılması doğu engelini geçmekten daha az güç olabilir.

DENİZDEN İSTİLÂ TEHLİKESİ

Türkiye ayrıca Karadeniz'den bir istilâya zayıftır. Çıkartmaya en elverişli arazi, İstanbul Boğazının 60 - 70 mil doğusuna kadar uzanan

sahilidir. Sovyetler'in, ya da Sovyet uydusu bir devletin İstanbul Boğazının doğusundaki sahile önemli miktarda kuvvet çıkararak ve bu kuvvetleri batıya doğru ilerleterek, Trakya'daki Türk kuvvetlerini tecrit etmesi ve Boğazları aşma külfetinden kurtulması mümkündür. Böyle bir hareketin, bir dereceye kadar sürpriz etkisi yaratması düşünülebilir. Zira bu kuvvetler, çıkartmadan ancak birkaç saat önce saptanabilirler. Hangi körfezlere çıkacakları ise önceden kestirilemez. Bu planı izleyen istilâcıların ayrıca, Karadeniz'de mevcut geniş Sovyet gemi kapasitesinden yararlanma ve böylece kara taşıma olanaklarını takviye etme gibi ek bir avantajları daha vardır.

HAVADAN İSTİLÂ

Ukrayna'daki üslerden hareketle, Türkiye'nin her bölgesi havadan istilâya açıktır. Geniş ölçüde havadan indirmelere en elverişli yer, Asya Türkiye'sinin batısındaki Anadolu düzlüğüdür. Havadan istilâ özellikle rizikolu bir harekâttır. Pek az havadan istilâ başarılı olmuştur. İndirme için hava kontrolünü kazanma ve elde tutma, kuvvetleri takviye ve ikmali sağlama gereklidir. Hava ikmal yolları ise kötü hava şartlarına ve hasmın harekâtına karşı zayıf durumdadır. İlk indirilen küçük ve dağınık kuvvetler, hemen görülürse kolayca yokedilebilir. Toplu haldeki büyük kuvvetler ise, atom

hücumu dahil, her türlü hücuma zayıftır.

MUHTEMEL TAARRUZ PLANI

Türkiye'ye karşı girişilecek bir taarruzda mantıken en kuvvetli ihtimal şudur: Zırhlı, motorlu ve piyade birlikleri bütün Avrupa Türkiye'sini ele geçirmek ve orada Türk kuvvetlerini yoketmek amacıyle Trakya'dan harekete geçeceklerdir. Türk kuvvetlerinin Anadolu'ya çekilmesini önlemek ve başlıca sanayi, haberleşme ve nüfus bölgelerini işgal etmek için İstanbul Boğazının doğusunda denizden bir çıkartma bu harekâtı tamamlayacaktır. İstilâ, daha önce doğuda bir aldatmaca hücumu ve havadan bir indirme ile başlatılabilir. Havadan indirme, haberleşme merkezlerini ve başka önemli noktaları ele geçirmek, bunların tahribini önlemek, Türk ihtiyat kuvvetlerinin ve ikmal kaynaklarının hareketini bozmak gibi amaçlar güdebilir. Hava bombardımanlarına ve füzelere, panik yaratmak, ikmal kaynaklarını yoketmek ve haberleşmeyi engellemek için başvurulabilir. Türkiye'ye askerî yardım programına bu tehditlere karşı koyabilmesi için başlanmıştır.

Türkiye, güneyde Irak ve Suriye'den de istilâya açıktır... Fakat her iki ülke de ciddî bir askerî tehlike teşkil etmekten uzaktır. Büyük bir devletin ajanı olarak ve önemli miktarda askeri yardım elde ettikten sonra ancak, Arap komşuları Türkiye için bir tehlike teşkil edebilirler.

TÜRKLER, TEHLİKEYİ DOĞUDAN BEKLER...

Türkiye'nin stratejisi, doğudaki vadilerin statik savunmasına dayandırılmıştır. En son Rus ve Türk kuvvetleri bu bölgede savaşmışlardır. Türk'lerin çoğu, ülkelerinin Sovyetler Birliği'yle yalnızca doğuda ortak sınırı bulunduğunu akıllarından silememişlerdir. Statik savunma, Türk askerî güçlerinin hareket kabiliyeti olmayışı gibi nedenlerin sonucuydu. Geçmişteki Türk politikası, istilâcılar daha çok yararlanır endişesiyle bu bölgedeki ulaştırma olanaklarını geliştirmekten kaçınmak olmuştur.

TRAKYA'DA ESNEK SAVUNMA

Türk askerî plancıları, ülke, Bulgaristan tarafından bir hücuma uğrarsa, Trakya'yı terk etmek zorunda kalınabileceğini eskiden beri düşünmüşlerdir. Bu düşünce tamamen bırakılmamakla birlikte, değişmiştir. Amerikalıların tavsiyelerinin etkisiyle, Türk stratejik görüşleri geniş ölçüde yenilenmiştir. Kuvvetlerin hareketliliği görüşü, eski statik görüşün yerini almıştır. Hareketlilik, yokedilmeyi önlemek için hasmın kuvvetli saldırılarında geri çekilmek ve saldırı hızını yitirince bir karşı taarruz için kuvvetleri saklamak gibi esnek savunma olanağını sağlamaktadır. Bu nedenle, Trakya'da Bulgaristan tarafından gelebilecek bir istilâ hareketini yavaşlatmak ve savaşarak geri çekilmek için, büyük ölçüde kuvvet bulundurulmaktadır.

Türkiye, halen üç kara ordusuna sahiptir. Üçüncü Ordu, doğuda karadan bir saldırıya karşı savunmayı sağlamakla yükümlüdür. Biraz daha küçük olan Birinci Ordu, Trakya'dadır. Altı tümenden fazla kuvveti olan İkinci Ordu, ülkenin merkezine yerleştirilmiştir. Bu kara orduları pek az stratejik hareketliliğe sahiptir. Başka bir deyişle, bütün bir ordu, ötekini desteklemek üzere harekete geçirilemez. Ancak İkinci Orduya bağlı tümenler, öteki iki ordudan gerekeni takviye için harekete geçmekle yükümlüdür.

Büyük çapta bir Sovyet taarruzu karşısında, geri çekilmelerinin imkânsız olabileceği bilindiği halde, Trakya'da büyük kuvvetler bulundurulmaktadır. Sovyet Kara Kuvvetlerinin, Birinci Ordunun Boğazların gerisine çekilmesini engellemesi muhtemeldir. Ne var ki, Trakya'nın savunulmasından kaçınılması, Balkanlar'daki Sovyet uydusu devletlere ait kuvvetlerin, kolayca istilâsına bölgeyi açık bırakır. Trakya'yı elde tutmak amacıyle savunma ise, Yunan ve Yugoslav desteği varsayımına dayanır. Fakat çeşitli antlaşmalara rağmen, böyle bir desteğin gelmesi ihtimali çok zayıftır.

Sovyetler'in hak iddia ettikleri Kars ve Ardahan'da bir tümen tutulmaktadır. Türk - Irak sınırında bir miktar kuvvet bulundurulmaktadır. Ne İran, ne de Irak, dost bile olsalar, güneye doğru bir Sovyet harekâtında Türkiye'ye güvenlik sağlayacak güçte değildirler.

Doğuda, Trabzon'dan Erzurum ve Van gö-

lüne kadar uzanan müstahkem bir savunma hattı vardır. Trakya'da da, 1930 yıllarında Almanların yardımıyle, İstanbul'dan başlayıp Avrupa Türkiye'sinin ortasından geçerek Yunan sınırına kadar uzanan bir savunma hattı inşa edilmiştir.

Amerikan basınında çıkan, takviye edilmiş Türk zırhlı ve motorlu güçlerinin Sovyetler'in öteki Orta Doğu ülkelerindeki muhtemel harekâtına karşı tehdit teşkil edeceği yolundaki haberlerin gerçekle pek az ilgisi vardır. Zira Türkiye'nin zayıf stratejik durumu, Sovyetler Birliği'yle bir savaş halinde kuvvetlerinin kendi sınırları dışında kullanılmasına pek imkân vermez.

ASKERÎ YARDIMIN AMACI

Türkiye'ye yardıma, ABD'nin genel güvenlik çıkarlarını kollamak için girişilmiştir. Sovyet baskısı altındaki bir ülkeye geniş çapta askerî ve iktisadî yardım getirerek ABD, Türkiye ve Orta Doğu'nun güvenliğiyle ciddî olarak ilgilendiğini bütün dünyaya göstermiştir. Bir Sovyet tecavüzüne karşı bölgeyi korumakta servet, prestij ve kudretini koyduğunu belli etmiştir. Türkiye, Sovyet bölgesinin sınırındaki ülkelerden biridir. ABD, Sovyetler'i mevcut sınırlarında tutmak için, Türkiye'nin askerî gücünü artırmak, ekonomisini geliştirmek ve politik istikrarını sağlamak yoluna gitmiştir. Türkiye'ye yardıma girişirken ABD Hükümeti, tam gerçek-

leşmese bile, birçok Orta Doğu ülkesini birarayа getirebilecek bir bölgesel güvenlik iktifakı yolunu açmak istemiştir. Programın başlangıçtaki bir amacı olmasa bile, sonraki gelişmelerin doğrulayacağı üzere, Türkiye ve Yunanistan'a yardım programı, Nato'nun Orta Doğu'da güney ve doğuya genişlemesine imkân vermiştir.

TÜRKİYE BİRKAÇ GÜN DAYANSA YETER

General Aloe'nin belirttiğine göre, politika planlayıcıları düşünmüşlerdir ki, *genel bir savaş halinde, Orta Doğu'daki bir Sovyet ilerlemesinin, sadece birkaç hafta, hattâ birkaç gün geciktirilmesi, Türkiye'ye yapılan askerî yardımın bedelini karşılamaya yeterlidir.* Açıkça söylenmemekle birlikte, bu görüş muhtemelen şu varsayıma dayanmaktadır: Sovyet kuvvetlerinin Türkiye'yi çiğneyip geçmesi için harcayacağı zaman zarfında, Sovyetler Birliği'nin stratejik bombardımanı kesin bir rol oynayabilecek ve Sovyet Hükümeti Orta Doğu bölgesini ele geçirmekten vazgeçebilecektir. Bununla birlikte, Sovyetler Birliği bölgeye sağlam biçimde yerleşince, onu oradan geri çıkartmak son derece güç olabilir.

1957 yılında Senato özel komisyonunda eski Büyük Elçi Norman Armour, Türkiye'ye yardımın çeşitli stratejik amaçlarının bütün durumlarda ne açıkça tanımlandığını, ne de bu amaçlar arasındaki ilişkilerin tam tanındığını söylüyordu: «ABD askerî yardımının açıkça

belirtilen bir amacı, Orta Doğu'nun savunmasında Türkiye'ye yardım etmektir. Bunun ne anlama geldiğini anlamak güçtür. Bu amaç, Sovyetler'i saldırıdan caydırma amacından ne ölçüde ayrılmaktadır? Hiçbir saldırı olmadan, örneğin Suriye ve Mısır'a Sovyetler nüfuz etse, bu amaç nasıl gerçekleştirilecektir?

Türkiye Nato'nun güney kanadıdır. Türkiye'nin ötesinde İran vardır. Türkiye, Nato ve Bağdat paktları üyesi olarak Asya ve Avrupa arasında bir bağ sayılmıştır. Bir anlama bu bağı güçlendirmek, ABD askerî yardımının amacıdır. Fakat bu 'bağ stratejisi'nin pek fazla geliştirildiğinin belirtileri yoktur. Örneğin Türkiye, kendisi bir saldırıya uğramadığı halde, İran gibi bir Bağdat Paktı komşusunun savunmasına giderse, bu durumda Nato'nun Türkiye'ye yardımını öngören hiçbir plan yoktur. Öte yandan, Türkiye'nin İran'a böyle bir yardım getirebilmek için askerî açıdan ne ölçüde hazırlıklı bulunduğunu söyleyebilecek durumda değiliz. Başka bir deyişle, ABD, Nato ve Bağdat Paktı ülkeleri bir anlaşmaya varıp, daha koordine bir eyleme girişmedikçe, bu bağ stratejisinin yürütülmesi çok güçtür, hattâ imkânsızdır.»

TÜRKİYE Mİ SAVUNULACAK, ORTA DOĞU PETROLÜ MÜ?

Askerî yardım programı yoluyle, ABD ve Türk Hükümetlerinin gerçekleştirmek istediği amaçlar, birbirlerine aykırı değilse de, aynı de-

ğildir. Amaçlarındaki farklılık ile ortak amaçlara her iki hükümetin verdiği önemdeki farklılık, programın geliştirilmesi sırasında zaman zaman çatışmalara yol açmıştır. Programın yürütülmesini maddî bakımdan etkilememekle birlikte, iki hükümetin görüşlerinde, ağırlığın nereye verileceği bakımından iki temel ayrılık vardı: Bunların ilki, *Türk Hükümetinin baş amacının tabiatıyle, Türkiye'nin savunulması olmasıydı. ABD için ise, Türkiye'nin savunulması ikinci derecede önemli bir konuydu. Türk Hükümeti, Sovyet saldırısına karşı, başarılı savunmada mümkün olan en geniş ölçüde kesinliği sağlamak için, ittifak garantileri, askerî ve iktisadî yardım isterken, ABD Hükümeti yalnızca Orta Doğu'ya Sovyet nüfuzunun sızmasını mümkün olan en ucuz maliyetle engelleme çabasındaydı.* Sonuç, Türk Hükümetinin devamlı, ABD'nin vermeye hazır olduğundan çok daha büyük ölçüde yardım talebinde bulunması oldu. Kongre tahsisatıyle sınırlı bulunduğundan, yardımın miktarı Türk Hükümetinin değil de, Amerikan Hükümetinin görüşlerine yakın gerçekleşti.

İkinci temel görüş ayrılığı, Türk Hükümeti, her şeyden önce, ülkenin savunmasıyle ilgiliyken, ABD'nin hiç değilse programın ilk yıllarından sonra, Orta Doğu savunmasının bir parçası olarak Türkiye'nin savunmasıyle ilgilenmesinden doğuyordu. Ayrıca ABD, Türkiye'nin Nato'ya girişinden sonra, Sovyetler Birliği'ne karşı bir bütün teşkil eden Batı savunmasının kanattaki parçası olan Türkiye'yle

ilgilenmekteydi. *Bu nedenle, bir genel savaş halinde, Amerikan Hükümeti, Doğu ve Orta Anadolu'nun büyük kısmının Sovyet işgali altına düşmesini, daha büyük bir hoşgörürlükle kabul edebilirdi. Türk Hükümeti ise, geçici bir süre için bile olsa, Türk arazisinin büyük bir kısmının kaybedilmesini ve milyonlarca Türk'ün Sovyet işgali altında kalmasını ulusal bir felâket saymaktaydı.*

NATO, «ANADOLU'YU BIRAKIN, BOĞAZLARI SAVUNUN» DİYOR...

Türkiye'nin savunması, Batı Avrupa'nın savunmasıyle irtibatlı olarak ele alınmaya başlandığında, Nato stratejik plan yapıcıları, Türkiye'nin genel savunmaya en büyük katkısının Boğazların savunması olduğunu kararlaştırmışlardır. Türkiye ise, Trakya ve Boğazlardan önce, başkentin ve nüfusun en büyük kısmının bulunduğu Anadolu'nun savunmasını nispeten daha önemli saymıştır. Bu görüşün sonucu, Türk Hükümeti savunma için esas itibariyle Kara Kuvvetlerine dayanmayı tercih etmiş, Hava ve Deniz kuvvetlerine destek güç olarak önem vermiştir. Bu görüş, müttefiklerinin kara kuvvetlerini geliştirmesini uygun bulan ve gerekirse ABD deniz ve hava güçleriyle desteklemeyi öngören ABD Hükümetinin görüşüne tamamen aykırı değildi. Bununla birlikte, Türk Hükümetinin kara kuvvetlerini tercihi, ABD danışmanlarına göre, Türk ekonomisinin olanaklarının üstünde ve askerî ihtiyaçların gerektirdiğinden daha bü-

yük bir kara kuvvetinin bulundurulmasına yol açtı. Türkiye, yıllar boyunca ABD'nin desteklemeyi reddettiği tümenleri muhafaza etti.

TÜRK TÜMENLERİNİN NATO'YA DEVRİ

Amerikan Askerî Yardım Heyeti'nin (JAMMAT), Türk ve Yunan kuvvetlerini kontrol için İzmir'de kurulan Nato karargâhıyla resmî bir bağlantısı yoktu. Bununla birlikte, JAMMAT Başkanının teşebbüsüyle, iki teşekkül arasında irtibat kuruldu. Nato temsilcileri Lizbon konferansında Türk Kara ve Hava kuvvetlerinin Avrupa'daki Müttefik Kuvvetleri Başkomutanlığı (SACEUR) emrine verilmesi hususunda anlaştılar. Deniz Kuvvetleri ise Türk kontrolunda kaldı. Türk kuvvetleri hemen Nato stratejisine entegre edilmedi. Fakat 1953'te Uluslararası Güvenlik işleriyle görevli Savunma Bakanı yardımcısı Frank Nash, Türk tümenlerinin SHAPE kumandanlığı emrinde olduğunu ve SACEUR'un bu kuvvetlerden istediği gibi yararlanabileceğini açıkladı. Bununla birlikte, General Aloe'nin söylediğine göre, Türk Ordusunun SACEUR'un öngördüğü biçimde kullanılma ihtimali zayıftır. Zira Türk Genelkurmayı, bunu Türkiye'nin güvenliği açısından tehlikeli sayabilir.

TRAKYA, BOĞAZLAR, ANADOLU

Modernleştirilmiş Türk Ordusunun büyük ölçüde artan ikmal sorunları, birçok bakımdan yeni taktik ve stratejik sorunlar ortaya çıkardı. Örneğin, savaşta Birinci Orduyu desteklemek

üzere gerekli ikmal malzemesi Trakya'da stok edilirse, bir malzeme daha savaşın ilk günlerinde hasmın eline geçebilir. Öte yandan ikmal stokları Anadolu'da yapılırsa, düşmanın muhtemel hava üstünlüğü karşısında onları Boğazlardan geçirerek Trakya'ya taşımak imkânsız olabilir. Savaşta Türk kuvvetlerini koruma ve bir bütün olarak, Türkiye'nin en başarılı savunmasını gerçekleştirme bakımından en uygun strateji, Trakya'yı hafif kuvvetlerle tutmak ve esas savunmayı Boğazların güney kıyısında planlamak biçiminde gözükmektedir. Ne var ki bu, Boğazların kontrolunu elde tutmayı öngören Nato Antlaşmasının amacına aykırı düşmektedir. Öte yandan, Türk ulusal duyguları da Trakya'nın bırakılmasını kabule şayan görmeyebilir.

«ADANA'DA TUTUNURUZ!»

JAMMAT, 1950'de, 1947 yılına nazaran, Türkiye'yi çiğneyip geçmek için Sovyetler'in daha 30 tümene ihtiyacı bulunduğunu tahmin etmişti. Askerî uzman Mark W. Clark'a göre ise 1955 şartlarında bu tahmin çok iyimserdi. Temsilciler Meclisi Dışişleri Komisyonunda ileri sürülen başka bir tahmine göre, Türk kuvvetleri hiç bir yardım olmaksızın Sovyet taarruzuna karşı iki ay tek başına karşı koyabilirlerdi.

1951'de Amerikan uzmanları, Türkiye'ye karşı karadan başarılı bir saldırı için Sovyetler'in 600 bin kişilik bir kuvveti cephe hattına sürmeleri gerektiğini hesaplıyorlardı. 30 Kasım 1951'-

de *U.S. News and World Reports*, «Amerikan müşavirleri inanıyorlardı ki, Türkiye bugün Anadolu'yu savunmak için iyi durumdadır. Fakat Anadolu düşse bile, askerî gözlemciler Adana'nın elde tutulacağından emindiler» diye yazıyordu.

TÜRKİYE TEK BAŞINA BIRAKILABİLİR

Askerî yardım yoluyle geliştirilen Türk kuvvetlerinin Sovyetler'le bir savaş halinde yararlılığı üzerindeki değerlendirme, savaşın niteliği konusundaki tahminlere bağlıdır. 1955 yılında Türkiye, Sovyet taarruzuna karşı koyma bakımından 1947 yılına nazaran daha kuvvetli değildi. Hattâ Sovyet füze ve atom silâhlarının gelişmesi göz önünde tutulunca belki de daha zayıf durumdaydı.

Genellikle İkinci Dünya Savaşı'nda kullanılan kuvvetler ve silâhlarla girişilen ve yalnızca Türkiye'yi hedef alan bir Sovyet taarruzuna karşı, müttefikler klasik hava ve kara kuvvetleri göndererek yardımına gelse dahi, Türkiye birkaç haftadan fazla dayanamaz. Türkiye'nin başarılı bir savunması, müttefiklerinin öteki cephelerde geniş çapta eylemini gerekli kılmaktadır. Örneğin Avrupa'da bölgesel eylem, ya da kitlevî tahrip silâhlarıyle Sovyetler Birliği'ne hücum zorunludur. ABD ve öteki müttefiklerin gücü ve organizasyonu, yalnızca kitlevî tahrip silâhlarına başvurulmasına imkân verir. Avrupa'da Sovyet askerî gücüne kafa tutabilmek için klasik Batı kuvvetlerinin yeterliliği

çok şüphelidir. Zamanla bu klasik güçler geliştirilebilir. Fakat Türk Hükümetinin belli başlı Batılı müttefiklerinin, Avrupa'da Sovyet kuvvetleriyle geniş çapta klasik savaşa istekli olmaları son derece zayıf bir ihtimaldir. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin organize edilmesini ve donatılmasını gerektiren strateji, görünüşe göre, herhangi bir Sovyet taarruzunu geciktirme amacını gütmektedir. Bu geciktirme sırasında, Sovyet şehirlerine, İngiliz, Amerikan nükleer kitlevî silâhlarıyle hücum edilecektir. Türk Silâhlı Kuvvetleri, bu stratejide ondan beklenen geciktirme rolünü oynamak için iyi seçilmişlerdir.

Ne var ki, Sovyet ve Batı kitlevî tahrip silâhlarının biribirlerini dengelemesi, iki tarafı da bu silâhları kullanmaktan caydırırsa, Türk Kuvvetleri, Sovyet, ya da Sovyet uydusu devletlerin ordularına, yalnızca ABD ve İngiltere'nin klasik, ya da öteki savaş alanlarından kaydırabilirlerse taktik nükleer silâh desteğiyle, karşı koyma durumunda bırakılabilir. (Yazarın notu: Demek ki daha esnek savunma stratejisi, Nato'nun resmî doktrini olarak kabul edilmeden önce bile, Türkiye'ye tanınan rol, Orta Doğu'ya yönelmiş bir Sovyet taarruzunu geciktirerek, ABD'ye zaman kazandırmaktan ibaretti. ABD nükleer silâhları o tarihlerde belki de bir caydırıcılık rolü oynayabilirdi. Esnek mukabele stratejisiyle bu olanak da ortadan kalkmıştır. Bu koşullarda Türkiye güvenliğini, esas itibariyle, tahrikçilikten kaçınan akıllı bir diplomasiyle sağlama durumunda gözükmektedir.)

XVIII

İKİNCİ TEZ: NATO'NUN KANATLARI TEHDİT ALTINDA MIDIR?

Abdi İpekçi'nin Pentagon yetkilileri ile, Metin Toker'in Nato Başkomutanı ile yaptığı konuşmalar ve Parlamento müzakereleri, «Esnek Mukabele Stratejisi»ni benimseyen Nato'nun Türkiye'yi koruyup korumayacağı sorununu yeniden günün konusu yaptı..

İKTİDARIN NATO TEZİ

İnönü ve CHP, yeni stratejinin Türkiye'yi güvensiz durumda bıraktığı inancını taşıyor. İktidarın bu görüşü reddeden kanıtları ise, hayli zayıf kalıyor. İktidar, Basra Körfezi bölgesinin Batılılar için hayati olduğunu, Türkiye'ye yönelmiş bir Sovyet taarruzunun söz konusu bölgeyi hedef alacağını, bu nedenle Nato'nun hemen tırmanmaya gideceğini ileri sürüyor. İktidarın tezi doğru bile sayılsa, Nato'nun Nato olarak Türkiye'yi korumayacağının itirafı olarak yorumlanabilir. Zira Orta Doğu bölgesi, Nato savunma alanının dışındadır. İktidara göre,

Nato, Türkiye'yi Nato savunma alanının dışındaki bir bölgenin hatırı için koruyacaktır. Bu mantıkla, Türkiye'nin Nato üyesi bulunmasa dahi korunacağını kabul etmek gerekir. O halde Nato ittifakıyle bir sürü riziko yüklenmemizin anlamı nedir?

Öte yandan, Nato için hayatî olan bölgenin petrolü ise, Orta Doğu'da her an patlayabilecek ve bizi doğrudan ilgilendirmeyen bir savaşa, Nato üyesi Türkiye'nin sürüklenmesi ihtimali, tarafsız bir Türkiye'nin sürüklenmesi ihtimalinden fazla olmayacak mıdır?

Görüldüğü üzere iktidar, Nato'yu savunayım derken, aslında tarafsızlık politikasını savunmaktadır!.

AMERİKAN GENERALLERİNİN HOROZ ŞEKERİ!

Metin Toker ve Abdi İpekçi'ye ise, Amerikalı generaller, «Hiç merak etmeyin, atomu patlatır sizi koruruz» teminatı vermişler. İpekçi, Pentagon'un bu teminatını İnönü'ye duyurmuşsa da, onu ikna edememiş... Aralarında şu konuşma geçmiş:

İpekçi — Pentagon yetkililerinin görüşü şöyle: Türkiye'yi feda etmek bizim için delilik olur. Bizim için hayatî bir stratejik değer taşıyan Türkiye'nin işgaline göz yummamız asla düşünülemez.

İnönü — E ne oldu Polonya? İkinci Cihan Harbi'ne onun yüzünden girdiler...

İnönü, Türkiye'nin feda edilebileceği inancındadır.

BİR BİLİMSEL İNCELEME

Nato bursuyla Louvain Üniversitesi öğretim üyelerinden Luc Crollen'in yaptığı «*Nato'nun Kanatları Tehdit Altında mıdır?*» konulu bir araştırma, İnönü'nün görüşüne hak verdirecek sonuçlara ulaşmaktadır. Nato yetkililerinden edinilen etraflı bilgilere dayandırılan araştırmada, özetle şu sonuçlara varılmaktadır: Esnek Mukabele Stratejisi, aslında Merkezî Avrupa'yı değil, Norveç, Danimarka, Türkiye ve Yunanistan gibi Nato'nun kanattaki üyelerini ilgilendirmektedir. Zira Merkez'de klasik silâhlardan nükleer silâhlara tırmanma hemen olacaktır. Esasen gerek Nato, gerekse Varşova Paktı birliklerinin organizasyon ve kompozisyonu, nükleer bir savaşa göre yapılmıştır. Merkez'de, «tek eylem biçimi, klasik silâhlarla desteklenmiş nükleer taarruz»dur. Kanatlarda ise, durum farklıdır. (Buna göre, Esnek Mukabele Stratejisinin, kanatları nükleer silâhlarla savunma yükümlülüğünden kurtulmak için icat edildiği bile düşünülebilir.)

NORVEÇ VE DANİMARKA'NIN DURUMU

Crollen, Nato'nun Kuzey kanadının güvenliğinin politik planda, «The Nordic Balance — Kuzey Dengesi»ne dayandığını yazmaktadır. Dengenin üç temel unsuru şudur:

1 — Danimarka ve Norveç'in Nato'ya nüanslı katılışı. Bu iki Nato üyesi ülke, toprakları üzerinde yabancı üslerin ve nükleer silâhların bulundurulmasını reddetmektedir. Norveç, daha 1949 yılında, toprakları üzerinde yabancı üs bulundurmayacağını Sovyetler Birliği'ne taahhüt etmiştir. Danimarka, resmî bir taahhütten kaçınmakla birlikte, aynı politikayı izlemiştir.

2 — İsveç'in tarafsızlığı. Bu silâhlı tarafsızlık, iki süper devlet tarafından da tanınmıştır.

3 — Finlandiya'nın Sovyetler Birliği ile kurduğu özel ilişki. Finlandiya tarafsız bir politika izlemekle birlikte, Sovyetler Birliği ile dostça ilişkiler sürdürmektedir.

İskandinav ülkeleri, güvenliği, bu üç unsura dayanan dengede aramaktadırlar. Düşünülmektedir ki, Rusya, Finlandiya üzerinde baskısını arttırırsa, Norveç ve Danimarka, yabancı üs ve nükleer silâh reddetme politikasını değiştirecektir. İsveç, tarafsızlıktan Batı ittifakına kayacaktır. Dengenin bozulması, Sovyetler Birliği'nin aleyhindedir. Birleşik Amerika da, Sovyetler Birliği'ne fırsat sağlama endişesiyle dengeyi kabullenmiştir. Bölgede iki süper devlet, bu nedenlerle, dengeye saygılıdır.

Askerî planda ise, Nato'nun kuzey kanadının güvenliğinin, Merkez'in güvenliği ile sıkı sıkıya ilgili bulunduğu, genel savaş dışında kanatta bir savaş düşünülemeyeceği ve bir Sovyet oldu-bittisine boyun eğilemeyeceği Nato yetkililerince belirtilmektedir. Crollen'e

göre, Kuzey kanada bir saldırı hâlinde, Nato, nükleer silâhlara hemen başvurma durumunda kalacaktır.

TÜRKİYE VE YUNANİSTAN'IN DURUMU

Nato'nun güney kanadında bulunan ve ittifaka sonradan katılan Türkiye ve Yunanistan'ın ise, durumu farklıdır.

Trakya'da bir Rus - Bulgar saldırısı karşısında, Trakya'nın savunulamayacak, Yunanistan'ın ancak Güney Makedonya'dan itibaren korunabileceği kabul edilmektedir. Türkiye'ye karşı Batı'dan bir saldırıda da, Crollen, Boğazların gidebileceğini, Avrupa ve Asya'daki Türk birlikleri arasındaki bağın kopabileceğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte, Crollen'e göre, «Avrupa'nın Güney kanadının savunulması için gerçek savaş meydanı, Avrupa'da değil, Anadolu'dadır.» Türkiye Doğu'da, klasik silâhlarla hemen taarruza geçebilecek 24 Sovyet tümenine, klasik silâhlarla karşı koyma durumundadır. Belçikalı bilim adamı, bu konuda şöyle demektedir:

«Klasik silâhlarla yürütülen bir Sovyet saldırısına karşı klasik silâhlarla mukabelenin sonuçsuz kalmayacağı düşünülebilir. Gerekirse Türkiye'nin nihaî savunması, Toros dağlarının gerisinde düzenlenebilir.»

Görüldüğü üzere, Türkiye ve Yunanistan'a karşı klasik silâhlarla girişilecek bir Sovyet taarruzu karşısında, Nato hemen nükleer si-

lâhlarla bir tırmanmaya gitmeyecek, saldırıyı klasik silâhlarla cevaplandırmayı deneyecektir. Oysa öteki bölgelerde, Nato, savaşı hemen tırmandıracaktır. Bu şartlarda, Türkiye ve Yunanistan'ın ittifakın üvey evlâtları olduklarını, Esnek Mukabele Stratejisinin yalnızca bu iki devlet aleyhine işlediğini kabul etmek gerekmektedir. Belçikalı bilim adamı, bu gerçeği, Nato yetkililerine dayanarak, açık açık yazmaktadır:

«Boğazlar, Doğu ve Batı Trakya gibi zayıf taraflarına rağmen, bölgede, klasik silâhlarla geniş bir saldırıya, klasik silâhlarla karşı konulabilir. Bu nedenle, nükleer silâhlara başvurma zorunluluğu daha zayıftır. Merkezî Avrupa'daki tırmanma modeli, bu kesimde hemen uygulanmayabilecektir. Şüphesiz, Nato'nun zayıf noktasını teşkil eden Trakya'nın –özellikle Batı Trakya'nın– savunulması mümkün değildir. Bu kesimde bir Sovyet oldu-bittisi ihtimal dışı değildir.»

Bu sözlerin anlamı açıktır: Trakya'nın, Boğazların ve Toroslar'a kadar Anadolu'nun işgaline Nato seyirci kalabilir ve oldu-bittiyi kabullenebilir.

İsmet Paşa'nın gördüğü, fakat AP iktidarı ve kafaları şartlandırılmış birtakım büyük paşaların görmek istemediği gerçek budur.

İNCİRLİK OLAYI

İsmet Paşa, bu durumda hiç değilse, İskandinav ülkelerinin politik plandaki «Kuzey

Dengesi»ne bir ölçüde yaklaşan «tahrikten kaçınma» politikasının uygulanmasını ve tahrik unsurlarının ortadan kaldırılmasını istemektedir. Örneğin, CHP sözcüleri, «Topyekûn Mukabele Stratejisi» günlerinde Stratejik Hava Kuvvetleri Üssü olarak kurulan İncirlik Üssü'nün statüsünün değiştirilmesini, hattâ üssün Türkiye'ye devredilmesini ileri sürmektedirler. Ne var ki, Pentagon, Türkiye'nin savunmasından çok, Orta Doğu ve dünya çapındaki çıkarları yüzünden, İncirlik Üssü'nü elde tutmaya kesinlikle kararlı gözükmektedir. Washington'da Abdi İpekçi ile Pentagon yetkilileri arasında şu konuşma geçmiştir:

İpekçi — Meselâ İncirlik'ten çekilseniz ne olur?.

Pentagon — Bizim için felâket olur...

Abdi İpekçi yazısına şöyle devam etmektedir:

«Böyle bir zorunluluk karşısında bırakılırlarsa, bütün Nato ilişkilerinin yeniden değerlendirilmesi gerekeceğini söylediler.

Verdikleri bilgiye göre, İncirlik, Amerika'nın gerek Nato'daki taahhütlerinin –özellikle Türkiye'nin savunmasının–, gerek dünya ölçüsündeki ikmal faaliyetlerinin yerine getirilmesi için hayatî bir önem taşıyordu.»

Bu cevap ilgi çekicidir: Esnek Mukabele Stratejisi'ne göre, ABD ve Nato'nun, «işgal edilmiş» Türkiye'yi daha çok Toroslar'ın gerisinde korumaya hazır oldukları anlaşılmaktadır! O halde İncirlik Üssü, Türkiye'nin savunmasın-

dan önce, Orta Doğu ve ABD'nin dünya çapındaki faaliyetleri açısından önemlidir. Türkiye'nin savunmasıyle ilgisiz bu faaliyetler ise, 1958 Lübnan çıkartmasında görüldüğü üzere, ülkemizin yararına değil, zararına işleyebilecektir. Ne var ki, Abdi İpekçi'nin çok esnek bir üslûpla aktardığı Pentagon yetkililerinin sözlerine göre, eğer Türkiye, Amerika'ya «İncirlik'ten çekil» derse, «*bütün Nato ilişkileri yeniden değerlendirilecektir.*»

Bu sözlerde bir tehdit anlamının yattığı düşünülebilir. Amerika'nın başlıca tehdit silâhı da, askerî ve iktisadî yardımların azaltılması ya da kesilmesidir. Esasen Nato şampiyonluğu yapan Türk askerî yetkilileri dahi, Nato'nun Türkiye'yi ne ölçüde koruyacağını iyi bilmektedirler. Nato'culukları daha çok, «Amerikan askerî yardımı olmazsa ne yaparız?» noktasında düğümlenmektedir. Nitekim Abdi İpekçi de, Nato ile ilgili uzun incelemesinde, «*Aslında bütün meseleler, savunmamız için askerî yardımlara muhtaç oluşumuzdan doğmaktadır*» diyerek bu acı gerçeği teslim etmektedir.

Bu acı gerçeği görmezlikten gelemeyiz. Ama bağımsız Türkiye'nin kurucusu Atatürk'e lâyık olmak istiyorsak, bu soruna, «Parayı veren düdüğü çalar» biçimindeki Menderes ve Demirel zihniyetiyle değil, 1919'da Samsun'a çıkan Atatürk zihniyetiyle bir cevap bulmak zorundayız.

XIX

BİR AMERİKAN GÖRÜŞÜ: DEVRİM STRATEJİSİ

(ABD Hükümeti, Orta Doğu'da İngiliz Hükümetiyle bir nüfuz mücadelesi sürdürdüğü yıllarda, küçük burjuva milliyetçiliğini bir süre desteklemiştir. Nâsır rejiminin kurulmasında ABD'nin desteği önemli rol oynamıştır. Zaman içinde çeşitli nedenlerle antiemperyalist niteliği ağır basan bu rejimler, ABD aleyhine dönmüşlerdir. ABD de, sonunda, Orta Doğu'daki küçük burjuva milliyetçisi rejimleri yıkmaya yönelmiştir. Fakat balayı yıllarında, ABD Hükümetinin hizmetindeki siyasal bilimler profesörleri, bir askerî darbeyle işbaşına gelen bu rejimleri başarılı kılmak için, sınıfsal sorunları yok sayan, Makyavel'den esinlenmiş pür «devrim teorileri» geliştirmişlerdir. Bu teorilerden en dikkat çekicilerden biri, azgelişmiş ülkelerdeki askerî rejimlerle ilgili incelemeleriyle tanınan ABD Dışişleri Bakanlığı görevlisi Prof. Eichelberger'e aittir.

ABD'nin belli bir zamandaki «devrim»

görüşünü yansıtması bakımından, CIA yetkilisi Miles Copeland'ın «*The Game of Nations*, Londra 1970» kitabında açıklanan Prof. Eichelberger'in raporunun geniş bir özetini – fikirlerin geçerliliğini tartışmaksızın – yayınlamayı yararlı bulduk. Prof. Eichelberger, her devrimci rejim için geçerli kurallar getirme iddiasındadır. D. A.)

Tarih bize, iktidarın korunmasında iki genel ilkenin varlığını öğretmektedir. Bu ilkelerin birincisi, iktidarın *baskı eylemine*, ya da *yapıcı eyleme* dayandırılabileceğidir. Bu iki cins eyleme, iki aşırı hükümet tipi tekabül etmektedir.

1— Bütün yaptıklarını, bütün vatandaşların iradesine rağmen kuvvet zoruyle empoze eden tam despotik bir hükümet.

2— Bütün yaptıklarında bütün vatandaşların rızasını sağlayan (biçimde mutlaka demokratik olmasa bile) tam bir halk hükümeti.

Kolayca görülebilir ki bu iki aşırı hükümet biçimi gerçekte mevcut değildir. Tarihte hiç bir hükümet, ne yalnız baskıya, ne de yalnız halk desteğine dayanmıştır. Devrimci bir hükümetin karşılaştığı sorun, iki aşırı tip arasında, orta yolun bulunmasıdır. Bunu da devrimin amaçları ve ulaşmak istediği hedefler belirler.

DARBE VE DEVRİM

Bir «darbe»den ibaret kalmak istemeyen ve tam despotik bir rejim kurma niyetini taşı-

mayan bir devrim, zorunlu olarak iki hedefe ulaşmaya yönelecektir:

1— Devrimi zorunlu (ve mümkün) kılan âcil politik ve sosyal sorunların çözülmez hale geldiği önceki politik sistemin birden sona erdirilmesi.

2— Geçmişin hastalıklarını geri getirme tehlikesi olmaksızın, Devrimin getirdiklerini devam ettirecek yeni bir Anayasa sisteminin geliştirilmesi.

Gerçek bir devrimin amaçları bu olduğuna göre, devrimci bir hükümet, iktidarını sürdürebilmek için yalnızca baskı eylemine güvenemez. İktidarını güçlendirmek için, mümkün olduğu kadar çok yapıcı tedbirlere yönelme durumundadır. Baskı, yani polis ve gizli polis metotları birçok halde kaçınılmaz olmakla birlikte, yapıcı tedbirlerle tamamlanmalı ve sonunda polis metotları, yerini yapıcı tedbirlere bırakmalıdır.

İKTİDAR TEMELİ

İktidarın korunmasında tarihin bize öğrettiği ikinci ilke, bir hükümetin girişeceği her türlü eylemin, onun iktidar temelini etkilediğidir. «İktidar temeli» deyimiyle, bir yandan, hükümetin, muhalefeti kısıtlama gücü, öteyandan da yönettiği halkın destek ve rızasını sağlama yeteneği kastedilmektedir.

Muhalefeti kısıtlama gücü, hükümetin baskıya dayanan iktidar temelidir. Halkın rıza ve

desteğini kazanma ise, hükümetin baskı araçlarına başvurmaksızın yönetme yeteneği ve onun *yapıcı iktidar temelidir*. O halde, bir hükümetin iktidar temelini etkileyen her şey, yani her hükümet politikası ve her idarî karar, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak hükümetin baskı gücünü, ya çok daha gerekli, ya da daha az gerekli kılar.

İktidar temelini doğrudan doğruya etkileyen hükümet eylemlerinin önde gelen maksadı, iktidarın korunması ve sürdürülmesidir. Baskıya dayalı iktidar temeliyle doğrudan doğruya ilgili eylem örnekleri şunlar olabilir: Ordu, istihbarat servisleri ve polis ile hükümete bağlı başka paramiliter örgütlerin güç, ya da etkinliğini artıran her türlü tedbir, belli cins politik faaliyeti kanun dışı sayan ve kovuşturulmasını öngören eylemler.

Yapıcı iktidar temelini doğrudan doğruya etkileyen eylemlere gelince, bunlar belli cins politik faaliyeti cesaretlendiren tedbirlerdir. Örneğin, hükümeti destekleyen bir siyasî partinin, ya da kitle örgütünün kurulması, devrimin amaçlarına taraftar olan, ya da hükümeti tutan zümre ve sınıfları güçlendiren seçim kanunu gibi hukukî tedbirlerin getirilmesi.

İktidar temelleri üzerinde dolaylı yoldan etkisi olan hükümet eylemleri ise, (ekonomiyi sıhhate kavuşturma gibi) başka amaçlar gütmekle birlikte, politik sonuçlar doğurabilir. Bir hükümet politikası güçlü bir ekonomik grubun imtiyazlarını kaldırır, hattâ işlerini zorlaş-

tırırsa bu grup, hükümetin yapıcı iktidar temeli olmaktan uzaklaşır ve faal bir muhalefeti geliştiren kaynak haline gelebilir. Bunun aksine, hükümet politikası bir toplumsal sınıfın ekonomik statüsünü yükseltirse, ya da yükseltme vâdini taşırsa bu sınıf önceden politik bakımdan önemsiz ve hattâ düşman bile olsa, iktidar temelinin bir unsuru haline gelebilir. Bayındırlık işleri genellikle kendine özgü politik olmayan amaçlara dayanır. Bununla birlikte, toplumsal grup ve hattâ bölgeleri bu işlere girişen hükümetlerin iktidar temelleriyle bütünleşmeye götürebilecek sonuçlar doğurabilir. Bunun gibi vergi politikası ve başka kanun ve kararnameler, benzer sonuçlar yaratır. Hattâ iktidar temeli üzerinde, doğrudan doğruya etkili olsun diye alınan tedbirler dahi bazı dolaylı etkilere yol açabilir. Örneğin, ordu ve polis kuvvetlerinin önemli bir kısmının üyesi bulunduğu bir siyasî grup kanun dışı ilân edilirse, bu devrimci hükümetin baskıya dayalı iktidar temeli üzerinde, aleyhte bir dolaylı etki yapabilir.

DEVRİMCİ LİDERLERİN DEHASI

Hangi niyetle alınırsa alınsın, bütün hükümet kararları, az ya da çok politik sonuçlar yaratır. Devrimci liderlerin dehası daima hükümet politikasının, devrimi güçlendirme ihtiyacıyle birleştirmede göstereceği dikkate bağlı olacaktır. Devrimci liderler, yapıcı eylemlerle

hükümet etme yollarını araştırırlar. Fakat zorunlu göründüğü zaman baskı tedbirlerine de başvurmaya hazırdırlar. Yukarıda belirtilen bu ayırımlar iyi çizilebilmişse iki büyük iktidar kuralı ortaya çıkmaktadır:

1— *Bir devrimci hükümet, iktidar temeli üzerindeki dolaylı ya da dolaysız etkilerini hesaplamadan bir politika çizmeye ve herhangi bir karar almaya kalkışmamalıdır.*

2— *Bir devrimci hükümet, felâketi bir idare-i maslahat ve tavizcilik politikasına sürüklenme zorunda kalmaktan kurtulabilmek için en büyük önceliği, sağlam bir iktidar temeli geliştirmeye vermelidir.*

DEVRİMCİLİĞİN YEDİ İLKESİ

Eylemlerinin politik sonuçlarını değerlendirmekte, ya da uygun iktidar temeli yaratıp, sürdürmekte, devrimci hükümetler liderlerine kılavuzluk edebilecek kesin kurallar mevcut değildir. Birçok şey yersel şartlara, liderlerin seziş ve muhayyilelerine, teşebbüs ve cesaret güçlerine bağlıdır. Bununla birlikte, bazılarını daha sonra geniş biçimde ele alacağımız bazı genel kurallar ileri sürmek mümkündür.

1 — Devrimin ilk aşamasında, baskı tedbirleri kaçınılmaz biçimde öncelik taşır.

2 — Sadece halkın sevgilisi (popüler olmayı) hiç bir devrim amaç edinemez. Sadece popüler olma geçici ve kaypak bir şeydir. Bu takdirde herhangi bir kişi, ya da grup rekabete girebi-

lir. Hükümet, liderlik etme yerine kuyrukçuluk etme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. Sadece popüler olmanın araştırılması daima hükümetin iktidar temelindeki ciddî ve bazen öldürücü bir zayıflığın belirtisidir.

3 — Sadece popüler olmanın karşıtı olan yapıcı halk gücü, hükümet politikasının dikkatle geliştirilmesi ve hükümet olanaklarının geniş halk sınıf ve zümrelerinin desteğini sağlamak amacıyle kullanılması yoluyle elde edilir. Bu sınıf ve zümrelerin çıkarlarına ve duygularına hitap etmek gereklidir.

4 — Hükümet eylemlerinin dolaylı etkileri doğrudan doğruya iktidar temelini güçlendirmek için alınmış tedbirler kadar önemli olabilir.

5 — Gerek Anayasaya dayalı bir devlete geçiş döneminde, gerekse devrimden hemen sonraki dönemde, iktidar temelinin inşası bakımından hükümet dışı örgütler hayatî önem taşır. Örneğin, devrim döneminde kurulmuş bir kitle örgütü, yeni Anayasa sisteminde büyük bir siyasî parti haline gelebilir ve devrim sırasında da, hükümetin başlıca güç kaynağını teşkil edebilir.

6 — Yeni Anayasa sistemi, doğrudan doğruya devrimin yapıcı gücüne dayandırılmalıdır.

7 — İyi organize edilmiş, satın alınması mümkün olmayan bir istihbarat servisinin varlığı, yalnızca baskı eylemlerinin etkinliği için değil, hükümetin yapıcı iktidar temelini doğru tahlil edebilmek için mutlak bir zorunluktur.

DEVRİMİN İKİ AŞAMASI

Şimdi iktidarda tutunabilmek ve yerleşmek için devrimci bir hükümetin karşılaşacağı sorunları ve sahip bulunduğu dolaylı ya da dolaysız eylem kaynaklarını daha somut biçimde inceleme durumundayız. Daha önce belirtildiği üzere, yalnızca despotik bir yönetim kurma niyeti taşımayan bir devrimin iki amacı vardır:

1 — Devrimi zorunlu kılan âcil politik ve sosyal sorunları çözmek.

2 — Devrimin getirdiklerini daimî kılmak için yeni bir Anayasa düzeni geliştirmek.

Bu amaçlar, devrimin kabaca iki dönemine, ya da aşamasına tekabül eder. Kabaca diyoruz, zira bir aşamanın nerede bitip ötekinin nerede başladığını saptamak imkânsızdır. İki aşama devrimin şiddetindeki farkla ayırdedilebilir. Devrimciliğin keskin çizgileriyle belirtildiği dönem yaklaştıkça, hemen hiç farkına varılmadan yeni bir Anayasa düzeninin ilk adımları atılmış olur. Bu nedenle, iki dönem arasındaki ayırım yalnızca ekspozeye açıklık kazandırmak içindir. Daima aklımızda tutmak gerekir ki, devrimin ilk yapıcı eyleminden itibaren gerçek «Anayasa yapımı» başlamıştır. Bunun gibi, yeni Anayasa nizamının başlatılmasından çok sonra da baskı eylemi zorunlu olabilir. Şimdi «devrim aşaması» ve «Anayasa öncesi aşama» diyeceğimiz iki dönemi görelim:

Bir devrim, âcil politik ve sosyal sorunları çözmekte yetersiz kalan daha önceki politik kurumların tamamını, ya da bir kısmını kaldırır. Bu hızlı gelişmelerin olduğu bir zamandır: Zümre ve sınıflar, kurumsal politik güçlerinden koparılmakta, devrimin ve gerisindeki militan gücün karşı konulmaz niteliği gereği ve yeni hükümetin reform bayrağı altında kendiliğinden bir destekçi kitle sağlaması sonucu tasfiye edilmektedir. Bu ilk olayları, devrimi sağlamlaştırma dönemi izler. Bu dönemde hükümet geçici bir biçim kazanır, mevcut idare ve politikanın katı gerçeklerini göğüslemeye koyulur.

Karşı devrim tehlikesinin en yüksek olduğu zaman bu dönemdir. Karşı devrim tehlikesi üç temel kaynaktan doğar:

1 — Eski politik sistemde örtülü çıkarları olanlar, ya da ona aşırı duygusal bir sadakatla bağlı bulunanlar.

2 — Her «devrimci durum»a özgü olan istikrarsızlık eğilimlerinden çıkar sağlamaya çalışan siyasî fırsatçılar.

3 — Kendi amaçları için devrimi ele geçirmek isteyen yıkıcı faaliyet erbabı.

Bu kaynaklardan, tek başlarına ya da birlikte üç özel tehlike gelebilir:

1 — Ordu ve polis elemanları ve devrimci hükümet içindeki hizipler ile irtibat halinde bir hizbin gerçekleştirdiği darbe.

2 — Ordu ve polis elemanları ile kitleleri sokağa dökme yeteneği olan dış politik güçlerle irtibat halinde karşı devrim darbesi.

3 — Devrimin amaçlarını benimsemeyen, bu amaçlara karşı olan unsurların devrimci hükümetlere sızması.

Bu son durum şu gibi sonuçlar yaratabilir: a) Programın ustalıkla saptırılması, b) Programın açıkça sabote edilmesi, c) Hükümetin, gücünü koruma yeteneğinin zayıflaması (Böylece muhtemel düşüşünü hazırlaması).

İLK AŞAMADA ŞİDDET AĞIR BASAR...

Bu tehlikelere karşı uygun ve zorunlu savunma, şiddetin açıkça kullanılmasıdır. Biraz önce de belirtildiği üzere, devrimin ilk aşamasında şiddet ağır basar, yapıcı eylem daha sonraki aşamada iktidar temeli olur. Doğru olan budur. Fakat ne gariptir ki, birçok devrimlerde, bunun tersi yapılmaktadır. İlk aşamada yapıcı tedbirlere, aşırı bir güven gösterilmektedir. Ancak ikinci aşamada baskı ve şiddet gücüne büyük önem verilmektedir. Bu devrimcilerin bir hastalığıdır ve hastalık, devrimin yok olmasıyle sonuçlanabilir. Bu durum, şöyle ortaya çıkmaktadır: Başlangıçta devrimci liderler, hükümet elindeki baskı araçlarını tam kontrolları altına alma ve rahatça kullanma tecrübesini daha kazanmamışlardır. Baskı güçlerinin etkinliğine yeteri kadar güven duymamaktadırlar. Bu nedenle, [illegible] adım bir

idare-i maslahat ve taviz politikasına sürüklenirler. Popüler olma yollarını araştırırlar. Hükümet işlerinin yürütülmesinde devamlı bir bunalım psikolojisine kapılmaya yönelirler. İktidar, bu yollardan sürdürülürken, devrimin temel amaçları, ya terkedilir, ya da şöyle böyle yürütülür. Böylece devrimin «iflâs»ı kendini gittikçe daha fazla belli eder. İdare-i maslahatçılık ve tavizcilik gittikçe güçleşir. Bu durumda hükümet, baskı gücüne başvurmaya sürüklenir ve baskı gücü acele geliştirilir. Bu gelişme başarılı olursa, devrim, ülkeye yeni bir Anayasa nizamı sunmaya hazırlanma zamanı geldiği bir sırada baskı ve şiddete aşırı bir güven duyma durumunda kalır. Gerçekte devrim, bir despotluğa sürüklenmiş ve dejenere olmuştur. Öte yandan, yeterli baskı gücünün geliştirilmesi imkânsız olursa –çok geç başlandığından genellikle geliştirilemez– hükümet, amaçlarının çoğunu, hattâ hiç birini gerçekleştirmeden yeni bir anayasa düzenine dönmek zorunda kalır, ya da bir karşı devrimle yıkılır gider.

Böylece açıktır ki, idare-i maslahatçılık ve uzlaşma devrimin içinde karşı devrimin ve yıkıcılığın müttefikleridir. Hatırlatmak gerekir ki, devrilen hükümetin benzer bir idare-i maslahat ve uzlaşma politikası, muhtemel devrimi mümkün kılan nedenlerden biri olmuştur. Böyle bir tutum, devrimi yok etmek, ya da devrimci hükümeti devirmek isteyenlerin işine yarar.

Devrimci hükümetin, ihtiyaç halinde kullanacağı baskı gücü şu unsurları kapsar: 1) Mevzuat, 2) Polis, 3) Organize istihbarat servisleri, 4) Propaganda, 5) Örgütlü askeri güç - Ordu.

Mevzuat : Devrim aşamasında politik istikrar sağlamak üzere yeni kanunlar getirme zorunluluğu âşikârdır. Amaç, hükümetin tutamadığı her türlü örgütlenmiş politik faaliyeti dağıtmakla yetinmeyip, her türlü yıkıcı ve bölücü eylemi kanun dışı kılmaktır. Metot, bu konudaki mevcut kanun hükümlerini gözden geçirmek, genişletmek, açıklığa kavuşturmak ve bunları bir büyük kararname, ya da bir seri kararname halinde ilân etmek ve en geniş biçimde yaymaktır. Bu mevzuat, devlet güvenliğinin temeli olur. Polisin ve iç istihbarat servislerinin görevlerini tanımlar, vatandaşların ödev ve haklarını sınırlar. Bu tip mevzuat mümkün olduğu kadar açık olmalıdır, fakat hükümete yeteri kadar geniş takdir hakkı kalması için, genel ifadelerle kaleme alınmalıdır. Bir sınıf ve zümreye karşı ayırım yapıyormuş gibi görünmekten, söz, fikir, tenkit gibi temel özgürlükleri kaldırıyormuş izlenimi vermekten kaçınmalıdır. Fakat mevzuat, hükümetin kendini korumak için gerekli gördüğü eyleme girişebilme olanağını sağlamalıdır. Mevzuat en azından şu hususları kapsamalıdır: Hükümeti devirmeye kalkışmak, hüküme-

ti devirmekten söz etmek, yanlış söylentiler yaymak, telâş ve ümitsizlik yaymak, şiddeti teşvik, resmî sırları açıklamak, casusluk, sabotaj.

Bütün toplu yürüyüşler izne bağlanmalı ve tehlikeli büyüklükteki sokak gösterileri yasaklanmalıdır. Adlî mahkemelerin, devrimci hükümetin kontrolunda olduğu kabul edilmelidir. Güvenlik kanunlarının ihlâliyle ilgili kararların, hükümetin güvenliğine karşı işlemesi düşünülemez.

POLİSE POLİTİK BİLİNÇ VERİLMELİ

Polis : Bütün hükümet örgütleri içinde polise, devrimin ilk aşamalarında en büyük dikkat gösterilmelidir. Polis güvenlik sisteminin savunma settidir ve orduya ihtiyaç gösterecek kadar şiddetli olmayan bütün bunalımlarda kamu düzeninin koruyucusudur. Bu nedenle, devrime bağlılık ve etkinlik (müessiriyet) açısından polis personelinin ve eylemlerinin devamlı incelenmesi büyük önem taşır. Devrimci liderlerin, polis şefine ve belli başlı yardımcılarına mutlak güveni olmalıdır. Önde gelen hükümet liderleri, güvenlik operasyonlarında polisin etkinliğinin gelişmesiyle bizzat ve doğrudan doğruya ilgilenmelidirler. Bu esas itibariyle, polise «politik bilinç» verilmesi anlamına gelmektedir. Polis, devrimci bir hükümetin, partizan bir paramiliter silâhı olmalıdır.

Güvenlik polisinin özellikle önemli görevleri şunlardır: Bir muhbir şebekesine dayalı güvenlik istihbaratının kitle halinde toplanması, normal izleme ve sorgu metotlarıyle güvenlik olaylarının soruşturmasının süratle gerçekleştirilmesi, şüpheli hükümet aleyhtarı grupların alt kademelerine sızma. Etkin ayaklanmaları önleme servisinin geliştirilmesi.

DEVRİMİN SİNİR MERKEZİ

İstihbarat : Devrimin, (ya da herhangi bir hükümetin) bütün güvenlik sisteminin sinir merkezi, gizli bir örgütte toplanır. Örgütün kimliği ve varlığı, ancak devrimci hükümetin başkanı ve mümkün olduğu kadar az sayıdaki öteki önemli liderler tarafından bilinir. Hükümet örgütünün içinde gizlenmiş (hattâ hükümetin dışında tutulmuş) bu örgüt, hükümet başkanına, ciddî karşı devrim tehditlerini anında ezebilmek ya da bütün güvenlik politikasını çizebilmek için gerekli kritik istihbarat sağlamakla sorumludur. İster başlama halinde, ister başlamış olsun, ister kabinedeki bakanları, isterse ordudaki bir yüzbaşıyı ilgilendirsin her türlü zararlı faaliyet hakkında bilgi sahibi bulunmak ve uyanık durmak bu örgütün görevidir.

Görevini yerine getirebilmesi için öteki bütün güvenlik ve istihbarat servislerinden gelen (imalât) bu örgüte açık olmalıdır. Örgüt, (uygun örtülü kanallar yoluyle) özel soruşturmalar, izlemeler, vb. sevk ve idare ede-

bilmelidir. Şüphe edilen karşı devrimci her türlü faaliyetin üst kademelerine sızmayı sağlayacak olanaklara sahip bulunmalıdır.

Propaganda : Propaganda, mutlak bir silâh değil, bir yardımcı silâhtır. Propagandayı mutlak bir silâh saymak ve esas itibariyle ona güvenmek, aksi olması gerekirken, hükümet politikasını propaganda ihtiyaçlarına göre çizme zorunda kalma gibi bir tehlike yaratır. Bu idare-i maslahat ve taviz politikasına götüren en kestirme yoldur.

Devrimci aşama zarfında, sağlam hükümet propagandası, baskı ve şiddet gücünün kullanılmasına sıkı sıkıya bağlanmalıdır. Propaganda baskı ve şiddetin devamlı kullanılmasını «haklı göstermeye» hizmet etmelidir.

Basın kontrol altında tutulmalıdır.

DEVRİME BAĞLI ORDU

Askeri güç : Devrime bağlı ve etkin bir ordunun önemi açıktır. Bu sadakat hiç bir zaman peşinen mevcut sayılmamalıdır. Devrimci aşama zarfında, silâhlı kuvvetler içinde yıkıcı faaliyetlere karşı bir istihbarat sistemi kurulmalıdır. Aynı zamanda bir politik eğitim programının başlatılması uygun düşebilir. Bunların üstünde, ordunun teçhizat ve eğitiminin iyileştirilmesi, maaşların muntazam ödenmesi ve mümkün olduğu kadar yüksek tutulması önemlidir.

Yukarıda sayılan bütün bu güçler, birlikte

ele alınınca, kuvvetli bir aygıt ortaya çıkar. Bu güçler, uygun biçimde kullanıldığı takdirde, yalnız iktidar, karşı devrimci güçlere karşı korunmakla kalmaz, aynı zamanda devrimci hükümetin yapıcı eylemini en etkin biçimde yürütmesini kolaylaştıracak bir politik istikrar sağlar. Belli başlı sosyo-ekonomik reformlara, dolaylı dolaysız birçok tedbire yönelen devrim, ülkede yeni bir politik hayatın temellerini kurar. Devrimin daha ilk günü başlayabilecek olan bu temelin kurulması, devrimin anayasa-öncesi aşamasını teşkil eder.

ANAYASA ÖNCESİ AŞAMA

Daha başlangıçtan itibaren devrimin liderleri, kendi hareketlerinin yeni bir Anayasa devletinde nasıl kurumlaştırılacağını, görme ve düşünme durumundadırlar. Daha önce belirtildiği üzere, gerçek devrimler, bir despot yönetim kurma amacını gütmezler. Devrimde istikrarın önemli bir öğesi, gelecekte yeni bir Anayasa düzeninin kurulacağı vaadidir. Bundan başka bir de devrimin «veraset» sorunu vardır. Devrimci liderler, fânî hayattan bir gün ayrılacaklardır. Ülkenin «devrimci ruhu» da ilânihaye sürecek değildir. Başka bir devrim olmaksızın iktidarın normal biçimde el değiştirmesinin en etkin yolu, bir cins seçime başvurulmasıdır. Seçim ise, hiç değilse asgarî cinsten bir anayasa sistemini zorunlu kılar.

Devrimin liderleri ve destekçileri, devrimin getirdiklerini yaşatmak istediklerinden, yeni Anayasa sistemi çerçevesinde, devrimin ve reformların hâlâ mevcut düşmanlarının politik gücü ele geçirme ihtimali gibi yeni tehlike kaynaklarını önceden görmek ve hesaplamak durumundadırlar. Eğer devrim, çıkarlarına hizmet ettiği sınıf ve zümreleri güçlü bir politik grup olarak geliştirmekte ve yeni Anayasa düzeni içinde bunların egemen olmasını sağlamakta başarısız kalmışsa, karşı devrim kolayca gelebilir.

Belli başlı tehlikeler şunlardır:

1 — Eski siyasî partiler yeniden canlanabilir ve devrimin düşmanlarını iktidara getirebilecek güce ulaşabilir.

2 — Eski çıkarların egemenliğinde yeni siyasî partiler kurulabilir. Bu partiler eliyle, devrimin düşmanları iktidara gelebilir.

3 — Devrime yabancı çıkarlara hizmet eden politikacılar, üstün politik kabiliyet ve tecrübeleri sayesinde «devrimci parti»de egemen duruma gelebilirler ve Anayasa döneminde bunu sürdürebilirler. Böylece «devrimci parti» iktidarda kaldığı halde, devrime ihanet ettirilebilir.

4 — Yeni Anayasa sistemi, aşağı yukarı eşit güçte çok sayıda partinin doğmasını teşvik edebilir. Bunun yarattığı politik istikrarsızlık içinde, eski çıkarları savunan partiler, devrimin getirdiklerinin çoğunu öteki partilerle pa-

zarlık konusu yapabilecek duruma gelirler.

Bütün bu tehlikeler, devrimci hükümetin meşru siyasî faaliyet tekelini elinde tuttuğu dönemde, tekel durumunu iyi değerlendirmesiyle önlenebilir. Bu nedenle, politik faaliyet tekelinin verdiği avantaj, devrimin mirasçısı olan partinin, Anayasa sistemi içinde tek egemen parti olmasını sağlama yolunda kullanılmalıdır. Muhtemelen bir siyasî parti haline gelecek olan bir kitle örgütü kurulmalıdır. Örgüt, «devrimci» seçmen ve politikacı yetiştirme merkezi olmalıdır. Günü gelince, bu devrimci partiye azamî imkân getiren yeni bir Anayasa ülkeye sunulmalıdır.

KİTLE ÖRGÜTÜ

Adına ne denirse densin, söz konusu ettiğimiz kitle örgütü hükümetin dışında, devrim liderleriyle öteki hükümet görevlilerini, memurları, geniş bir vatandaş kitlesiyle bir araya getiren bir dernektir. Örgütün amacı, devrimin getirdiklerini korumak, desteklemek ve geliştirmektir. Devrim liderleriyle, geniş kitle bu amaçla bir örgütte toplanmışlardır. Siyasî partilerin yasakladığı ve seçimlerin durdurulduğu bir dönemde, kitle örgütüne siyasî parti adı verilmeyebilir. Fakat örgüt gelecekteki seçimlere hazır olacak biçimde bir siyasî parti olarak düşünülmeli ve geliştirilmelidir. Örgütün, ulusal, bölgesel ve yersel merkezleri, poli-

tika çizici görevlileri, idare ve disiplinle ilgili yetkileri olmalıdır. Daimî ücretli personel ve propaganda uzmanları kullanan, geniş yayın faaliyetine girişen bir sekretaryası bulunmalıdır.

Kitle örgütü, devrimin amaçlarını paylaşanların buluşup konuştukları bir dernek diye sunulabilir. Fakat gerçek amaç, mevcut durumda devrimci hükümete bir propaganda cephesi sağlamak ve gelecek için bir siyasî partiyi inşa etmek olmalıdır. Yeni halk sınıf ve zümrelerini devamlı politik faaliyete çekmek, onlara politik faaliyetin önemini anlatmak ve benimsetmek, yetişmelerini sağlamak örgütün görevidir.

Kitle örgütünün başarısının sırrı, onun devrimci hükümete yakınlığı ve hükümetin müsamaha ettiği tek örgüt olmasıdır. Esasen birçok halde, kitle örgütünün ön planda gelen kişileri aynı zamanda hükümetin ön planda gelen kişileridir. Bu nedenle devrimden yarar sağlayan ve devrim liderine duygusal bir bağlılık duyan halk kitleleri, örgüte kendiliklerinden üye olacaklardır. Örgütün kadrosunu da devlet memurları sağlayabilirler. Hükümetin geniş yetki ve olanaklarından yararlanarak bu kitle örgütü güçlendirilebilir.

Akılda tutulacak en önemli nokta, kitle örgütünün devrimci iktidar temelinin bir unsuru olduğu, yeni Anayasa düzeninde bunu devam ettireceğidir. Kitle örgütü birbirini izleyen gerici muhalefet nesillerine karşı, dev-

rimci geleneği sürdürecek güç olmakla yükümlüdür.

YENİ ANAYASA

Nasıl soyut planda, kitle örgütünün yapısını ve faaliyetini kesinlikle çizmek mümkün değilse, devrimci bir dönemi izleyen ideal Anayasanın ne gibi hükümleri taşıması gerektiğini de peşinen saptama olanağı yoktur. Bununla birlikte devrimci iktidar temeli azamî etkinlikle sürdürülmek isteniyorsa, Anayasanın iki özelliğe sahip olması önemlidir:

1 — Yazılı Anayasa, genel hükümler taşımalıdır. Özel düzenlemeler kanunlara bırakılmalıdır. Bu, Anayasada, durum ve şartları karşılayabilmek için gerekli esnekliği sağlayacaktır. Esasen devrimci parti, egemen güç olacağından parti belli bir süre kendi ihtiyaçlarına göre «Anayasayı yayma» durumunda bırakılmalıdır.

2 — Anayasa halkın seçtiği güçlü bir yürütme organı sağlamalıdır. Devrimci parti, sayı üstünlüğünü ve örgütsel etkinliğini en avantajlı biçimde kullanmak için, en azından yürütme organının kontrolunu elinde tutmalıdır. Yürütme, yasamaya karşı kudretli durumda bulunmalıdır.

Anayasanın genel hükümler taşıması ve yürütmenin üstünlüğünü sağlaması teklifleri hayatî önem taşımaktadır. Yazılı Anayasa, bir

ülkenin politik sistemini tanımlayan ve düzenleyen bir belgedir. Kutsal bir nitelik taşır ve değiştirilmesi çok güçtür. Anayasa, genel ilkelerin yanı sıra, detay sayılabilecek hükümleri de kapsadığı takdirde, bu detaylar temel ilkeler gibi kutsal sayılabilecektir. Bu, iki bakımdan sakıncalıdır: Bir hükümet sisteminin detayları esnek olmalıdır ve değişen şartları karşılayabilmelidir. Oysa detay, Anayasaya girdiği zaman, temel ilkeler gibi daimîlik kazanmaktadır. Öte yandan, bir Anayasanın ayrıntılı hükümler sayesinde, kritik bir politik sorunda, azınlığın çoğunluk iradesini boşa çıkarması mümkündür. Örneğin bir Anayasanın kabulünde, belli tipte bir mevzuatın kabulü için üçte iki çoğunluk şartı, genel çıkara uygun diye kabul edilebilir. Zaman geçtikçe görülebilir ki, böyle bir hükmün varlığı, genel çıkara aykırı hâle gelmiştir. Bu sayede, belki de özel bir çıkarı temsil eden azınlık, çoğunluğun iradesini engelleyebilir. Eğer bu iş, Anayasaya değil de, kanuna bırakılsaydı, böyle bir sorun ortaya çıkmayacaktı.

Güçlü bir yürütme organı kurulması teklifi çok daha önemlidir. Yasamanın yürütmeye üstün olduğu yerlerde, hükümetlerin en büyük derdi, parlamentonun bir sürü ufak partiye ve hizbe bölünmesinden doğan istikrarsızlıktır. Tek bir parti, hattâ devrimci bir parti dahi böyle bir sistemde mutlak çoğunluğu sağlayamayabilir ve yürütme parlamento koalisyonlarının değişen esintilerine açık kalabilir.

Oysa yürütme en azından yasama kadar güçlü olduğu takdirde, bir denge kurulabilir. Kuvvetli yürütme organı sisteminde ise, oy çoğunluğunu sağlayan parti yürütmeyi elinde tutar, parlamentoya egemen olur ve ülkeye istikrarlı bir hükümet sağlar.

Kısaca, devrimci bir hükümet ülkeye gerçekçi bir Anayasa vermelidir. Genellikle profesörler ve hukukçulardan kurulu Anayasa komisyonlarının gerçek politik hayattan habersiz kitabî teorilerine iltifattan, devrimci hükümetler kaçınmalıdırlar.

BİLGİ YAYINLARI

1. Ingmar Bergman YABAN ÇİLEKLERİ — Tezer Sümer
2. Jean Tardieu SEKİZ OYUN — Yıldırım Keskin
3. Cahit Atay KARALARIN MEMETLERİ
4. Cahit Atay SULTAN GELİN
5. Albert Camus SANATÇI VE ÇAĞI — Yıldırım Keskin
6. Oppenheimer BİLİM VE SAĞDUYU — Onur Öymen
7. Turgut Özakman DUVARLARIN ÖTESİ
8. A. de Saint-Exupéry KÜÇÜK PRENS — Cemal Süreya - R. Tomris
9. Güner Sümer BOZUK DÜZEN
10. Orson Welles YURTTAŞ KANE — Nijat Özön
11. Giovanni Guareschi DON CAMILLO VE ŞEYTAN — Yurdakul Fincancı
12. Güngör Dilmen MİDASIN KULAKLARI
13. Friedrich Dürrenmatt DURUŞMA GECESİ
14. Anton Çehov TÜTÜNÜN ZARARLARI
    BİR EVLENME TEKLİFİ
    AYI
    SAYFİYEDE YAZ
15. Yakup Kadri Karaosmanoğlu SODOM VE GOMORE
16. Albert Camus BİR ALMAN DOSTA MEKTUPLAR — Suat Tuygan
17. Cahit Atay PUSUDA
18. Aisopos EZOP MASALLARI — Tarık Dursun K.
    Desenler: Aslı - Turhan Selçuk
19. Gustave Janouch KAFKA AİLE KONUŞMALAR — A. Turan Oflazoğlu
20. Akutagava RAŞOMON — Tarık Dursun K.
21. Pudovkin SİNEMANIN TEMEL İLKELERİ — Nijat Özön
22. Yakup Kadri Karaosmanoğlu HÜKÜM GECESİ
23. Ingmar Bergman YEDİNCİ MÜHÜR — A. Turan Oflazoğlu
24. Marguerite Duras MODERATO CANTABILE — Bertan Onaran
25. Albert Schweitzer ÇOCUKLUĞUM VE GENÇLİĞİM — Yurdakul Fincancı
26. Antonioni GECE — Ülkü Tamer
27. D. H. Lawrence ANKA KUŞU — Akşit Göktürk
28. Truman Capote TIFFANY'DE KAHVALTI — Meral Alakuş
29. Bertrand Russell DÜNYA GÖRÜŞÜM — Cenap Yılmaz
30. Aziz Nesin MEMLEKETİN BİRİNDE HOPTİRİNAM
31. Friedrich Dürrenmatt YUNANLI BİR KIZ ARANIYOR — Akşit Göktürk
32. Cevdet Kudret DİLLERİ VAR BİZİM DİLE BENZEMEZ
33. André Bazin ÇAĞDAŞ SİNEMANIN SORUNLARI — Nijat Özön
34. ON KISA OYUN — Türkçesi: Ülkü Tamer
35. Simone de Beauvoir SESSİZ BİR ÖLÜM — Bilge Karasu
36. Anton Çehov İVANOV — Ataol Behramoğlu
37. Nathalie Sarrante YÖNELİŞLER — Mükerrem Akdeniz
38. SAHNEYE KOYMA SANATI — Türkçesi: Suat Taşer
39. Eisenstein POTEMKİN ZIRHLISI
    Renoir HARP ESİRLERİ
    Ford CEHENNEMDEN DÖNÜŞ — Nijat Özön
40. Fakirt Baykurt AMERİKAN SARGISI
41. Marguerite Duras BÜTÜN GÜN AĞAÇLARDA — Selâh Birsel

42. Heinrich Böll TRENİN TAM SAATİYDİ — Zeyyat Selimoğlu
43. Behçet Necatigil GECE AŞEVİ (Beş Kısa Oyun)
44. Yakup Kadri Karaosmanoğlu ZORAKİ DİPLOMAT
45. Ingmar Bergman AYNADAKİ GİBİ-SESSİZLİK Tanzi Özili-Fadıl Tayfun
46. Maksim Gorki KÜÇÜK BURJUVALAR — Güner Sümer
47. Roger Martin du Gard POSTACI — Erdoğan Başar
48. Şerif Hulûsi AHMET HAŞİM
49. Güngör Dilmen Kalyoncu KURBAN
50. Bertrand Russell VİETNAM'DA SAVAŞ SUÇLARI — Niyazi Atakoğlu
51. Tibor Déry EĞLENTİLİ BİR GÖMME TÖRENİ — Adalet Cimcoz
52. Cervantes DON QUIJOTE -I-
DON QUIJOTE -II- — Bertan Onaran
53. Maksim Gorki TOLSTOY'DAN ANILAR — Akşit Göktürk
54. Kemal Tahir DEVLET ANA
55. Cevdet Kudret KARAGÖZ -I-
KARAGÖZ -II-
KARAGÖZ -III-
56. Knut Hamsun PAN — Behçet Necatigil
57. Maksim Gorki AYAKTAKİMİ ARASINDA — Vâ - Nû
58. Franz Kafka AMERİKA — Arif Gelen
59. Aiskhylos ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS
- Azra Erhat - Sabahattin Eyuboğlu
60. Şevket Süreyya Aydemir İNKILÂP VE KADRO
61. Nijat Özön TÜRK SİNEMASI KRONOLOJİSİ
62. A. de Saint-Exupéry GECE UÇUŞU — Bertan Onaran
63. Cahit Sıtkı Tarancı ÖMRÜMDE SÜKÛT
64. B. Traven PAMUK İŞÇİLERİ
65. Attilâ İlhan YASAK SEVİŞMEK
66. Nâzım Hikmet KEMAL TAHİR'E MAPUSANEDEN MEKTUPLAR
67. Shakespeare ROMEO İLE JULİET — A. Turan Oflazoğlu
68. Kemal Tahir YORGUN SAVAŞÇI
69. Ahmed Arif HASRETİNDEN PRANGALAR ESKİTTİM
70. Yakup Kadri Karaosmanoğlu POLİTİKADA 45 YIL
71. Bedri Rahmi Eyuboğlu KARADUT 69
72. Fakir Baykurt EFENDİLİK SAVAŞI
73. Kemal Tahir KURT KANUNU
74. Doğan Avcıoğlu 31 MART'TA YABANCI PARMAĞI
75. Pertev Naili Boratav AZ GİTTİK UZ GİTTİK
76. Azra Erhat MAVİ ANADOLU
77. Yakup K. Karaosmanoğlu GENÇLİK VE EDEBİYAT HATIRALARI
78. Aziz Nesin NAMUS GAZI
79. Haldun Taner SANCHO'NUN SABAH YÜRÜYÜŞÜ
80. Kemal Tahir GÖL İNSANLARI
81. Oktay Rifat ŞİİRLER
82. Adalet Ağaoğlu ÇATIDAKİ ÇATLAK - SINIRLARDA
83. Miguel de Unamuno SİS — Behçet Necatigil
84. Miodrag Bulatovic GODOT GELDİ — Sevgi Sabuncu
85. Ceyhun Atuf Kansu SAKARYA MEYDAN SAVAŞI
86. Eisenstein KORKUNÇ İVAN — Alpagot Etemoluğ
87. Kemal Tahir RAHMET YOLLARI KESTİ

88. Eşref HİCVİYELER
89. La Fontaine MASALLAR — Nâzım Hikmet
90. Fakir Baykurt ANADOLU GARAJI
91. Sabahattin Kudret Aksal EŞİK
92. Haldun Taner HİKÂYELER -I-
93. Turgut Uyar DİVAN
94. Melih Cevdet Anday GİZLİ EMİR
95. Ömer Seyfettin BÜTÜN ESERLERİ
    1. EFRUZ BEY
    2. KAHRAMANLAR
    3. BOMBA
    4. HAREM
    5. YÜKSEK ÖKÇELER
    6. KURUMUŞ AĞAÇLAR
96. Necati Cumalı BAŞAKLAR GEBE
97. Valentin Berejkov TAHRAN 1943 — Hasan Âli Ediz
98. Kemal Tahir YEDİÇINAR YAYLASI
99. Aziz Nesin GOL KRALI
100. Gogol ÖLÜ CANLAR — Melih Cevdet Anday
101. Sait Faik BÜTÜN ESERLERİ
    1. SEMAVER / SARNIÇ
    2. ŞAHMERDAN / LÜZUMSUZ ADAM
    3. MEDARI MAİŞET MOTORU
    4. MAHALLE KAHVESİ / HAVADA BULUT
    5. KUMPANYA / KAYIP ARANIYOR
    6. HAVUZBAŞI / SON KUŞLAR
    7. ALEMDAĞDA VAR BİR YILAN / AZ ŞEKERLİ / ŞİMDİ SEVİŞME VAKTİ
    8. TÜNELDEKİ ÇOCUK / MAHKEME KAPISI
102. Kemal Tahir KÖYÜN KAMBURU
103. Kemal Tahir BÜYÜK MAL
104. Ferit Devellioğlu TÜRK ARGO SÖZLÜĞÜ
105. Friedrich Nietzsche BÖYLE BUYURDU ZERDÜŞT A. T. Oflazoğlu
106. Elsa Triolet BEYAZ AT — Attilâ Tokatlı
107. Bilge Karasu UZUN SÜRMÜŞ BİR GÜNÜN AKŞAMI
108. Aziz Nesin ÖLMÜŞ EŞEK
109. Anton Çehov ÜÇ KIZKARDEŞ — Hasan Âli Ediz
    ORMANCİNİ — Ataol Behramoğlu
110. Cevdet Kudret TÜRK EDEBİYATINDA HİKÂYE VE ROMAN -I-
    Cevdet Kudret TÜRK EDEBİYATINDA HİKÂYE VE ROMAN -II-
111. Maksim Gorki FOMA — Attilâ Tokatlı
112. Arthur Koestler İSPANYA'DA ÖLÜM GÜNCESİ — Çetin Altan
113. Çetin Altan KOPUK KOPUK
114. Kemal Tahir SAĞIRDERE
115. Aziz Nesin BİR SÜRGÜNÜN ANILARI
116. Füruzan PARASIZ YATILI
117. Doğan Avcıoğlu DEVRİM ÜZERİNE
118. Kemal Tahir KÖRDUMAN

BİLGİ YAYINLARI ÖZEL DİZİ

1. Prof. Mücit Gökberk FELSEFE TARİHİ
2. Mete Tunçay TÜRKİYE'DE SOL AKIMLAR
3. Prof Sadun Aren İSTİHDAM, PARA VE İKTİSADİ POLİTİKA
4. Nâzım Hikmet KUVÂYI MİLLİYE
   (Resimler: Abidin Dino. Notlar: Cevdet Kudret)
5. Doğan Avcıoğlu TÜRKİYE'NİN DÜZENİ (İki cilt)
6. Metin And GELENEKSEL TÜRK TİYATROSU
7. Prof. Suut Kemal Yetkin TÜRK MİMARİSİ
8. Dr. Çetin Yetkin SİYASAL İKTİDAR SANATA KARŞI
9. Memduh Ayitür KALKINMA YARIŞI VE TÜRKİYE

«Önümüzdeki Devrimci adım, Mustafa Kemal tarafından başlatılan, fakat yarı yolda bıraktırılıp, yolundan saptırılan Ulusal Kurtuluş Devrimimizi, günümüzün koşullarında, bütün sonuçlarıyla gerçekleştirmektir» diyen Doğan Avcıoğlu, bu eserinde Ulusal Kurtuluş Devriminin bazı temel sorunlarını incelemektedir. «Nasıl bir kalkınma modeli?», «Nasıl bir planlama?», «Nasıl bir toprak devrimi?», «Nasıl bir dış ticaret ve bankacılık düzeni?», «Nasıl bir sanayileşme?» gibi, günümüzün en çok tartışılan temel sorunlarına, bu eserde çözümler getirilmektedir. Ayrıca Devrim'in iktidar sorunları üzerinde durulmakta ve bir Devrim Stratejisi önerilmektedir.

Devrim Türkiye'sine ışık tutan bu eserin ilgi ile karşılanacağını umuyoruz.

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA, 1971

10 LİRA